

LBY.430.004.2019

Nr ewid. 173/2019/P/19/066/LBY

Informacja o wynikach kontroli

**POSTĘPOWANIE
ZE ZWIERZĘTAMI WOLNO ŻYJĄCYMI (DZIKIMI)
NA TERENIE MIAST**

DELEGATURA W BYDGOSZCZY

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej

WIZJA

Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa

Informacja o wynikach kontroli

Postępowanie ze zwierzętami wolno żyjącymi (dzikimi) na terenie miast

p.o. Dyrektor Delegatury NIK w Bydgoszczy

Tomasz Sobecki

Akceptuję:

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Tadeusz Dziuba

Zatwierdzam:

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Marian Banaś

Warszawa, dnia 20. 07. 2020

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ.....	4
1. WPROWADZENIE.....	5
2. OCENA OGÓLNA	6
3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI	7
4. WNIOSKI.....	14
5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	15
5.1. Organizacja i realizacja zadań związanych z obecnością zwierząt wolno żyjących na terenie miasta.....	16
5.1.1. Przygotowanie organizacyjne i realizacja zadań związanych ze zwierzętami wolno żyjącymi przez urzędy miast	16
5.1.2. Przygotowanie organizacyjne i realizacja zadań związanych ze zwierzętami wolno żyjącymi przez Straże Miejskie	23
5.1.3. Działania informacyjno-edukacyjne oraz pozostała aktywność gmin związana z problematyką zwierząt wolno żyjących na terenach miast....	28
5.1.4. Działania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa na gminnych drogach publicznych w przypadku występowania zdarzeń komunikacyjnych spowodowanych przez zwierzęta wolno żyjące.	31
5.1.5. Wydatki na realizację zadań związanych ze zwierzętami wolno żyjącymi	34
5.2. Wykonywanie opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi (dzikimi)	37
6. ZAŁĄCZNIKI	50
6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe.....	50
6.2. Wykaz ocen kontrolowanych jednostek.....	53
6.3. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych.....	59
6.4. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności	68
6.5. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli.....	70
6.6. Stanowisko Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji do informacji o wynikach kontroli	71
6.7. Opinia Prezesa NIK do stanowiska Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji	73
6.8. Stanowisko Ministra Klimatu do informacji o wynikach kontroli.....	74
6.9. Opinia Prezesa NIK do stanowiska Ministra Klimatu.....	77

Wykaz stosowanych skrótów, skrótowców i pojęć

GDOŚ	Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska;
ORZ	ośrodek rehabilitacji zwierząt;
PLW	Powiatowy Lekarz Weterynarii;
RDOŚ	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska;
SM	straż miejska;
UM	urząd miasta;
poś	ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2019 r. poz. 1396, ze zm.);
Pzp	ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1843);
uocz	ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2018 r. poz. 1454, ze zm.);
uosg	ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1795);
uop	ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r. poz. 1614, ze zm.);
uoz	ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2019 r. poz. 122, ze zm.);
uozz	ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2018 r. poz. 1967);
usg	ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506, ze zm.);
uzlz	ustawa z dnia 18 grudnia 2003 r. o zakładach leczniczych dla zwierząt (Dz. U. z 2019 r. poz. 24);
konieczność bezzwłocznego uśmiercenia	zgodnie art. 4 pkt 3 uoz to obiektywny stan rzeczy stwierdzony, w miarę możliwości, przez lekarza weterynarii, polegający na tym, że zwierzę może dalej żyć jedynie cierpiąc i znosząc ból, a moralnym obowiązkiem człowieka staje się skrócenie cierpień zwierzęcia;
ośrodek rehabilitacji zwierząt	zgodnie z art. 5 pkt 13 uop to miejsce, w którym jest prowadzone leczenie i rehabilitacja zwierząt dziko występujących, wymagających okresowej opieki człowieka w celu przywrócenia ich do środowiska przyrodniczego;
pielęgnacja	zgodnie z art. 4 pkt 9 uoz to wszystkie aspekty relacji pomiędzy człowiekiem a zwierzęciem, w szczególności uruchamiane przez człowieka zasoby materialne i niematerialne, aby uzyskać i utrzymać u zwierzęcia stan fizyczny i psychiczny, w którym najlepiej ono znosi warunki bytowania narzucone przez człowieka;
właściwe warunki bytowania	zgodnie z art. 4 pkt 15 uoz to zapewnienie zwierzęciu możliwości egzystencji, zgodnie z potrzebami danego gatunku, rasy, płci i wieku;
zwierzęta wolno żyjące (dzikie)¹	zgodnie z art. 4 pkt 21 uoz to zwierzęta nieudomowione żyjące w warunkach niezależnych od człowieka.

¹ W dalszej części zwane: „zwierzętami wolno żyjącymi” lub „dzikimi”.

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy miasta prawidłowo i skutecznie realizują obowiązki związane z obecnością zwierząt wolno żyjących (dzikich) na ich terenie?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy miasto podejmowało na swoim terenie prawidłowe i skuteczne działania związane z obecnością zwierząt wolno żyjących (dzikich), w aspekcie ich ochrony i opieki, a także porządku publicznego i bezpieczeństwa mieszkańców?
2. Czy powierzanie opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi (dzikimi) było prawidłowe, w szczególności czy powierzano tę opiekę podmiotom uprawnionym i odpowiednio przygotowanym, a także czy sprawowano rzetelny i skuteczny nadzór nad realizacją zadań w tym zakresie?

Jednostki kontrolowane

12 gmin (urzędów miast)

osiem jednostek organizacyjnych gmin
dziewięć podmiotów, którym gminy powierzyły zadania z zakresu opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi

Jednostki objęte badaniem kwestionariuszowym

81 urzędów miast

73 ośrodki rehabilitacji zwierząt

Okres objęty kontrolą

2017–2019 (do czasu zakończenia kontroli NIK)

Zwierzęta wolno żyjące stanowią dobro ogólnonarodowe i do czasu, kiedy nie stanowią nadzwyczajnego zagrożenia dla życia, zdrowia lub gospodarki człowieka, powinny mieć zapewnione warunki rozwoju i swobodnego bytu². Coraz częściej warunki te bywają korzystniejsze w obszarze miast, co nieuchronnie prowadzi do interakcji ludzi ze zwierzętami.

Obecność zwierząt wolno żyjących w miastach wynika przede wszystkim z postępującej urbanizacji. Rozszerzanie granic administracyjnych miast powoduje, że włączane są do nich naturalne siedliska zwierząt wolno żyjących, a ich szlaki migracyjne – przecinane. Zamieszkujące na takich terenach zwierzęta szybko adaptują się do życia w warunkach miejskich, gwarantujących zasoby pokarmowe, dostępność schronień oraz nieobecność zagrożenia ze strony dużych drapieżników.

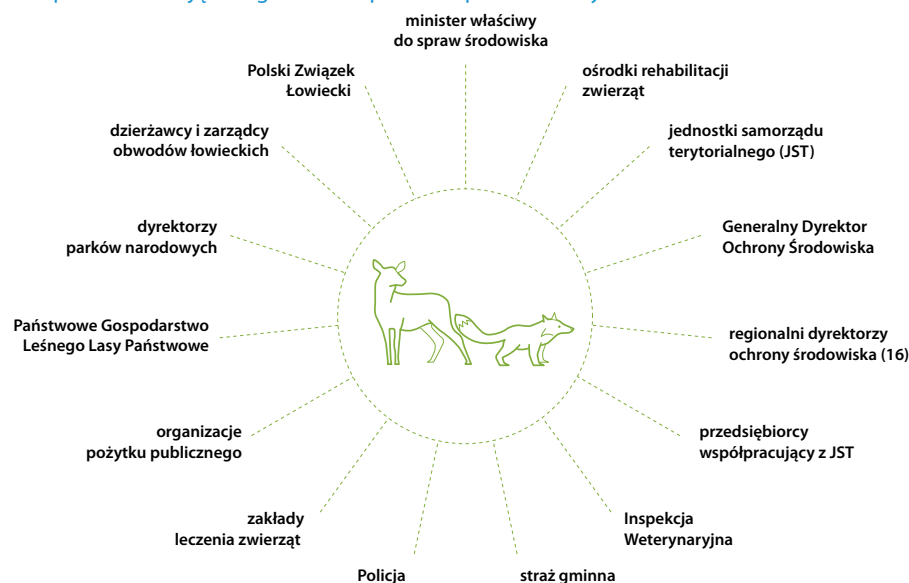
Występowanie dzikich zwierząt w przestrzeni miejskiej w wielu przypadkach prowadzi do sytuacji konfliktowych. Wiele gatunków dzikich zwierząt w sposób niekontrolowany zasiedla miasta i zwiększa swoją liczebność. Problemy z tym związane mają charakter powszechny i narastający, a coraz częściej pojawiają się głosy, że zjawiska tego nie da się wyeliminować trwale – pozostają jedynie działania profilaktyczne. Ich skuteczne prowadzenie jest jednak utrudnione z uwagi na rozproszenie kompetencji podmiotów wyznaczonych do ich ochrony, tj. samorządów (w tym: sejmiku województwa, starosty, organu wykonawczego gminy), kół łowieckich, PLW, GDOŚ i RDOŚ. Istotną rolę odgrywają także organizacje społeczne, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt.

„Wszelkie środki prawne, podejmowane w stosunku do zwierząt powinny mieć na względzie ich dobro, a przede wszystkim prawo do istnienia”.

Wyrok Wojewódzkiego
Sądu Administracyjnego w Poznaniu
z 29 sierpnia 2018 r.
(sygn. akt IV SA/Po 332/18)

Infografika nr 1

Podmioty wykonujące zadania w zakresie opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi oraz przeciwdziałające zagrożeniom przez nie powodowanym

Źródło: opracowanie własne NIK.

² Por. art. 21 uoz.

2. OCENA OGÓLNA

Gminy prawidłowo i skutecznie realizowały obowiązki związane z obecnością zwierząt wolno żyjących na ich terenie, pomimo tego, że regulacje prawne dotyczące opieki weterynaryjnej nad tymi zwierzętami pozostają niejednoznaczne

Wszystkie skontrolowane gminy prawidłowo i skutecznie realizowały obowiązki związane z ochroną mieszkańców i mienia przed zagrożeniami ze strony zwierząt wolno żyjących.

W 10 z 12 skontrolowanych gminach zadania te realizowały straże miejskie. SM w Radomiu, Szczecinie i Toruniu zatrudniały funkcjonariuszy z odpowiednim wykształceniem kierunkowym. Za wyjątkiem SM w Rzeszowie, Przemyślu, Koszalinie i Zielonej Górze funkcjonariusze uzupełniali wiedzę poprzez uczestnictwo w specjalistycznych szkoleniach poświęconych tematyce zwierząt wolno żyjących. W połowie ze skontrolowanych SM funkcjonowały tzw. eko lub animal patrole – wyspecjalizowane zespoły do podejmowania interwencji dotyczących obecności dzikich zwierząt na terenach miejskich. Działanie takich jednostek NIK uznaje za dobrą praktykę.

Większość objętych kontrolą SM dysponowała wyposażeniem adekwatnym do potrzeb i działań podejmowanych wobec zwierząt wolno żyjących. W SM w Zielonej Górze i Radomiu wskazywano na potrzebę uzupełnienia wyposażenia.

W dziewięciu objętych kontrolą gminach były opracowane pisemne procedury bądź schematy postępowania ze zwierzętami dzikimi. Większość (92%) prowadziła działania informacyjno-edukacyjne na temat ochrony zwierząt i zasad postępowania wobec nich. W dwóch miastach ograniczały się one jednak tylko do zamieszczenia informacji na stronie internetowej miasta (Radom) lub prowadzenia spotkań edukacyjnych w szkołach (Przemyśl).

Bez zbędnej zwłoki podejmowano interwencję we wszystkich 124 zbadanych zgłoszeniach o zwierzętach wolno żyjących. Dwie objęte kontrolą jednostki rozpoczęły prowadzenie ewidencji takich zgłoszeń dopiero w trakcie kontroli NIK bądź kilka miesięcy przed jej podjęciem. Zdaniem NIK niezajomość rzeczywistej skali zjawiska może utrudniać rzetelne planowanie działań prewencyjnych i interwencyjnych oraz kosztów z tym związanych.

Wszystkie skontrolowane miasta zapewniały zwierzętom wolno żyjącym opiekę weterynaryjną, pomimo tego, że nie były do tego bezpośrednio zobowiązane przez ustawodawcę.

Skontrolowane podmioty, którym miasta powierzyły opiekę nad zwierzętami dzikimi miały odpowiednie uprawnienia, a także środki techniczne i infrastrukturę adekwatne do świadczonych usług. Opiekę weterynaryjną świadczyły osoby z wymaganymi kwalifikacjami. W ORZ zapewniono zwierzętom bezpieczne i higieniczne warunki bytowania. W rezultacie podejmowane działania umożliwiały powrót zwierząt do zdrowia, a następnie do środowiska naturalnego, bądź pozwalały skrócić ich cierpienie.

NIK zwraca uwagę, że ze względu na brak prawnie określonych warunków przebywania zwierząt w ORZ, funkcjonują zarówno ośrodki o powierzchni kilku hektarów położone na terenach leśnych, jak i o powierzchni 20 m² mieszczące się w prywatnym mieszkaniu.

3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

W okresie objętym kontrolą w 12 skontrolowanych gminach odnotowano łącznie ponad 45 tysięcy zgłoszeń dotyczących obecności zwierząt wolno żyjących. Liczba ta jest niedoszacowana, ponieważ m.in. dwie objęte kontrolą jednostki rozpoczęły prowadzenie ewidencji takich zgłoszeń dopiero w trakcie kontroli NIK bądź kilka miesięcy przed jej podjęciem. Nie uwzględnia ona również zgłoszeń kierowanych do właściwych jednostek Policji czy Państwowej Straży Pożarnej. [str. 16]

Pojawianie się zwierząt wolno żyjących na terenach miast było zjawiskiem powszechnym

Zadania związane z obecnością zwierząt wolno żyjących w mieście można podzielić na: organizacyjno-administracyjne, interwencyjne, prewencyjno-kompensacyjne oraz edukacyjno-informacyjne. Zajmowały się nimi wydziały właściwe do spraw bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego; do spraw ochrony środowiska, do spraw gospodarki komunalnej, straże miejskie, służby komunalne (jednostki oczyszczania miasta) lub wyspecjalizowane jednostki organizacyjne gmin (np. Lasy Miejskie – Warszawa). Wszystkie skontrolowane gminy realizowały zadania związane z opieką weterynaryjną nad zwierzętami dzikimi na ich terenie, pomimo tego, że taki obowiązek nie wynikał bezpośrednio z zapisów ustawowych. Samorządy miejskie, od których NIK pozyskała informacje, wskazywały na niejednoznaczność przepisów uoż dotyczących tych zadań gminy (21% przedstawicieli urzędów miast oceniło, że opieka weterynaryjna nad zwierzętami dzikimi nie należy do ich zadań). [str. 17]

Organizacja i podział zadań dotyczących zwierząt wolno żyjących

Większość (75%) objętych kontrolą gmin (bądź ich jednostek organizacyjnych) opracowała pisemne procedury bądź schematy działania w przypadku wystąpienia zdarzeń z udziałem zwierząt wolno żyjących. Procedury te miały formę zarządzeń, regulaminów postępowania z dzikimi zwierzętami na terenie miasta, bądź były częścią planów zarządzania kryzysowego. Określano w nich zakresy odpowiedzialności poszczególnych podmiotów, sposób realizacji zadań (w tym zasady usypiania i relokowania zwierząt), zasady postępowania i rekomendacje dla mieszkańców oraz zarządców terenów.

Większość gmin miała opracowane procedury reagowania na zdarzenia z udziałem zwierząt wolno żyjących

W Zielonej Górze nie opracowano sformalizowanej procedury reakcji na zgłoszenie o zdarzeniach z udziałem zwierząt wolno żyjących. W trakcie kontroli NIK, w kwietniu 2019 r. Urząd Miasta zamieścił w BIP komunikat dla mieszkańców o zasadach postępowania w sytuacji znalezienia w granicach administracyjnych miasta rannego lub martwego zwierzęcia (w tym także zwierzęcia dziko żyjącego). W Radomiu, Szczecinie i Przemyśle zadania związane z reagowaniem na zgłoszenia z udziałem zwierząt wolno żyjących powierzono Strażom Miejskim, które nie miały w tym zakresie sformalizowanych procedur. [str. 21]

Kwestie związane ze zwierzętami wolno żyjącymi były przedmiotem licznych skarg i wniosków, podań o udostępnienie informacji publicznej, interpelacji / zapytań radnych miejskich. W latach 2017–2019 (I kwartał) do jednostek objętych kontrolą wpłynęło ogółem 19 skarg, 27 wniosków oraz 26 wniosków o udostępnienie informacji publicznej. Zasadność skarg była badana w wewnętrznych postępowaniach wyjaśniających. Na skargi, wnioski i interpelacje udzielano odpowiedzi w wymaganym terminie. [str. 22]

Skargi i wnioski rozpatrywano terminowo

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

W większości gmin bezpośrednie interwencje należały do obowiązków Straży Miejskich

W 10 gminach do zadań Straży Miejskich należało m.in. podejmowanie bezpośrednich interwencji wobec zwierząt wolno żyjących. W okresie objętym kontrolą największą liczbę interwencji wobec zwierząt wolno żyjących podjęły SM: w Warszawie (tj. ponad 21,7 tysięcy), Toruniu (tj. ponad 1,9 tysięcy) i Rzeszowie (tj. ponad 1,3 tysiąca).

W latach 2017–2019 r. (I kwartał) na jednego strażnika oddelegowanego do tych zadań przypadało średnio: w Warszawie – 495 interwencji, w Toruniu – 330, w Nowej Soli – 83, w Rzeszowie – 40, w Koszalinie – 35, w Zielonej Górze – 30, w Szczecinie – 27, w Słupsku – 16, w Radomiu – 12, w Przemyśle – sześć.

Funkcjonariusze SM uzupełniali wiedzę na temat podejmowania interwencji wobec zwierząt wolno żyjących

W strukturze połowy ze skontrolowanych SM funkcjonowały referaty bądź zespoły powszechnie nazywane „Eko-patrolami” lub „Animal – patrolami”. Działanie takich jednostek NIK uznaje za dobrą praktykę. [str. 23]

W ponad połowie objętych kontrolą jednostek SM funkcjonariusze uzupełniali swoją wiedzę na temat podejmowania interwencji wobec dzikich zwierząt, poprzez uczestnictwo w specjalistycznych szkoleniach. Były to m.in. szkolenia z zakresu: rozróżniania gatunków zwierząt, procedur odławiania zwierząt, transportu zwierząt i sposobów przemieszczania ich do środowiska naturalnego, postępowania ze zranionymi zwierzętami czy zasad ich ochrony.

Odpowiednie wykształcenie kierunkowe posiadali funkcjonariusze trzech z 10 skontrolowanych SM. W SM w Radomiu dwóch strażników ukończyło studia z zakresu ochrony środowiska; w SM w Szczecinie dwie osoby miały wykształcenie zootechniczne, a jedna ukończyła studia na kierunku ochrona środowiska. W Eko-patrolu z Torunia trzech funkcjonariuszy miało wykształcenie weterynaryjne, a jeden z nich – także z zakresu ochrony środowiska oraz ukończony kurs ratownika zwierząt. W pozostałych objętych kontrolą SM funkcjonariusze nie mieli wykształcenia kierunkowego do podejmowania bezpośrednich interwencji wobec zwierząt wolno żyjących, a strażnicy z Rzeszowa, Przemyśla, Koszalina i Zielonej Góry nie uczestniczyli w tego typu szkoleniach. [str. 24]

Większość straży miejskich dysponowała wyposażeniem adekwatnym do potrzeb

Większość jednostek SM dysponowała wyposażeniem adekwatnym do potrzeb i działań podejmowanych wobec zwierząt wolno żyjących. Na wyposażeniu tych jednostek znajdowały się m.in. pojazdy służbowe z klatkami transportowymi, klatki do przewozu zwierząt, małe i duże pułapki żywołowne, sieci i chwytaki weterynaryjne, zestawy do odławiania węży, poskromy i nosze dla zwierząt, ultradźwiękowe odstraszacze, maty grzewcze, kuwety, terrarium z wyposażeniem, środki do dezynfekcji, kombinezony i rękawice ochronne. W dwóch przypadkach (SM w Zielonej Górze i Radomiu) funkcjonariusze wskazywali na potrzebę uzupełnienia wyposażenia, z uwagi na brak m.in. pojazdu służbowego dostosowanego do transportu odłowionych zwierząt, a także środków czyszczących i dezynfekcyjnych. [str. 26]

Gminy prowadziły działalność informacyjno-edukacyjną na temat zwierząt wolno żyjących

Wszystkie objęte kontrolą gminy (lub ich jednostki organizacyjne) prowadziły działania informacyjno-edukacyjne na temat ochrony zwierząt wolno żyjących i zasad postępowania wobec nich. W tym celu m.in. zamieszczały

komunikaty na tablicach informacyjnych i stronach internetowych gmin lub swoich jednostek organizacyjnych oraz rozpowszechniały broszury i ulotki o sposobie zachowania się w obecności zwierząt wolno żyjących; podmiotach, którym należy zgłaszać sytuacje zagrożenia; właściwych praktykach związanych ze składowaniem śmieci, utrzymywaniem nieruchomości w należytym porządku bądź ryzyku chorób zakaźnych przenoszonych przez zwierzęta wolno żyjące.

Temat obecności zwierząt wolno żyjących na terenach miejskich był omawiany na spotkaniach edukacyjnych prowadzonych, najczęściej przez strażników miejskich, w przedszkolach i szkołach podstawowych oraz na festynach ekologicznych, piknikach miejskich, warsztatach, spotkaniach w klubach i radach osiedlowych.

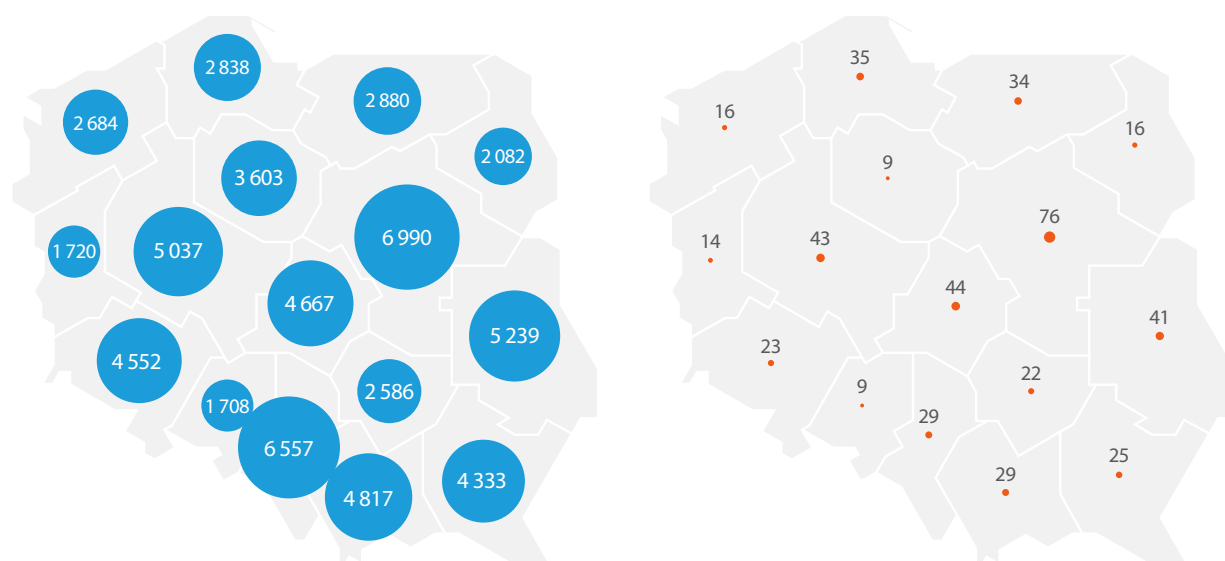
[str. 28]

Według policyjnego Systemu Ewidencji Wypadków i Kolizji w latach 2017–2019 (I półrocze) w Polsce doszło do 465 wypadków drogowych³ przy udziale zwierząt⁴, w wyniku których zginęło 27 osób, a 549 zostało rannych. W tym samym okresie zarejestrowano również 62 293 kolizje⁵ z udziałem zwierząt, z tego najwięcej w województwie mazowieckim (6990), śląskim (6557) i lubelskim (5239).

W latach 2017–2019
(I półrocze) zginęło
27 osób w wyniku
wypadków drogowych
z udziałem zwierząt

Infografika nr 2

Liczba kolizji i wypadków drogowych z udziałem zwierząt w latach 2017–2019 (I połowa) w podziale na województwa

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych z Systemu Ewidencji Wypadków i Kolizji (dane według stanu na 9 lipca 2019 r.).

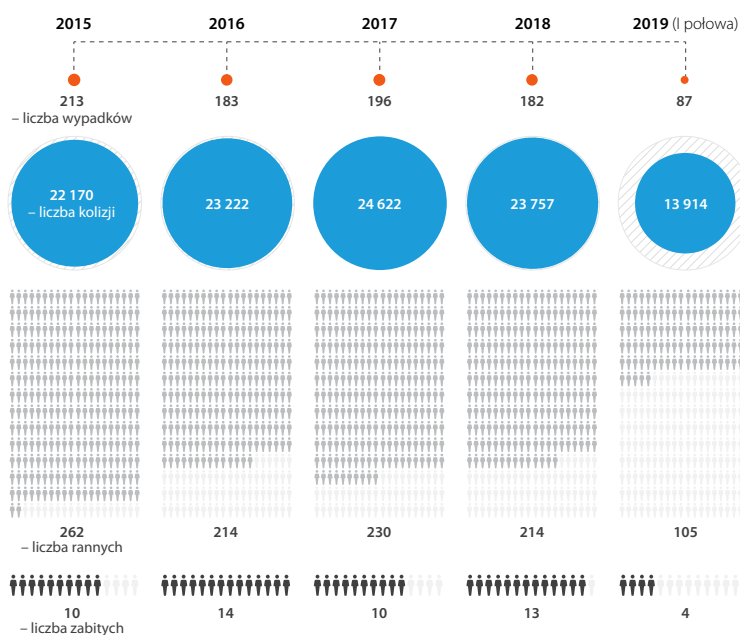
³ Zdarzenie drogowe, w wyniku którego była osoba zabita lub ranna (Dz.Urz.KGP.2015.85, ze zm.)

⁴ Dotyczy wszystkich zwierząt, w tym domowych, gospodarskich i wolno żyjących.

⁵ Zdarzenie drogowe, w którym powstały wyłącznie straty materialne (Dz.Urz.KGP.2015.85, ze zm.)

Infografika nr 3

Zestawienie liczby wypadków i kolizji drogowych w latach 2015–2019 (I półrocze)
oraz zabitych i rannych na terenie kraju

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych z Systemu Ewidencji Wypadków i Kolizji (dane według stanu na dzień 9 lipca 2019 r.).

Na terenie pięciu gmin z 12 objętych kontrolą, zarejestrowano w tym czasie siedem wypadków drogowych z udziałem zwierząt, w których rannych zostało dziewięć osób. Na terenie wszystkich miast objętych kontrolą doszło łącznie do 1016 kolizji z udziałem zwierząt, z tego najwięcej w Warszawie (239), Szczecinie (166) i Rzeszowie (154).

Ponad połowa objętych kontrolą gmin (tj. 58%) w latach 2017–2019 (I kwartał) pozyskiwała i analizowała dane dotyczące zdarzeń komunikacyjnych z udziałem zwierząt wolno żyjących lub podejmowała działania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa kierowców i pasażerów, takie na przykład, jak: wprowadzenie zmian w organizacji ruchu, poprzez m.in. ustawianie dodatkowych znaków ostrzegawczych, odłowni, odstraszaczy zapachowych czy siatek zabezpieczających przed wejściem zwierząt na jezdnię. [str. 32]

Zdjęcie nr 1

Znak ostrzegawczy A-18b

Źródło: <https://stock.adobe.com/pl/>.

Miasta objęte kontrolą w latach 2017–2019 (I kwartał) wydały łącznie ponad 8 mln zł⁶ na realizację zadań związanych z obecnością zwierząt wolno żyjących na ich terenie. Wydatki te wynosiły od 0,005 do 0,02% całkowitego budżetu danej gminy w poszczególnych latach. Środki te nie stanowiły odrębnej kategorii wydatków, mieściły się najczęściej w wydatkach gmin na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową (dział 754) lub Rolnictwo i łowiectwo (dział 010). W wydatkach tych nie wyodrębniano i nie wykazywano kosztów działania służb miejskich, do których zadań należało m.in. podejmowanie interwencji wobec zwierząt wolno żyjących.

Wszystkie objęte kontrolą gminy poniosły wydatki na usługi weterynaryjne (w tym interwencyjne) na rzecz zwierząt wolno żyjących. Wydatki te stanowiły ponad 62% (4984,5 tys. zł) wydatków ogółem poniesionych przez skontrolowane gminy na postępowania ze zwierzętami dzikimi.

Znaczącą kategorią wydatków związanych z obecnością zwierząt wolno żyjących na terenach miejskich były koszty odstrzałów redukcyjnych i odłowów, głównie dzików, zleczanych myśliwym lub kołom łowieckim działającym na danym terenie. Łączne wydatki na odstrzały redukcyjne i odłowy w okresie objętym kontrolą wyniosły 922,2 tys. zł, z czego wydatki Szczecina stanowiły 49,9% tej kwoty (460,0 tys. zł), Gdańska 29,9% (276,1 tys. zł), a Zielonej Góry 9,6% (88,5 tys. zł).

Siedem gmin objętych kontrolą miało zawarte umowy z wyspecjalizowanymi firmami na utylizację zwłok padłych i zabitych zwierząt. W latach 2017–2019 (I kwartał) poniosły one z tego tytułu wydatki w łącznej wysokości 1175,4 tys. zł, mieszczące się w przedziale od 4,8 tys. zł⁷ do 281,5 tys. zł⁸. W pozostałych gminach objętych kontrolą zadanie to powierzono jednostkom organizacyjnym gminy m.in. w ramach bieżącego utrzymania czystości.

Inne wydatki poniesione przez gminy w związku z obecnością zwierząt wolno żyjących na terenach miejskich dotyczyły m.in. zakupu wyposażenia do odłowów (klatek), środków o działaniu wypłaszającym i odstraszającym zwierzęta z miejsc niepożądanych; kosztów szkoleń pracowników, druku materiałów edukacyjno-informacyjnych, zakupu budek lęgowych, karmników, karmy. [str. 33]

Objęte kontrolą podmioty, tj. zarówno zlz, ORZ jak i przedsiębiorcy, którym gminy powierzyły opiekę nad zwierzętami dzikimi miały odpowiednie uprawnienia i kwalifikacje do wykonywania tych zadań, choć w żadnym opiece nie sprawował lekarz ze specjalizacją chorób zwierząt nieudomowionych. W kontroli nie stwierdzono przypadków dokonywania zabiegów i operacji chirurgicznych przez osoby nieposiadające wymaganych uprawnień. [str. 37]

Na realizację zadań związanych z obecnością zwierząt wolno żyjących skontrolowane miasta wydały w latach 2017-2019 (I kwartał) ponad 8 mln zł

Opiekę nad zwierzętami powierzano uprawnionym i wykwalifikowanym podmiotom

⁶ Kwota szacunkowa wyliczona została na potrzeby kontroli NIK.

⁷ Wydatki w Koszalinie związane ze zbieraniem i utylizacją padłych zwierząt wolno żyjących poza pasem drogowym.

⁸ Wydatki poniesione w Gdańsku na zbieranie, transport i utylizację wszystkich martwych zwierząt.

Sprzęt i infrastruktura wykorzystywana w opiece nad zwierzętami wolno żyjącymi była odpowiednia

Wybrani przez gminy wykonawcy posiadali środki techniczne (sprzęt, wyposażenie) oraz infrastrukturę pozwalającą bezpiecznie chwycić i przewozić zwierzęta, efektywnie je leczyć i rehabilitować, umożliwiając im powrót do środowiska naturalnego, albo skrócenie cierpienia. I tak, do odnajdywania i chwytania zwierząt wykorzystywano urządzenia termowizyjne, sieci, chwytaki, odłownie, nosze płachtowe oraz aplikatory do immobilizacji zwierząt. Do transportu wykorzystywano samochody pozwalające na przewóz zwierząt bez narażania ich na zranienia i kolejne urazy. Do diagnozowania stanu zwierząt, ich ratowania i leczenia wykorzystywano m.in. RTG, USG, analizator hematologiczny i biochemiczny, inkubatory i odchowniki weterynaryjne, aparaty do narkozy wziewnej. [str. 40]

W okresie leczenia i rehabilitacji zwierzętom zapewniono bezpieczeństwo i odpowiednie warunki bytowe

We wszystkich siedmiu poddanych oględzinom ORZ (w Warszawie, Przemyślu, Olimpinie, Mikołowie, Żalomiu, Pomieczynie i Starym Kisielinie) zwierzętom zapewniono bezpieczne warunki bytowania (teren ORZ był ogrodzony, odseparowany od drapieżników) oraz dostęp do wody i pożywienia. Wybiegi, pomieszczenia, nory, klatki i woliery umożliwiały swobodne poruszanie się zwierząt. Miejsca te były utrzymywane w należytym porządku. Kontrola nie wykazała przypadków zaniedbywania zwierząt, przetrzymywania ich w niewłaściwych warunkach, bądź w pomieszczeniach albo klatkach uniemożliwiających zachowanie naturalnej pozycji. [str. 43]

Brakowało standardów infrastrukturalnych ORZ, przez co zwierzęta przebywały w zróżnicowanych warunkach

Procedura uzyskiwania zezwolenia na utworzenie i prowadzenie ORZ nie przewidywała wymogu określenia warunków prowadzenia ORZ oraz terminu na ich spełnienie. Nadzór nad działalnością ORZ sprawował RDOŚ, zobowiązany do kontroli takich ośrodków nie rzadziej niż raz na trzy lata. Z informacji przekazanych NIK przez RDOŚ wynikało, że funkcjonują zarówno ośrodki o powierzchni kilku hektarów położone na terenach leśnych, jak i o powierzchni 20 m² mieszczące się w prywatnym mieszkaniu. [str. 44]

Podmioty, którym miasto powierzało opiekę nad zwierzętami wolno żyjącymi, wykonywały ją w uzgodnionych ramach czasowych (przeważnie całodobowo). Kontrola NIK nie ujawniła przypadków odmowy bądź nieuzasadnionego opóźnienia w podejmowaniu interwencji dotyczących zwierząt wolno żyjących. [str. 47]

Pomoc zwierzętom była prawidłowo ewidencjonowana

Podmioty, którym gminy powierzyły opiekę nad zwierzętami wolno żyjącymi prowadziły ewidencje podejmowanych interwencji (zazwyczaj w formie elektronicznej) oraz indywidualną dokumentację leczenia tych zwierząt. Ewidencje zawierały informacje o czasie i miejscu interwencji, identyfikacji zwierzęcia oraz podjętych wobec niego czynnościach. Były one także podstawą do rozliczeń finansowych z miastem, a zarazem umożliwiały weryfikację przedstawianych faktur. Dokumentacja leczenia zwierząt była prowadzona przez lekarzy weterynarii udzielających świadczeń i obejmowała m.in. informacje o stanie zwierzęcia w czasie przyjęcia do zlz lub ORZ, wykonanych zabiegach i podanych lekach oraz ostatecznym losie zwierzęcia. Na podstawie ewidencji prowadzonej przez objętą kontrolą zlz i ORZ, stwierdzono, że podmioty te podjęły w okresie objętym kontrolą ponad 12,5 tys. interwencji. [str. 47]

SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Skontrolowane podmioty prawidłowo gromadziły i przechowywały odpady weterynaryjne oraz odpady pochodzenia zwierzęcego, w tym martwe zwierzęta. W celu ich utylizacji zawierano umowy z podmiotami zewnętrznymi⁹, którym przekazywano zgromadzone odpady na podstawie tzw. kart przekazania odpadów. W kontroli nie stwierdzono przypadków przechowywania odpadów pochodzenia zwierzęcego w warunkach, które narażałyby zdrowie ludzi lub zwierząt. W jednym przypadku kontrola NIK wykazała, że zwłoki zwierząt były przewożone do utylizacji w terminach niezgodnych z decyzją PLW. [str. 48]

Gromadzenie
i przechowywanie
odpadów weterynaryjnych
oraz odpadów
pochodzenia zwierzęcego
odbywało się w sposób
prawidłowy

⁹ Posiadającymi uprawnienia umożliwiające wykonywanie takich usług.

4. WNIOSKI

Niezależnie od wniosków przekazanych kierownikom jednostek kontrolowanych w wystąpieniach pokontrolnych, NIK wnosi o podjęcie działań legislacyjnych zmierzających do:

Minister właściwy
ds. wewnętrznych
i administracji

- 1) bezpośredniego przypisania gminom opieki weterynaryjnej nad zwierzętami wolno żyjącymi występującymi na ich terenie, poprzez dodanie do art. 21 uoz – ust. 2 o następującej treści: „Zapewnienie opieki weterynaryjnej zwierzętom wolno żyjącym należy do zadań własnych gmin”.

Zdaniem 25% skontrolowanych gmin, zapewnienie opieki weterynaryjnej zwierzętom dzikim nie jest obowiązkiem samorządu wynikającym z przepisów prawa. Potwierdzają to także informacje uzyskane od miast niekontrolowanych (21%) oraz podmiotów prowadzących ORZ (32%) i Śląskiego Związku Gmin i Powiatów, które zwracały uwagę na związany z tym problem dopuszczalności wydatkowania gminnych środków publicznych na ten cel;

Minister właściwy
ds. środowiska

- 2) zmiany art. 75 uop polegającej na wprowadzeniu obowiązku określenia warunków prowadzenia ORZ i terminu na ich wypełnienie, jako obligatoryjnego elementu zezwolenia na prowadzenie takiej działalności – poprzez uzupełnienie ust. 3 o pkt 3a o treści: „warunki prowadzenia działalności ośrodka oraz termin, w którym mają być one spełnione”.

Uregulowanie sposobu funkcjonowania ośrodka pozwoli zagwarantować odpowiednie warunki bytowe zwierzętom trafiającym do ORZ. Z informacji przekazanych NIK przez RDOŚ wynikało, że funkcjonują zarówno ośrodki o powierzchni kilku hektarów położone na terenach leśnych, jak i o powierzchni 20 m² mieszczące się w prywatnym mieszkaniu. Ustawowe określenie warunków prowadzenia ORZ jest konieczne, bowiem nie istnieją wymogi odnoszące się do wykształcenia czy doświadczenia osób, które ubiegają się o zezwolenie na utworzenie i prowadzenie takich ośrodków;

- 3) określenia warunków utrzymywania poszczególnych gatunków lub grup gatunków zwierząt w ORZ w okresie ich rehabilitacji.

Na potrzebę określenia minimalnych wymagań dla pomieszczeń i wyposażenia w urządzenia techniczne miejsc przebywania zwierząt w okresie ich rehabilitacji wskazywały wyniki kontroli, informacje pozyskane przez NIK od RDOŚ oraz podmiotów prowadzących ORZ. Brak takich regulacji prowadzi do odmiennego, nieuzasadnionego traktowania zwierząt wolno żyjących albowiem odpowiednie warunki bytowania (standardy minimalne) zdefiniowano w stosunku do zwierząt gospodarskich, laboratoryjnych czy przebywających w ogrodach zoologicznych. Odpowiednie zorganizowanie okresu rekonwalescencji zwierząt wolno żyjących ma tymczasem kluczowe znaczenie dla realizacji ustawowego celu funkcjonowania ORZ, jakim jest przywracanie zwierząt do środowiska przyrodniczego.

GDOŚ NIK wnosi o bieżącą aktualizację publikowanego wykazu ORZ poprzez oznaczanie ośrodków, które prowadzą działalność oraz takich, które pomimo uzyskania zezwolenia faktycznie nie rozpoczęły jeszcze działalności.

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Z uoz wynika, że organy administracji publicznej podejmują działania na rzecz ochrony zwierząt, współdziałając z odpowiednimi instytucjami oraz organizacjami krajowymi i międzynarodowymi¹⁰, a także, że zwierzęta wolno żyjące stanowią dobro ogólnonarodowe i powinny mieć zapewnione warunki rozwoju i swobodnego bytu¹¹.

Zadania gmin
dotyczące zwierząt
dzikich

Zdaniem 25% skontrolowanych gmin tak ogólne sformułowania nie dają podstaw do zakwalifikowania działań podejmowanych wobec zwierząt wolno żyjących do zadań własnych gminy, a w konsekwencji do wydatkowania na ten cel gminnych środków publicznych. Podobnego zdania była część samorządów miejskich, od których NIK pozyskała dodatkowe informacje (21% przedstawicieli urzędów miast oceniło, że opieka weterynaryjna nad zwierzętami dzikimi nie należy do ich zadań¹²). Także podmioty współpracujące z samorządami – osoby bądź instytucje prowadzące ORZ wskazywały na niejednorodną praktykę gmin w tym obszarze (32% podmiotów poinformowało o uchylaniu się gmin od realizacji wskazanych obowiązków¹³). Na brak określenia praw i obowiązków poszczególnych podmiotów w odniesieniu do postępowania ze zwierzętami dzikimi wskazał także Śląski Związek Gmin i Powiatów¹⁴ w informacji przekazanej NIK.

Przebywanie zwierząt wolno żyjących w mieście (niezależnie od tego, czy wynika z incydentalnego zabłąkania się czy stałego zasiedlenia terenów miejskich) może powodować naruszenia porządku publicznego oraz zagrożenie bezpieczeństwa obywateli (możliwość niszczenia mienia, urządzeń produkcyjnych, wtargnięcie na obszar, na którym odbywa się ruch drogowy, w skrajnych przypadkach – zaatakowanie ludzi i zwierząt gospodarskich lub domowych). Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 14 usg, do zadań własnych gminy należy przede wszystkim podejmowanie działań w celu przywrócenia porządku i zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom m.in. poprzez chwywanie dzikich zwierząt i ich relokację bądź zabicie. Do zadań gminy należy także wykonywanie czynności porządkowych związanych z utrzymaniem czystości na jej terenie oraz tworzeniem warunków do jej utrzymania.

¹⁰ Por. art. 1 ust. 3 uoz.

¹¹ Por. art. 21 uoz.

¹² NIK otrzymała informacje od 66 urzędów miast. W celu oceny skali problemów związanych z występowaniem zwierząt wolno żyjących na terenach zurbanizowanych NIK zwróciła się prośbą o udzielenie informacji do samorządów wszystkich miast liczących (według stanu na 31 grudnia 2017 r.) powyżej 50 tys. mieszkańców z wyłączeniem miast objętych kontrolą oraz miast, w których problem występowania dzikich zwierząt – według doniesień medialnych – pozostawał szczególnie aktualny (łącznie 81 miast).

¹³ NIK otrzymała informacje od 31 z 73 podmiotów prowadzących ORZ, do których zwróciła się o udzielenie informacji.

¹⁴ Śląski Związek Gmin i Powiatów z Centrum Badawczym Polityki Publicznej i Problemów Regulacyjnych Uniwersytetu Śląskiego powołał Zespół roboczy ds. opracowania propozycji zmian prawnych zmierzających do rozwiązania problemów związanych z przebywaniem dzikich zwierząt na terenach zurbanizowanych. W jego skład weszli m.in. samorządowcy, naukowcy akademicki, przedstawiciele regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach, RDOŚ w Katowicach, Polskiego Związku Łowickiego. Zrzeszenie zwróciło się do NIK z prośbą o konsultacje w pracach nad zmianą uoz.

Liczba zgłoszeń
dotyczących zwierząt
wolno żyjących
na terenach miast była
znacząca

5.1. Organizacja i realizacja zadań związanych z obecnością zwierząt wolno żyjących na terenie miasta

W okresie objętym kontrolą skontrolowane gminy podejmowały działania w celu zapewnienia porządku publicznego i bezpieczeństwa mieszkańców w związku z bytowaniem zwierząt wolno żyjących na terenach miejskich. W 83% samorządów zadania te realizowały straże miejskie, które w większości przypadków były wyposażone adekwatnie do wykonywanych obowiązków, a ich funkcjonariusze odpowiednio przeszkoleni. Większość gmin prowadziła działania informacyjno-edukacyjne na temat ochrony zwierząt i zasad postępowania wobec nich. Wszystkie objęte kontrolą gminy ponosiły wydatki na wykonywanie usług weterynaryjnych (w tym interwencyjnych) wobec zwierząt wolno żyjących, chociaż zdaniem co czwartej z nich, zapewnienie opieki weterynaryjnej zwierzętom dzikim nie było obowiązkiem samorządu wynikającym z przepisów prawa.

5.1.1. Przygotowanie organizacyjne i realizacja zadań związanych ze zwierzętami wolno żyjącymi przez Urzędy Miast

We wszystkich 12 skontrolowanych gminach zauważalny był problem pojawiania się zwierząt wolno żyjących na terenach miejskich. W latach 2017–2019¹⁵ w gminach tych odnotowano łącznie ponad 45,0 tysięcy zgłoszeń dotyczących tych zwierząt. **Liczba ta jest niedoszacowana**, gdyż część ze skontrolowanych jednostek w okresie objętym kontrolą nie gromadziła odrębnych informacji o liczbie zdarzeń z udziałem zwierząt wolno żyjących¹⁶ lub zaczęła je rejestrować dopiero w trakcie kontroli NIK bądź kilka miesięcy przed jej rozpoczęciem. I tak:

- w Urzędzie Miasta Zielona Góra nie prowadzono rejestru zgłoszeń¹⁷ dotyczących zdarzeń związanych z pojawianiem się na terenie miasta wolno żyjących zwierząt. Z informacji pozyskanych od Komendanta Miejskiego Policji i Straży Pożarnej oraz Powiatowego Inspektora Weterynarii w Zielonej Górze wynikało, że część zdarzeń i interwencji podejmowana była bez udziału pracowników Urzędu Miasta;
- Straż Miejska w Zielonej Górze odnotowywała takie zgłoszenia dopiero od 3 sierpnia 2018 r.;
- Straż Miejska w Radomiu prowadziła ewidencję zgłoszeń dotyczącą wszystkich zwierząt (w tym bezdomnych, udomowionych, gospodarskich oraz wolno żyjących)¹⁸;
- W Urzędzie Miejskim w Słupsku nie było jednolitego systemu ewidencjonowania liczby i skutków zdarzeń z udziałem zwierząt wolno żyjących. Zdarzenia takie wykazywane były w miesięcznych informacjach otrzymywanych przez Urząd od operatora Schroniska dla Zwierząt

¹⁵ Dane o liczbie zgłoszeń za 2019 r. dotyczą okresu do czasu zakończenia kontroli NIK, tj. pochodzą z ewidencji według stanu w marcu, kwietniu lub maju 2019 r. w zależności od terminu przeprowadzania kontroli NIK w danej gminie.

¹⁶ Powyższa liczba zgłoszeń nie uwzględnia zgłoszeń kierowanych do właściwych jednostek Policji czy Państwowej Straży Pożarnej.

¹⁷ Rejestr taki wprowadzono od maja 2019 r. w trakcie kontroli NIK.

¹⁸ W okresie objętym kontrolą zgłoszeń dotyczących wszystkich zwierząt było 3 801. Na potrzeby wyliczeń przyjęto 119 interwencji z udziałem zwierząt wolno żyjących, do których wzywano lekarza weterynarii.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

w Słupsku. Odrębny rejestr prowadziła także Straż Miejska. Poszczególne zgłoszenia mogły być wykazywane w każdym z wymienionych rejestrów odrębnie lub łącznie¹⁹.

- Liczba zgłoszeń w Straży Miejskiej w Nowej Soli nie obejmowała zgłoszeń realizowanych bezpośrednio przez przychodnię dla zwierząt świadczącą usługi weterynaryjne na rzecz gminy.

Zdaniem NIK nieznajomość rzeczywistej skali zjawiska może utrudniać rzetelne planowanie działań prewencyjnych i interwencyjnych oraz kosztów z tym związanych.

Wszystkie skontrolowane gminy realizowały zadania związane z obecnością i pojawianiem się zwierząt wolno żyjących na ich terenie. Zadania te zasadniczo dotyczyły działań:

- a) organizacyjno-administracyjnych polegających m.in. na: przeprowadzaniu procedur zlecania realizacji świadczeń weterynaryjnych wobec zwierząt wolno żyjących; opiniowaniu planów łowieckich; nadzorowaniu realizacji obowiązku przeprowadzania deratyzacji; a w przypadku miast na prawach powiatów (11 z 12 gmin objętych kontrolą) również na przygotowywaniu projektów i wydawaniu decyzji administracyjnych na odstrzał redukcyjny zwierzyny łownej; prowadzeniu rejestru posiadaczy żywych zwierząt gatunków wymienionych w załącznikach: A i B rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97 z dnia 9 grudnia 1996 w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi²⁰;
- b) interwencyjnych polegających m.in. na przyjmowaniu i rejestrowaniu zgłoszeń i powiadamianiu podmiotów, z którymi gminy miały podpisane umowy na świadczenie interwencyjnych usług weterynaryjnych lub samodzielnym podejmowaniu interwencji; prowadzeniu akcji przesiedlania zwierząt poza obszary zamieszkałe; stawianiu i obsłudze odłowni; usuwaniu i utylizacji padłych i martwych zwierząt;
- c) prewencyjno-kompensacyjnych polegających m.in. na tworzeniu tzw. pasów zaporowych mających na celu zapobieganie migrowaniu dzików na tereny miejskie; wieszaniu budek lęgowych i karmników; ustawianiu budek z karmą czy zakupie paszy;
- d) edukacyjno-informacyjnych polegających m.in. na rozpowszechnianiu komunikatów: o podmiotach odpowiedzialnych za przyjmowanie zgłoszeń i podejmowanie interwencji; kolportowaniu ulotek o właściwym zachowaniu wobec wolno żyjących zwierząt (m.in. dotyczących nie dokarmiania dzikich zwierząt, zachowania się w przypadku znalezienia dzikiego rannego lub chorego zwierzęcia); organizowaniu seminariów, warsztatów przyrodniczych, festynów ekologicznych; prowadzeniu zajęć edukacyjnych.

¹⁹ Na potrzeby wyliczenia przyjęto 184 zgłoszenia do Schroniska dla Zwierząt oraz 199 interwencji Straży Miejskiej w Słupsku.

²⁰ Dz. U. UE L61 z 3.03.1997, s. 1, ze zm., dalej: „rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97”.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Infografika nr 5

Przykładowy katalog działań gmin na rzecz zwierząt wolno żyjących

organizacyjno-administracyjne

- zlecanie realizacji świadczeń weterynaryjnych wobec zwierząt wolno żyjących
- opiniowanie planów łowieckich; nadzorowanie realizacji obowiązku przeprowadzania deratyzacji; a w przypadku miast na prawach powiatów również przygotowywanie projektów i wydawanie decyzji administracyjnych na odstrzał redukcyjny zwierzyny łownej
- prowadzenie rejestru posiadaczy żywych zwierząt gatunków wymienionych w załącznikach A i B rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97 z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi

interwencyjne

- przyjmowanie i rejestrowanie zgłoszeń, powiadamianie podmiotów, z którymi gminy miały podpisane umowy na świadczenie interwencyjnych usług weterynaryjnych lub samodzielnym podejmowaniu interwencji
- prowadzenie akcji przesiedlania zwierząt poza obszary zamieszkałe
- stawianie i obsługa odłowni
- usuwanie i utylizacja padłych i martwych zwierząt;

prewencyjno-kompensacyjne

- tworzenie tzw. pasów zaporowych mających na celu zapobieganie migrowaniu dzików na tereny miejskie
- wieszanie budek lęgowych i karmników
- ustawianie budek z karmą, zakup paszy;

edukacyjno-informacyjne

- rozpowszechnianie komunikatów: o podmiotach odpowiedzialnych za przyjmowanie zgłoszeń i podejmowanie interwencji
- kolportowanie ulotek o właściwym zachowaniu wobec wolno żyjących zwierząt (m.in. dotyczących nie dokarmiania dzikich zwierząt, zachowania się w przypadku znalezienia dzikiego rannego lub chorego zwierzęcia)
- organizowanie seminariów, warsztatów przyrodniczych, festynów ekologicznych
- prowadzeniu zajęć edukacyjnych

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie wyników kontroli.

Realizacja zadań związanych z obecnością zwierząt wolno żyjących w mieście była przypisana kilku wydziałom lub jednostkom organizacyjnym gminy

Realizacja zadań związanych z problematyką zwierząt wolno żyjących była w gminach przypisana kilku wydziałom urzędów miejskich lub jednostek organizacyjnych gminy, stosownie do nadanych im zakresów obowiązków. Ich realizacja w praktyce następowała w:

- wydziałach właściwych do spraw ochrony środowiska;
- wydziałach właściwych do spraw bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego;
- strażach miejskich, oraz – w niektórych przypadkach – funkcjonujących w ich ramach tzw. eko-patroli;
- wydziałach właściwych do spraw gospodarki komunalnej;
- służbach komunalnych (jednostkach oczyszczania miasta);
- wyspecjalizowanych jednostkach organizacyjnych gmin.

Do zadań pracowników wydziałów właściwych ds. ochrony środowiska najczęściej należały zadania związane z przygotowywaniem opinii rocznych planów łowieckich, projektów decyzji zezwalających na dokonanie odstrzału redukcyjnego zwierząt łownych, prowadzeniem rejestru zwierząt objętych ochroną, organizowaniem edukacji przyrodniczej oraz współpraca z organizacjami działającymi na rzecz ochrony środowiska i ochrony zwierząt. Pracownicy tych wydziałów posiadali stosowne wykształcenie kierunkowe, najczęściej w zakresie ochrony przyrody, ochrony środowiska, inżynierii środowiska, leśnictwa. W siedmiu²¹ z objętych kontrolą gminach pracownicy ci uczestniczyli dodatkowo w szkoleniach dotyczących m.in. planów łowieckich i szacowania szkód powodowanych przez zwierzynę łowną; problematyki zwierząt w kontekście zadań gmin i powiatów; opieki nad zwierzętami bezdomnymi i dzikimi; ochrony, opieki i chorób zwierząt (w tym wolno żyjących); afrykańskiego pomoru świń; problemów z dzikimi zwierzętami w miastach, rezerwatach przyrody, parkach narodowych, a także na drogach, autostradach i lotniskach; potencjalnych sytuacji konfliktowych z wilkiem itp. Niemniej, w ponad połowie jednostek wskazywano na znikomą dostępność szkoleń z zakresu zwierząt wolno żyjących, szczególnie prowadzonych przez specjalistów praktyków lub odwoływanie takich szkoleń przez organizatorów ze względu na nikłe zainteresowanie.

Do zadań pracowników wydziałów właściwych ds. zarządzania kryzysowego należało najczęściej całodobowe przyjmowanie zgłoszeń przez dyżurnego i przekazywanie ich do właściwych jednostek; prowadzenie procedur wyboru wykonawcy na świadczenie usług weterynaryjnych, czy też zawieranie umów z dyżurnymi myśliwymi. Wyjątek stanowił Gdańsk, gdzie trzech pracowników Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Urzędu Miejskiego podejmowało bezpośrednie działania interwencyjne w stosunku do bytujących na terenach miejskich zwierząt wolno żyjących. Działania te polegały m.in. na odstraszeniu dzikich zwierząt z terenów zurbanizowanych; udzielaniu pomocy dzikim, rannym zwierzętom; obsłudze odłowni; pomocy przy umieszczaniu odłowionych zwierząt w klatkach transportowych i ich załadunku; rozstawianiu klatek żywo-łownych na terenach komunalnych miasta. Osoby te były członkami Polskiego Związku Łowieckiego. Pracownicy tego Wydziału (w tym dyżurni przyjmujący zgłoszenia) brali udział w szkoleniach instruktażowych dotyczących postępowania z dzikimi zwierzętami.

Strażom Miejskim były najczęściej powierzane zadania związane z przyjmowaniem zgłoszeń dotyczących zwierząt wolno żyjących, ich potwierdzaniem, bezpośrednim podejmowaniem interwencji (w tym przepłaszaniem lub odławianiem), zabezpieczeniem terenu do czasu przyjazdu właściwych służb weterynaryjnych.

W Warszawie Prezydent powierzył w 2012 r. realizację tych zadań jednostkom budżetowym miasta: Lasom Miejskim – Warszawa oraz Miejskiemu Ogrodowi Zoologicznemu.

²¹ Gdańsk, Koszalin, Szczecin, Słupsk, Nowa Sól, Warszawa, Rzeszów.

Lasom Miejskim – Warszawa zostały przypisane zadania dotyczące zdarzeń z udziałem zwierzyny grubej i drobnej na terenach zurbanizowanych m.st. Warszawy. Jednostka ta była zobowiązana także do podejmowania interwencji, leczenia i rehabilitacji dostarczonych zwierząt w Ośrodku Rehabilitacji Zwierząt, wymagających okresowej opieki człowieka w celu przywrócenia ich środowisku naturalnemu. Do jej zadań należało również m.in. prowadzenie działań zapobiegających wchodzeniu zwierzyny grubej z terenów leśnych na tereny zurbanizowane; podejmowanie działań mających na celu ochronę zwierzyny grubej i drobnej; usuwanie i utylizacja zwłok zwierzyny grubej ujawnionych na terenach leśnych lub na terenach zurbanizowanych. Miejski Ogród Zoologiczny został zobowiązany do ochrony wolno żyjących ptaków w Ośrodku Rehabilitacji Ptaków Chronionych pn. „Ptasi Azyl”, których wiek lub stan zdrowia okresowo nie pozwalał na samodzielne życie w środowisku naturalnym.

Ponad połowa
objętych kontrolą gmin
identyfikowała ryzyka
w obszarze związanym
z bytowaniem zwierząt
wolno żyjących na terenie
miasta

W siedmiu gminach²² identyfikowano, analizowano i szacowano (bezpośrednio lub pośrednio) ryzyka występujące w obszarze związanym z bytowaniem zwierząt wolno żyjących, z tego w dwóch gminach oszacowano je na niskim poziomie²³.

Przykład

W Gdańsku analiza i szacowanie ryzyka, a w konsekwencji podjęcie stosownych działań, było przeprowadzane w odniesieniu do:

- możliwości wystąpienia chorób zakaźnych zwierząt (choroby grypy ptaków – HPAI);
- ograniczania populacji zwierząt migrujących do miasta;
- udzielania pomocy zwierzętom, skracania cierpienia;
- występowania zwierząt egzotycznych w przestrzeni publicznej.

Natomiast w Rejestrach ryzyka, opisujących m.in. mechanizmy kontrolne i sposoby reakcji, sporządzonych przez Lasy Miejskie – Warszawa, zidentyfikowano ryzyka bezpośrednio związane z występowaniem zwierząt wolno żyjących, takie jak:

- brak możliwości podjęcia interwencji z uwagi na lokalne warunki terenowe (zarośla, sąsiedztwo tras komunikacyjnych);
- nałożenie się w tym samym czasie kilku zdarzeń z udziałem zwierząt wolno żyjących, co mogło skutkować ograniczeniem możliwości podjęcia szybkiej interwencji, a w konsekwencji – zagrożeniem życia i zdrowia mieszkańców;
- wtargnięcie zwierząt wolno żyjących na tereny zurbanizowane miasta;
- wtargnięcie zwierzyny na jezdnię podczas prowadzenia akcji odłowu;
- wystąpienie epidemii w Ośrodku Rehabilitacji Zwierząt, co mogło się wiązać z koniecznością zamknięcia Ośrodka na czas kwarantanny;
- awaria pojazdu uniemożliwiającego podjęcie interwencji.

W gminach, w których nie przeprowadzono powyższych analiz²⁴, wskazywano m.in. na sporadycznie występujące zdarzenia z udziałem dużych zwierząt wolno żyjących, interwencyjny charakter działań wobec nich, bądź też ograniczone kompetencje samorządu do podejmowania działań wobec zwierząt wolno żyjących.

²² Gdańsk, Katowice, Rzeszów, Szczecin, Koszalin, Warszawa, Nowa Sól.

²³ Katowice i Nowa Sól.

²⁴ Toruń, Słupsk, Przemyśl, Radom, Zielona Góra.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Efektem identyfikacji ryzyk związanych z bytowaniem zwierząt wolno żyjących na terenie miast było m.in. nawiązywanie ściślejszej współpracy pomiędzy urzędami miast a właściwymi Regionalnymi Dyrekcjami Ochrony Środowiska, Nadleśnictwami, Polskim Związkiem Łowieckim, Państwową Strażą Łowiecką, Inspektoratami Weterynarii, czy organizacjami pozarządowymi, bądź też opracowanie odpowiednich procedur reagowania.

Większość (75%) objętych kontrolą gmin (bądź ich jednostek organizacyjnych) miało opracowane procedury bądź schematy działania w przypadku wystąpienia zdarzeń z udziałem zwierząt wolno żyjących, tj.:

Przykłady

Rada Miasta Gdańska w 2006 r. uchwaliła regulamin postępowania z dzikimi zwierzętami na terenie miasta, w którym określono m.in. zakresy odpowiedzialności poszczególnych podmiotów, sposób realizacji zadań, w tym zasady postępowania i rekomendacje dla mieszkańców oraz zarządców terenów.

Prezydent m.st. Warszawy w 2012 r. ustalił zasady postępowania w przypadku zdarzeń z udziałem zwierząt wolno żyjących.

Prezydent Miasta Torunia wprowadził w 2013 r. procedurę postępowania w przypadku pojawienia się na terenie miasta zwierząt stwarzających niebezpieczeństwo dla ludzi.

W ramach Planów Zarządzania Kryzysowego Miasta Katowice w 2014 r. opracowano procedurę postępowania ze zwierzętami leśnymi/dzikimi na terenie miasta, w której określono m.in. zasady usypiania i wywożenia zwierząt z terenów zamieszkałych na obszary leśne. W 2017 r. poszerzono tę procedurę o wskazanie możliwości zlecenia odstrzałów redukcyjnych dzików i lisów.

W Rzeszowie od 2015 r. obowiązywał schemat działania w przypadku konieczności podjęcia interwencji w związku z wystąpieniem zwierząt wolno żyjących na terenie miasta.

W Nowej Soli ustalono zasady postępowania ze zwierzętami bezdomnymi i dziko żyjącymi określające sposób działania pracowników w przypadku otrzymania informacji o zwierzęciu stwarzającym zagrożenie dla bezpieczeństwa ludzi bądź potrzebującym pomocy.

W Koszalinie wprowadzono procedurę (schemat) działania na zgłoszenia o zdarzeniach z udziałem zwierząt wolno żyjących na terenie miasta.

W Słupsku w listopadzie 2018 r. opracowano procedurę postępowania w przypadku zgłoszeń o zdarzeniach z udziałem zwierząt wolno żyjących. Komendant Straży Miejskiej w Słupsku wskazał, że do tego czasu zwyczajowo na miejsce zdarzenia wzywana była Straż Miejska, która podejmowała decyzję dotyczącą wykonania odpowiednich czynności.

Natomiast w Zielonej Górze nie opracowano sformalizowanej procedury reakcji na zgłoszenie o zdarzeniach z udziałem zwierząt wolno żyjących. W trakcie kontroli NIK, w kwietniu 2019 r. Urząd Miasta zamieścił w BIP komunikat dla mieszkańców o zasadach postępowania w sytuacji znalezienia rannego i/lub martwego zwierzęcia (w tym także zwierzęcia dziko żyjącego) w granicach administracyjnych miasta.

W Radomiu, Szczecinie i Przemyśle zadania związane z reagowaniem na zgłoszenia z udziałem zwierząt wolno żyjących powierzono Strażom Miejskim, które nie miały sformalizowanych procedur postępowania w takich przypadkach.

Większość skontrolowanych gmin posiadała procedury postępowania w przypadku zdarzeń z udziałem zwierząt wolno żyjących

Nieliczne skargi oraz wnioski o udostępnianie informacji publicznej dotyczące zwierząt wolno żyjących były załatwiane terminowo

Kwestie związane ze zwierzętami wolno żyjącymi były przedmiotem nie-licznych skarg i wniosków, wniosków o udostępnienie informacji publicznej czy też interpelacji/zapytań radnych miejskich²⁵. W latach 2017–2019 (I kwartał) do jednostek objętych kontrolą wpłynęło ogółem 19 skarg²⁶, 27 wniosków²⁷ oraz 26 wniosków o udostępnienie informacji publicznej²⁸.

Skargi dotyczyły m.in.:

- nadmiernej liczebności dzików w miastach i szkód w uprawach wyrządzanych przez te zwierzęta;
- bytowania na terenie miasta zwierząt wolno żyjących;
- braku lub zbyt długiego czasu reakcji na zgłoszenie obecności zwierząt wolno żyjących;
- niewłaściwych interwencji wykonawcy weterynaryjnego pogotowia interwencyjnego;
- niezabezpieczenia terenu cmentarza i dewastacji grobów przez dzikie zwierzęta.

Zasadność skarg była badana w wewnętrznych postępowaniach wyjaśniających. Wszystkie sprawy rozpatrzono terminowo.

Wnioski o udzielenie informacji publicznej dotyczyły m.in.:

- postępowania gminy w sytuacjach związanych z wystąpieniem zwierząt wolno żyjących na terenie zurbanizowanym;
- podpisanych umów z lekarzem weterynarii (stawki brutto) lub współpracy ze Związkiem Łowieckim;
- prowadzenia wykazu zwierząt, które zostały zgłoszone do rejestru zwierząt należących do gatunków wymienionych w rozporządzeniu Rady (WE) nr 338/97;
- wskazania instytucji odpowiedzialnej za przyjmowanie zgłoszeń o dzikich zwierzętach;
- kosztów sprawowania opieki weterynaryjnej nad zwierzętami poszkodowanymi w wypadkach drogowych;
- przedstawienia dokumentacji w sprawie odłowu i transportu zwierząt;
- dokumentacji przetargowej dotyczącej wyboru łowczego miejskiego;
- zbiórki padłej zwierzyny;
- zasad i kosztów działania oraz wyposażenia Eko-patrolu Straży Miejskiej;
- interwencji dotyczących zwierząt egzotycznych;
- obecności dzików, wielkości ich populacji, odstrzału, odłowu oraz dalszego postępowania z pozyskanymi sztukami.

²⁵ W Koszalinie i Szczecinie.

²⁶ Tj. osiem do Straży Miejskiej w Warszawie, siedem do UM w Przemyśle, dwie do UM Szczecin, po jednej do UM w Katowicach i Lasów Miejskich – Warszawa.

²⁷ Wszystkie wnioski zostały złożone do UM w Katowicach i dotyczyły m.in. dzików i innych zwierząt żyjących w sąsiedztwie zabudowań; gołębi i innych ptaków stanowiących problem dla mieszkańców miasta; posadowienia karmników oraz podjęcia działań ochronnych zwierząt m.in. wiewiórek i bażantów.

²⁸ Tj. sześć wniosków do UM Szczecin, pięć do SM w Warszawie, po cztery do SM w Szczecinie i Lasów Miejskich – Warszawa, po dwa do UM Toruń i UM w Koszalinie, po jednym do UM w Radomiu i UM w Nowej Soli.

Zapytania (interpelacje) radnych miejskich dotyczyły m.in. odłowu zwierząt chronionych i łownych, interwencji wykonawcy pogotowania interwencyjnego, udostępniania do wglądu dokumentacji związanej z wykonywaniem zadań realizowanych na rzecz gminy przez miejskiego łowczego; podjęcia działań w celu zapewnienia bezpieczeństwa dzieci przed zagrożeniem ze strony dzików na placu zabaw; braku podpisania umowy na interwencje do zwierząt wolno żyjących; udzielania pomocy rannym, dzikim zwierzętom.

Na wszystkie zapytania i wnioski udzielono odpowiedzi w wymaganym terminie.

5.1.2. Przygotowanie organizacyjne i realizacja zadań związanych ze zwierzętami wolno żyjącymi przez Straże Miejskie

We wszystkich gminach objętych kontrolą funkcjonowały Straże Miejskie, bądź jako odrębne jednostki organizacyjne gminy (w ośmiu przypadkach²⁹), bądź w ramach struktury organizacyjnej urzędów miejskich (w czterech przypadkach³⁰).

W 10 na 12 skontrolowanych gmin³¹ do zadań SM należało m.in. podejmowanie bezpośrednich interwencji wobec zwierząt wolno żyjących.

Zadania związane z pojawianiem się i obecnością zwierząt wolno żyjących zostały przypisane odpowiednio:

- 43 funkcjonariuszom Referatu ds. Ekologicznych Oddziału Ochrony Środowiska Straży w Warszawie;
- 10 funkcjonariuszom Referatu Ochrony Środowiska i Dyżurnych – Sekcji Ochrony Środowiska Straży w Radomiu;
- sześciu funkcjonariuszom Wydziału II Dzielnicowych Straży w Toruniu;
- dwóm funkcjonariuszom Zespołu ds. ochrony środowiska Straży w Nowej Soli;
- dwóm funkcjonariuszom Straży w Zielonej Górze (od sierpnia 2018 r., kiedy strażnikom tym powierzono sprzęt do odławiania zwierząt w ramach interwencji).

Powyższe zespoły powszechnie nazywane były „Eko-patrolami” lub „Animal – patrolami”.

W SM: w Koszalinie, Przemyślu, Rzeszowie, Słupsku i Szczecinie interwencje wobec tych zwierząt podejmowane były przez strażników pracujących w systemie zmianowym, tj.:

- 21 funkcjonariuszy w Koszalinie pełniących służbę w rejonie administracyjnym miasta;
- 16 funkcjonariuszy Sekcji Patrolowo – Interwencyjnej w Przemyślu;
- 37 funkcjonariuszy Referatu Dyżurnych, Wydziału Patrolowo-Interwencyjnego i Wydziału Rejonowych w Rzeszowie;
- 12 funkcjonariuszy w Słupsku;
- 14 funkcjonariuszy w Szczecinie.

W połowie skontrolowanych jednostek SM funkcjonowały tzw. Eko-patrole

²⁹ Warszawa, Gdańsk, Szczecin, Toruń, Przemyśl, Radom, Rzeszów, Katowice.

³⁰ W Koszalinie, Słupsku, Zielonej Górze i Nowej Soli.

³¹ Straże Miejskie w Katowicach i Gdańsku nie zostały objęte kontrolą NIK, ponieważ do ich zadań należało odpowiednio jedynie: wezwanie specjalistycznej firmy zbierającej martwe lub ranne zwierzęta, przepłaszanie zwierząt lub zabezpieczeniu terenu do czasu przybycia wyspecjalizowanej firmy.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W okresie objętym kontrolą największą liczbę interwencji wobec zwierząt wolno żyjących podjęły SM: w Warszawie (tj. ponad 21,7 tysięcy), Toruniu (tj. ponad 1,9 tysięcy) i Rzeszowie (tj. ponad 1,3 tysiąca).

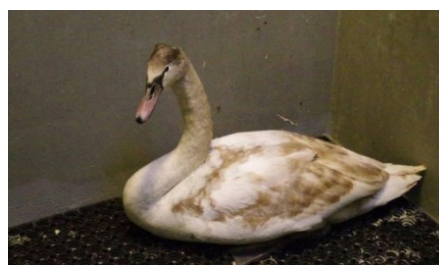
W latach 2017–I kwartał 2019 r. na jednego strażnika oddelegowanego do tych zadań przypadało średnio³²: w Warszawie – 495 interwencji, w Toruniu – 330, w Nowej Soli – 83, w Rzeszowie – 40, w Koszalinie – 35, w Zielonej Górze – 30, w Szczecinie – 27, w Słupsku – 16, w Radomiu – 12³³, w Przemyśle – sześć.

Przykład

W Warszawie odłowiono 17 818 zwierząt wolno żyjących w tym 10 091 ptaków, 5324 ssaków, 388 gadów, 2015 płazów.

Zdjęcia nr 2–5

Wybrane interwencje Straży Miejskiej m.st. Warszawy

Źródło: materiały własne Straży Miejskiej m.st. Warszawy z przeprowadzonych interwencji, udostępnione na potrzeby prezentacji wyników kontroli NIK.

Straże Miejskie w Koszalinie i Radomiu nie gromadziły danych o liczbie odłowionych zwierząt, natomiast Straż w Szczecinie nie prowadziła odłowów.

Funkcjonariusze SM
uzupełniali
swoje kwalifikacje
poprzez udział
w specjalistycznych
szkoleniach

W ponad połowie objętych kontrolą jednostek SM funkcjonariusze uzupełniali swoją wiedzę na temat podejmowania interwencji wobec dzikich zwierząt poprzez uczestnictwo w specjalistycznych szkoleniach.

³² Nie uwzględniano interwencji podejmowanych wobec zwierząt bezdomnych, gospodarskich i kotów wolno żyjących.

³³ Liczba ta jest prawdopodobnie zaniżona, ponieważ wyliczenia dokonano w odniesieniu do liczby interwencji, do których wzywano lekarza weterynarii. Dla porównania, średnia liczba interwencji jednego strażnika wobec wszystkich zwierząt w tym okresie wynosiła 380.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Pracownicy Referatu ds. Ekologicznych SM w Warszawie uczestniczyli m.in. w szkoleniach dotyczących procedur odławiania gadów i ptaków; ochrony siedlisk kluczowych gatunków ptaków Doliny Środkowej Wisły w warunkach intensywnej presji aglomeracji warszawskiej; występowania dziko – wolno żyjących zwierząt na terenie Warszawy; zasad ochrony zwierząt oraz bezpieczeństwa i transportu.

Strażnicy miejscy w Radomiu uczestniczyli w szkoleniach dotyczących postępowania ze zwierzętami wolno żyjącymi m.in. na temat techniki odławiania zwierząt z zachowaniem niezbędnych środków ostrożności oraz minimalizacji stresu, zabezpieczenia i wyposażenia strażnika; transportu zwierząt; postępowania ze zranionymi zwierzętami; obecności dzikich zwierząt w miastach i sposobów przemieszczania ich do środowiska naturalnego; rozróżniania gatunków zwierząt; procedur przy pogryzieniu, ukąszeniu.

Strażnicy miejscy w Toruniu uczestniczyli w szkoleniach dotyczących m.in.: obecności dzikich zwierząt na terenach zabudowanych, postępowania w sytuacji kontaktu ze zwierzętami wolnożyjącymi, wyłapywania zwierząt oraz ochrony przyrody w prawie i praktyce.

Funkcjonariusze w Nowej Soli wchodzący w skład zespołu ds. ochrony środowiska uczestniczyli w szkoleniach na temat odstraszenia, opieki nad zwierzętami dzikimi i bezdomnymi, odławiania i zwalczania kretów, gryzoni i innych zwierząt dziko żyjących, problematyki zwierząt w kontekście zadań gminy, ochrony zwierząt.

W Szczecinie funkcjonariusze zostali odbyli szkolenie na temat przepisów prawnych dotyczących ochrony ptaków i nietoperzy w miastach przy modernizacji budynków oraz przy postępowaniu ze zwierzętami łownymi.

Komendant Straży w Słupsku wskazał, że dwóch funkcjonariuszy brało udział w szkoleniach zewnętrznych z zasad podejmowania interwencji, kontroli dobrostanu zwierząt i procedur prawnych, i że każdy z pracowników Straży został zapoznany z treścią „Zwierzęta w mieście. Interwencje. Poradnik dla służb miejskich i lekarzy weterynarii”, w którym poruszone zostały m.in. zagadnienia dotyczące unieruchomienia zwierząt, postępowania w razie zranień.

Strażnicy w Rzeszowie, Przemyśle, Koszalinie i Zielonej Górze nie uczestniczyli w tego typu szkoleniach.

Przykłady

Komendant SM w Przemyśle wskazywał, że strażnicy nie odbyli szkoleń na temat postępowania ze zwierzętami dzikimi, ponieważ brak było konkretnego wskazania do wykonywania tego zadania i co za tym idzie jego dofinansowania. Jednakże w celu zwiększenia poziomu świadomości związanej z wykonywaniem działań dotyczących interwencji w sytuacji zagrożeń powodowanych przez zwierzęta wolno żyjące zostało przeprowadzone wewnętrzne szkolenie w oparciu o „Poradnik dla służb miejskich i lekarzy weterynarii”. Każdy z pracowników ma możliwość stałego korzystania z ww. poradnika.

Komendant SM w Zielonej Górze wskazał, że mimo starań nie udało się znaleźć podmiotu, który przeszkoliłby strażników miejskich w temacie postępowania ze zwierzętami dziko żyjącymi.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Komendant Straży w Radomiu wskazywał na wysoki koszt takich szkoleń i ograniczone środki finansowe na ten cel.

Na aprobatę zasługuje zatrudnianie w SM funkcjonariuszy z odpowiednim wykształceniem kierunkowym. Pozytywnie wyróżniały się jednostki w Radomiu, Szczecinie i Toruniu. W Eko-patrolu Straży z Torunia trzech funkcjonariuszy posiadało wykształcenie weterynaryjne, a jedna z tych osób – także z zakresu ochrony środowiska. Pracownik ten ukończył też kurs ratownika zwierząt. W SM w Radomiu dwóch strażników ukończyło studia na kierunku ochrony środowiska, a w Szczecinie dwie osoby miały wykształcenie zootechniczne, a jedna ukończyła studia na kierunku ochrona środowiska. W pozostałych objętych kontrolą SM (70%) funkcjonariusze nie posiadali wykształcenia kierunkowego do podejmowania bezpośrednich interwencji wobec zwierząt wolno żyjących.

Komendanci SM w Rzeszowie i Szczecinie wskazywali m.in., że posiadanie wiedzy specjalistycznej nie jest konieczne, gdyż w przypadku potrzeby podjęcia bezpośredniej interwencji należało to do zadań wyspecjalizowanych podmiotów, a działania Straży ograniczały się do zabezpieczenia terenu.

Komendant Straży Miejskiej w Warszawie wskazał, że brak odpowiedniego wykształcenia spowodowany był niezgłoszeniem się do pracy kandydatów z takim wykształceniem i jednocześnie spełniających wymogi formalne dla strażnika straży gminnej. Każdy z funkcjonariuszy przeszedł jednak szkolenie podstawowe oraz związane z podejmowaniem interwencji wobec dzikich zwierząt.

Straże Miejskie
dysponowały
wyposażeniem
adekwatnym do potrzeb

Większość jednostek Straży Miejskich dysponowała wyposażeniem adekwatnym do potrzeb i realizowanych działań podejmowanych wobec zwierząt wolno żyjących.

Na wyposażeniu tych jednostek były m.in. pojazdy służbowe z klatkami transportowymi³⁴, klatki do przewozu zwierząt, małe i duże pułapki żywołowne, sieci weterynaryjne, sieci weterynaryjne na wysięgniku, chwytaki weterynaryjne, zestawy do odławiania węży, poskromy dla zwierząt, ultradźwiękowe odstraszacze, nosze dla zwierząt, maty grzewcze, kuwety, terrarium z wyposażeniem, środki do dezynfekcji, odzież ochronna.

Zdjęcia nr 6–9

Wybrane elementy wyposażenia Straży Miejskiej m.st. Warszawy³⁵

³⁴ W Warszawie, Toruniu, Przemyślu, Radomiu, Nowej Soli.

³⁵ Radiowóz do przewozu zwierząt, rękawice ochronne, zestaw do odławiania węży, klatka – transporter do przewozu zwierząt.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Źródło: materiały własne Straży Miejskiej m.st. Warszawy udostępnione na potrzeby prezentacji wyników kontroli NIK.

W Zielonej Górze wyposażenie zakupiono dopiero w 2018 r., przypisując ten sprzęt do pojazdu służbowego obsługiwanego przez dwóch funkcjonariuszy prewencji. Jednak, jak wskazywali pracownicy wykorzystujący ten sprzęt, był on niewystarczający³⁶. Pojazd służbowy nie był dostosowany do transportu odłowionych zwierząt, tj. m.in. nie posiadał zabezpieczenia oddzielającego strefę pasażerów od przestrzeni bagażowej, a także brakowało środków czyszczących i dezynfekcyjnych. Po kontroli NIK Dyrektor Departamentu Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Urzędu w Zielonej Górze wskazał, że brakujące wyposażenie zostanie zakupione, a na 2020 r. zostaną zaplanowane środki na przystosowanie pojazdów Straży Miejskiej do transportu odłowionych zwierząt.

Komendant Straży Miejskiej w Radomiu zwracał uwagę na potrzebę zakupu dodatkowego środka transportu, ponieważ w jego opinii, jeden radiowóz przeznaczony do interwencji z udziałem zwierząt wolno żyjących nie zabezpieczał potrzeb miasta. W celu pozyskanie środków na ten cel prowadzono rozmowy z Urzędem Miejskim.

Analiza 124 zgłoszeń i podjętych w związku z nimi interwencji³⁷ przez funkcjonariuszy Straży Miejskich wykazała, że:

- zgłoszenia pochodziły głównie od mieszkańców miasta.
- w większości przypadków działania były podejmowane bezzwłocznie.

Zgłoszenia i interwencje dotyczyły takich zwierząt jak dziki, sarny, łosie, lisy, jenoty, borsuki, kuny, jeże, koszatniczka, ptaki (wróbel, łabędź, dzika kaczka, sowa, mewa, bażant, krogulec, gawron, pustułka, bocian), żółw stepowy, węże i skorpiony.

W ich wyniku:

- przepłaszano zwierzęta do środowiska naturalnego;
- odstępowano od podjęcia działań, ponieważ zwierzę znajdowało się w bezpiecznym miejscu;
- odławiano zwierzęta i od razu zwracano do środowiska naturalnego; przekazywano do świadczeniodawców usług weterynaryjnych lub ośrodków rehabilitacji zwierząt;
- zawiadamiano właściwe służby i zabezpieczano teren do czasu ich przybycia;

Funkcjonariusze SM podejmowali działania w przypadku zgłoszeń o zwierzętach wolno żyjących bez zbędnej zwłoki

³⁶ Wskazano m.in. na brak chwytaka na węże, okularów ochronnych (przy odławianiu ptaków), brak ochronnych nakolanników i okrycia głowy.

³⁷ Tj. 16 zdarzeń i interwencji SM w Koszalinie; po 15 w Toruniu, Nowej Soli, Warszawie, Radomiu i Szczecinie; 13 w Przemyślu, po 10 w Słupsku i Zielonej Górze.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

- poddano ranne zwierzę eutanazji/dokonano odstrzału po przybyciu weterynarza/łowczego;
- zwierzę padło przed przybyciem funkcjonariuszy i zostało zabrane przez wyspecjalizowaną firmę w celu utylizacji;
- nie potwierdzono na miejscu obecności zwierząt.

W jednym przypadku nie podjęto interwencji wobec znalezionej sowy na terenie Łazienek Królewskich w Warszawie przez ponad siedem godzin od zgłoszenia. Zastępca Komendanta Straży wskazał, że z uwagi na dużą liczbę zgłoszeń w tym dniu sprawa nie została potraktowana jako priorytetowa. Ptak pozostawał cały czas pod opieką pracownika, który dokonał zgłoszenia, a jego stan nie zagrażał jego życiu i bezpieczeństwu.

Wystąpiły dwa przypadki niewielkiej zwłoki w przekazaniu odłowionych zwierząt. Zwłoka w tych przypadkach była usprawiedliwiona i wynikała z okoliczności prowadzenia tych interwencji, tj.:

- odłowiony wąż został przekazany do Miejskiego Ogrodu Zoologicznego w Warszawie po upływie ponad ośmiu godzin. Nie było możliwości wcześniejszego przekazania, ponieważ zwierzęta egzotyczne są przekazywane jedynie w ciągu dnia, z uwagi na brak w godzinach nocnych wykwalifikowanego personelu mogącego przejąć zwierzę;
- w Koszalinie w jednym przypadku funkcjonariusze SM odnotowali informację o braku instytucji, do której można przekazać zgłoszenie dotyczące mewy oraz nie posiadali wiedzy o dalszym losie ранego ptaka. Przypadek ten dotyczył okresu, w którym gmina nie miała zawartej umowy na leczenie zwierząt wolno żyjących.

5.1.3. Działania informacyjno-edukacyjne oraz pozostała aktywność gmin związana z problematyką zwierząt wolno żyjących na terenach miast

Gminy prowadziły działalność informacyjno-edukacyjną związaną ze zwierzętami wolno żyjącymi

Wszystkie objęte kontrolą gminy (lub ich jednostki organizacyjne) prowadziły, w sposób mniej lub bardziej aktywny, działania informacyjno-edukacyjne na rzecz ochrony zwierząt wolno żyjących i zasad postępowania wobec nich.

Jedną z najczęściej stosowanych form informacyjnych było zamieszczanie komunikatów na tablicach informacyjnych i stronach internetowych gmin lub ich jednostek organizacyjnych oraz rozpowszechnianie³⁸ broszur i ulotek. Tematyka materiałów informacyjnych dotyczyła m.in. zasad postępowania i sposobu zachowania w obecności zwierząt wolno żyjących; informacji gdzie zgłaszać sytuacje zagrożenia; wdrażania właściwych praktyk związanych ze składowaniem śmieci, utrzymywaniem nieruchomości w należytym porządku; ryzyka chorób zakaźnych przenoszonych przez zwierzęta wolno żyjące, czy też akcji szczepienia lisów przeciwko wściekliznie oraz afrykańskiego pomoru świń u dzików.

³⁸ Również drogą elektroniczną oraz w prasie o lokalnym lub regionalnym zasięgu.

Zdjęcie nr 10

Ulotka informacyjna dla mieszkańców Warszawy

Źródło: materiały ze stron internetowych³⁹.

Zagadnienia związane ze zwierzętami wolno żyjącymi na terenach miast stanowiły również tematykę spotkań edukacyjnych prowadzonych, najczęściej przez strażników miejskich⁴⁰, w przedszkolach i szkołach podstawowych oraz na różnego rodzaju imprezach (festynach ekologicznych, piknikach miejskich, warsztatach, spotkaniach w klubach i radach osiedlowych).

Przykłady

W okresie objętym kontrolą Straż Miejska w Warszawie przeprowadziła w 700 szkołach podstawowych działania profilaktyczno-edukacyjne, podczas których zapoznawano dzieci m.in. z prawami zwierząt; właściwym postępowaniem ze zwierzętami wolno żyjącymi; zasadami legalnego sprowadzania zwierząt egzotycznych do sklepów i hodowli oraz uczono jak właściwie pomagać dzikim zwierzętom. Funkcjonariusze uczestniczyli w 34 festynach i piknikach, podczas których przekazywano informacje na temat zasad postępowania ze zwierzętami wolno żyjącymi.

W latach 2017–2019 (I kwartał) działania edukacyjno-informacyjne SM w Szczecinie skierowane do dzieci polegały na realizacji programu profilaktycznego „Rozumiem zwierzęta”. Opracowany przez SM program służył do nauczania dzieci, jak zachować się w sytuacji zagrożenia ze strony zwierząt lub spotkania z obcymi zwierzętami, w tym leśnymi. W ww. okresie funkcjonariusze SM przeprowadzili w sumie 220 prelekcji dla 5049 dzieci.

³⁹ <https://www.lasymiejskie.waw.pl/index.php/edukacja/pliki-do-pobrania-edukacja>, dostęp 26 sierpnia 2019 r.

⁴⁰ W Nowej Soli na zlecenie Miasta w 2018 r. został przeprowadzony cykl szkoleń w szkołach podstawowych i Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym przez lekarza weterynarii.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W Słupsku w 2018 r. zorganizowano imprezę „Słupsk – tu zwierzęta mają głos”, podczas której poruszano m.in. zagadnienia dotyczące zwierząt wolno żyjących i egzotycznych. W ramach tego spotkania zorganizowano wykłady otwarte oraz stoiska edukacyjne.

W poniżej wymienionych gminach działania edukacyjno-informacyjne ograniczały się do:

- prowadzenia strony internetowej, gdzie poruszana była problematyka zwierząt wolno żyjących w bezpośredniej bliskości mieszkańców miasta; podano informację w jaki sposób skontaktować się z Eko-patrole; działań profilaktyczno-edukacyjnych prowadzonych przez strażników miejskich wśród uczniów szkół (Radom);
- działań profilaktyczno-edukacyjnych w szkołach. Prezydent Przemysła wskazywał przy tym, że działa edukacyjno-informacyjne dla mieszkańców Miasta w odniesieniu do postępowania ze zwierzętami wolno żyjącymi, były prowadzone we wcześniejszych okresach, ale nie przynosiły zamierzonych efektów;
- działań dyscyplinujących zarządców spółdzielni mieszkaniowych i ogrodów działkowych do wdrażania właściwych praktyk związanych ze składowaniem i segregacją odpadów oraz informacyjnych dotyczących zasad postępowania w sytuacji znalezienia rannego lub martwego zwierzęcia w granicach administracyjnych miasta (Zielona Góra).

Połowa objętych kontrolą gmin podejmowała dodatkowe działania na rzecz ochrony zwierząt wolno żyjących, często we współpracy z innymi podmiotami

Połowa objętych kontrolą gmin podejmowała również inne działania na rzecz ochrony zwierząt wolno żyjących, często we współpracy z innymi instytucjami publicznymi, fundacjami i organizacjami pozarządowymi.

W Gdańsku realizowano zadanie związane z ratowaniem płazów ginących na drogach w czasie wiosennego okresu godowego. W tym celu corocznie zlecano wykonanie usług polegających na przenoszeniu płazów w wybranych rejonach miasta. W ww. okresie przeniesiono około 5 tys. sztuk płazów, z których ponad 80% stanowiły ropuchy szare. Gmina współfinansowała również m.in.: odbiór z odłowni na terenie miasta żywych dzików i ich transport do zagrody w Leśnictwie Renuszewo; utrzymywanie na terenie tego leśnictwa zagrody do krótkoterminowego przetrzymywania odłowionych dzików; zabezpieczenie i dowóz do odłowni karmy do zanieśania dzików; tworzenie poletek zaporowych.

W Szczecinie, Zakład Usług Komunalnych⁴¹ corocznie dokonywał oznakowania ostrzegawczego poza pasem drogowym obszarów, na których dochodzi wiosną do wędrówek objętej ochroną okresową ropuchy szarej.

W Toruniu, w ramach projektów współfinansowanych przez gminę, m.in. ustawiono cztery wieże dla jerzyków, a następnie zlecono wykonanie czyszczenia 204 skrzynek lęgowych i obserwacji ich wykorzystania przez ptaki. Wydano także broszurę, w której zawarto podstawowe informacje o gatunkach ptaków gniazdujących w budynkach oraz o potrzebie i skutecznych metodach ich ochrony; zorganizowano warsztaty przyrodnicze oraz festyn ekologiczny dla dzieci i młodzieży.

⁴¹ Jednostka budżetowa gminy.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W Koszalinie podejmowano się dokarmiania w okresie zimowym kaczek, łabędzi i innych dzikich ptaków w miejscach, w których wcześniej Miasto sfinansowało zakup karmników dla gołębi i budek umieszczonych na drzewach. Straż Miejska prowadziła dystrybucję preparatu zapachowego odstraszającego dziki.

W Słupsku kupiono natomiast 27 budek lęgowych dla ptaków oraz 10 budek dla nietoperzy.

W Katowicach, w ramach projektu sfinansowanego z budżetu obywatelskiego, posadowiono trzy drewniane budki, gdzie nieodpłatnie umożliwiono pobranie zbilansowanej karmy dla kaczek i dzikiego ptactwa wodnego w celu ich dokarmiania w okresie jesienno-zimowym.

Zdjęcie nr 11

Budka umożliwiająca pobranie karmy dla kaczek i dzikiego ptactwa

Źródło: materiały ze stron internetowych⁴².

5.1.4. Działania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa na gminnych drogach publicznych w przypadku występowania zdarzeń komunikacyjnych spowodowanych przez zwierzęta wolno żyjące

Według policyjnego Systemu Ewidencji Wypadków i Kolizji w latach 2017–2019 (I półrocze) w Polsce doszło do 465 wypadków komunikacyjnych przy udziale zwierząt⁴³, w wyniku których zginęło 27 osób, a 549 zostało rannych. W tym samym okresie doszło również do 62 293 kolizji z udziałem zwierząt, z tego najwięcej w województwie mazowieckim (6990), śląskim (6557) i lubelskim (5239).

Często dochodzi do wypadków i kolizji drogowych z udziałem zwierząt

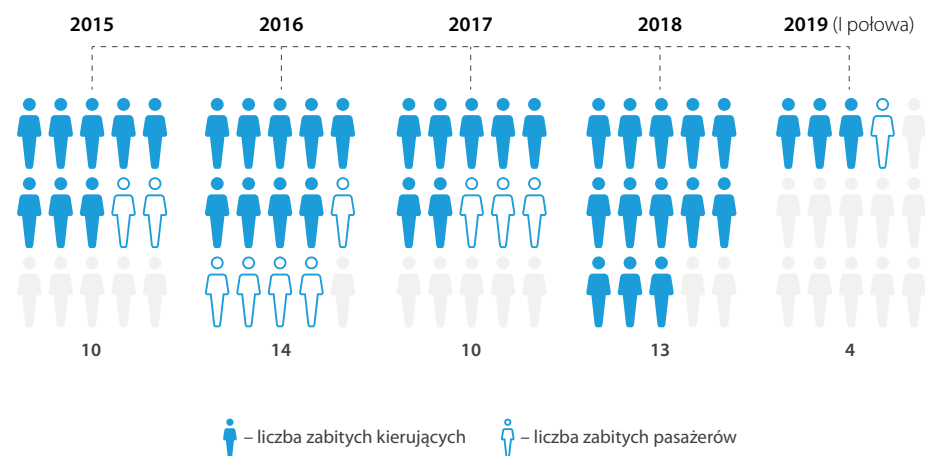
⁴² <http://www.bo.katowice.eu/Projekty/Strony/KACZKOMATY-na-Dolinie-3-Staw%C3%B3w--drewniane-budki-z-karm%C4%85-dla-ptactwa-wodnego,-kt%C3%B3re-u-nas-zimuje.aspx>, dostęp z 26.08.2019 r.

⁴³ Dotyczy wszystkich zwierząt, w tym domowych, gospodarskich i wolno żyjących.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Infografika nr 6

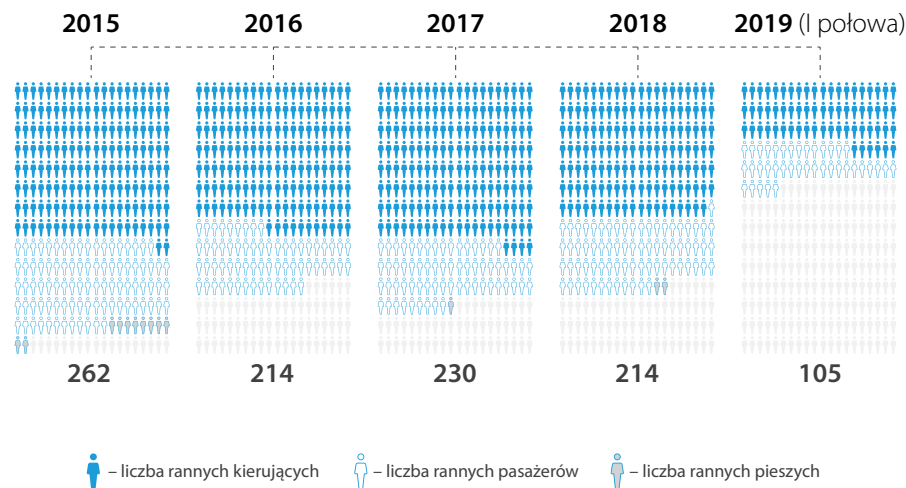
Liczba osób zabitych w wypadkach z udziałem zwierząt w latach 2015–2019 (I półrocze)

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych z Systemu Ewidencji Wypadków i Kolizji (dane według stanu na dzień 9 lipca 2019 r.).

Infografika nr 7

Liczba osób rannych w wypadkach z udziałem zwierząt w latach 2015–2019 (I półrocze)

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych z Systemu Ewidencji Wypadków i Kolizji (dane według stanu na dzień 9 lipca 2019 r.).

Na terenie skontrolowanych pięciu gmin⁴⁴ (z 12 objętych kontrolą) odnotowano w tym czasie siedem wypadków komunikacyjnych z udziałem zwierząt, w których rannych zostało dziewięć osób. Na terenie wszystkich miast objętych kontrolą odnotowano 1016 kolizji z udziałem zwierząt, z tego najwięcej miało miejsce w Warszawie (239), Szczecinie (166) i Rzeszowie (154).

Ponad połowa objętych kontrolą gmin (tj. 58%)⁴⁵ w latach 2017–2019 (I kwartał) pozyskiwała i analizowała dane dotyczące zdarzeń komunikacyjnych z udziałem zwierząt wolno żyjących lub podejmowała działania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa osób poruszających się pojazdami, np.:

⁴⁴ Na terenie miejskim: Warszawy, Rzeszowa, Gdańska, Koszalina i Szczecina.

⁴⁵ W Gdańsku, Katowicach, Rzeszowie, Warszawie, Radomiu, Słupsku, Szczecinie.

- w Gdańsku, ustalono w 2019 r. procedurę w ramach której Gdański Zarząd Dróg i Zieleni⁴⁶ zwracał się o bieżące informacje dotyczące występowania dzikich zwierząt w obrębie dróg publicznych na terenie miasta m.in. do: Nadleśnictwa Gdańsk, Komendy Miejskiej Policji w Gdańsku, Wydziałów Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego oraz Środowiska Urzędu Miasta. Zastępca Prezydenta Miasta Gdańska wskazał, że uzyskane dane analizowane były pod kątem wprowadzenia ewentualnych zmian w organizacji ruchu drogowego przy wsparciu Komisji ds. bezpieczeństwa i organizacji ruchu drogowego⁴⁷;
- w Katowicach, w związku ze zgłoszeniami mieszkańców dotyczącymi pojawiania się na ulicy wiewiórek i zajęcy, stanowiących zagrożenie dla ruchu drogowego, Prezydent Miasta jako zarządca tej drogi, w marcu 2018 r. wprowadził zmianę organizacji ruchu na tej ulicy;
- w Radomiu, w trakcie opracowywania nowej organizacji ruchu na jednej z ulicy, uwzględniono wniosek nadleśnictwa dotyczący ustawienia dodatkowego znaku ostrzegawczego. Zastępca Prezydenta Miasta wskazał, że przy realizacji inwestycji w obrębie pasa drogowego na terenie miasta Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji uwzględnił siatki naprowadzające, przejścia i przepusty dla umożliwienia przejścia zwierząt na drugą stronę drogi/ulicy. Przy przebudowie obwodnicy południowej miasta w 2015 r. wykonano siatki zabezpieczające przed wejściem zwierząt na jezdnię, a w projektach przewidziano budowę przepustów;
- w Rzeszowie, w maju 2018 r., Komisja ds. Bezpieczeństwa i Ruchu Drogowego, w nawiązaniu do danych otrzymanych z Komendy Miejskiej Policji w Rzeszowie, pozytywnie zaopiniowała montaż znaków ostrzegawczych na trzech ulicach;
- w Słupsku, w miejscach gdzie najczęściej dochodziło do zdarzeń komunikacyjnych ze zwierzyną grubą podejmowane były działania polegające m.in. na ustawianiu odłowni i stosowaniu odstraszaczy zapachowych. Przy ww. ulicach znajdowały się odpowiednie drogowe znaki ostrzegawcze.

W Toruniu, Koszalinie, Przemyślu, Zielonej Górze i Nowej Soli nie gromadzono i nie analizowano danych dotyczących zdarzeń komunikacyjnych z udziałem zwierząt wolno żyjących. W ocenie NIK brak takich analiz może niekorzystnie wpływać na zapewnienie bezpieczeństwa ruchu drogowego.

5.1.5. Wydatki na realizację zadań związanych ze zwierzętami wolno żyjącymi

Jednostki samorządu terytorialnego, w których przeprowadzono kontrolę, wydatkowały w latach 2017–2019 (I kwartał) na realizację zadań związanych ze zwierzętami wolno żyjącymi łącznie 8024,4 tys. zł. Środki te stanowiły od 0,005 do 0,02% całkowitego budżetu danej gminy w poszczególnych latach. Wydatki te były jedynie przybliżone, gdyż

Można tylko szacować wydatki na realizację zadań związanych ze zwierzętami wolno żyjącymi

⁴⁶ Jednostka budżetowa Miasta Gdańska.

⁴⁷ Komisja została powołana w marcu 2017 r., a w jej skład wchodzi przedstawiciele Policji, Straży Miejskiej, Zarządu Transportu Miejskiego oraz zarządu drogi i zarządzającego ruchem na drogach w Mieście.

zadania związane ze zwierzętami wolno żyjącymi nie stanowiły odrębnej kategorii wydatków. W klasyfikacji budżetowej nie ujęto rozdziału przeznaczonego na działania związane ze zwierzętami wolno żyjącymi, tak jak ma to miejsce w odniesieniu do zwierząt bezdomnych (rozdział 90013 – schroniska dla zwierząt). Środki te mieściły się najczęściej m.in. w wydatkach gmin na bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową w dziale 754, najczęściej w rozdziale 75421 – zarządzanie kryzysowe, w dziale 900 gospodarka komunalna i ochrona środowiska, w rozdziałach dotyczących oczyszczania miast i wsi (90003), wpływów i wydatków związanych z gromadzeniem środków z opłat i kar za korzystanie ze środowiska (90019), pozostałej działalności (90095), czy też w dziale 010 Rolnictwo i łowiectwo, rozdział pozostała działalność (01095). O sposobie zaklasyfikowania wydatków związanych z postępowaniem ze zwierzętami wolno żyjącymi decydowały jednostki samorządu terytorialnego według własnego uznania, kierując się m.in. przyjętym sposobem organizacji i zakresem przedmiotowym realizowanego zadania, często w powiązaniu z zakresem obowiązków realizowanych przez daną komórkę organizacyjną urzędu miasta. W ww. wydatkach nie wyodrębniano i nie wykazywano kosztów działania służb miejskich, do których zadań (jednym z wielu) należało m.in. podejmowanie interwencji wobec zwierząt wolno żyjących.

W związku z powyższym nie można precyzyjnie wyliczyć wysokości środków jakie na ten cel przeznaczają nie tylko gminy objęte kontrolą i ich jednostki organizacyjne, ale również pozostałe gminy w Polsce.

Wszystkie gminy ponosiły wydatki na wykonywanie usług weterynaryjnych

Wszystkie objęte kontrolą gminy ponosiły wydatki na wykonywanie usług weterynaryjnych (w tym interwencyjnych) wobec zwierząt wolno żyjących. Wydatki te łącznie wyniosły 4984,5 tys. zł, co stanowiło ponad 62% oszacowanych całościowych wydatków poniesionych na postępowania ze zwierzętami wolno żyjącymi.

NIK zauważa, że skala tych wydatków była jednak bardzo zróżnicowana. Konieczność ich ponoszenia – zdaniem niektórych władz samorządowych – nie wynikała bezpośrednio z przepisów.

Najwyższe wydatki z tytułu zapewnienia opieki weterynaryjnej zwierzętom wolno żyjącym poniosły: Szczecin i Gdańsk; najniższe natomiast m.in. gminy Koszalin, Nowa Sól i Przemyśl. W Szczecinie, w skontrolowanym okresie, wydatkowano z tego tytułu 293,6 tys. zł, w Gdańsku 269,1 tys. zł.

W Przemyślu nie zawierano umów na realizację zadań związanych z opieką nad wolno żyjącymi zwierzętami. Zgłoszenia dotyczące zdarzeń z udziałem tych zwierząt były przekazywane do Lecznicy Weterynaryjnej, która obciążała Miasto kosztami za podjęte interwencje. Miasto w latach 2017–2019⁴⁸ wydatkowało na ten cel łącznie 3,6 tys. zł.

Prezydent Przemyśla wskazał, że mimo braku jednoznacznych przepisów regulujących kwestię odpowiedzialności i kompetencji do pokrywania kosztów leczenia zwierząt wolno (dziko) żyjących, urząd pokrywa

⁴⁸ Do 15 kwietnia 2019 r.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

koszty leczenia tych zwierząt, a wydatki z tego tytułu nie stanowią znaczących kwot, w związku z czym nie występowano o ich zwrot do Skarbu Państwa.

Podobny pogląd prezentował Prezydent Koszalina, wskazując że nigdzie nie ma zapisów, że opieka nad zwierzętami wolno żyjącymi i ich leczenie na koszt samorządu należy do zadań własnych gminy.

Niemniej w związku z realizacją umów na wyłapywanie oraz leczenie chorych, zagubionych dzikich zwierząt w latach 2017–2019 (I kwartał) Koszalin wydatkował łącznie 56,2 tys. zł.

Także Dyrektor wydziału w UM w Słupsku wskazała, że zapewnienie opieki zwierzętom dzikim nie jest obowiązkiem gminy wynikającym z przepisów prawa.

Ze względu na przyjęte rozwiązania umowno-organizacyjne, poniesione przez miasta Warszawa, Słupsk, Radom i Katowice wydatki na świadczenie interwencyjnych usług weterynaryjnych na rzecz zwierząt wolno żyjących, nie mogły być porównywalne z wydatkami innych gmin.

W m.st. Warszawa funkcjonowały jednostki organizacyjne gminy dedykowane do realizacji zadań związanych ze zwierzętami wolno żyjącymi, tj. Lasy Miejskie – Warszawa (prowadzące m.in. Ośrodek Rehabilitacji Zwierząt) oraz Miejski Ogród Zoologiczny w Warszawie (prowadzący Ośrodek Rehabilitacji Ptaków Chronionych). W okresie objętym kontrolą gmina na realizację zadań wykonywanych przez Lasy Miejskie – Warszawa na rzecz zwierząt wolno żyjących wydatkowała ogółem 2372,1 tys. zł, natomiast w związku z rehabilitacją krajowych ptaków chronionych w Miejskim Ogrodzie Zoologicznym 110,9 tys. zł⁴⁹

W Słupsku pomoc weterynaryjna była udzielana rannym zwierzętom wolno żyjącym (w tym po wypadkach komunikacyjnych) przez podmioty zarządzające Schroniskiem dla Zwierząt w Słupsku, którego głównym zadaniem było zapewnienie opieki wyłącznie zwierzętom domowym. Do zadań tych podmiotów należało również przepłaszanie zwierząt wolno żyjących z terenu miasta. Na prowadzenie Schroniska wydatkowano łącznie 1099,2 tys. zł, z tego 549,5 tys. zł w 2017 r., 549,7 tys. zł w 2018 r. i 183,3 tys. zł w I kwartale 2019 r.; nie wyodrębniano przy tym środków związanych z postępowaniem wobec zwierząt wolno żyjących.

W Katowicach zadania mające na celu ograniczenie penetracji zamieszkałych terenów miasta przez zwierzęta wolno żyjące oraz opiekę nad nimi zlecono sześciu podmiotom. Zadania te polegały m.in. na zbieraniu z terenu miasta i utylizacji padłej dzikiej zwierzyny; wyłapywaniu rannych zwierząt leśnych i przekazywaniu ich do ośrodka dla dzikich zwierząt; przewożeniu zdrowych, zabłąkanych zwierząt na tereny leśne; usypianiu dzikich zwierząt leśnych, zakolczykowaniu ich, prowadzeniu ewidencji oraz transporcie na obszary leśne; zapewnieniu zwierzętom

⁴⁹ Brak danych za 2017 r. wynika z nieprowadzenia przez Miejski Ogród Zoologiczny wydatków poniesionych na „Ptasi Azył”.

fachowej opieki (w tym zakupie żywności oraz sprzętu i wyposażenia); eutanazji rannych zwierząt, których stan nie rokował wyzdrowienia; likwidacji siedlisk dzikich zwierząt na posesjach itp. Na powyższe zadania wydatkowano w okresie objętym kontrolą łącznie 281,1 tys. zł.

W Radomiu świadczenie usług weterynaryjnych obejmowało zapewnienie całodobowej opieki zarówno zwierzętom bezdomnym jak i dzikim, poszkodowanym w kolizjach drogowych i na skutek innych zdarzeń losowych oraz pomoc w odławianiu zwierząt agresywnych w granicach administracyjnych miasta. Wydatki na te świadczenia wyniosły w okresie objętym kontrolą łącznie 153,5 tys. zł.

Znaczącą kwotę wydatków stanowiły koszty odstrzałów redukcyjnych i odłowów, głównie dzików

Kolejną znaczącą kategorię wydatków związanych z obecnością zwierząt wolno żyjących w mieście stanowiły koszty odstrzałów redukcyjnych i odłowów, głównie dzików. Na terenie wszystkich gmin w okresie objętym kontrolą wnioskowano do właściwego starosty o wydanie decyzji zezwalających na wykonanie odstrzałów redukcyjnych lub odłowów zwierząt wolno żyjących. Realizacja odstrzałów redukcyjnych lub odłowów była zlecana myśliwym – łowczym lub kołom łowieckim działającym na danym terenie. Łączne wydatki na odstrzały redukcyjne i odłowów w okresie objętym kontrolą wyniosły 922,2 tys. zł, z czego wydatki Miasta Szczecina stanowiły 49,9% tej kwoty (460,0 tys. zł)⁵⁰, Miasta Gdańska 29,9% (276,1 tys. zł)⁵¹, Miasta Zielona Góra 9,6% (88,5 tys. zł)⁵².

Zbieranie, transport i utylizacja martwych i padłych zwierząt realizowane było w ramach działań związanych z bieżącym utrzymaniem czystości w mieście

Kolejną, a zarazem nieporównywalną kategorię wydatków stanowiły koszty utylizacji zwłok padłych i zabitych zwierząt wolno żyjących. Zadanie to było realizowane w ramach działań związanych z bieżącym zbieraniem, transportem i przekazywaniem do unieszkodliwiania zwłok bezdomnych zwierząt i było powierzane:

- wyspecjalizowanym firmom zajmującym się zbieraniem, transportem i utylizacją zwłok martwych zwierząt;
- jednostkom organizacyjnym gminy zajmującym się usługami utrzymania terenów zielonych oraz czystości w mieście;
- podmiotom świadczącym usługi weterynaryjne na rzecz gminy.

Siedem gmin⁵³ objętych kontrolą miało zawarte umowy z wyspecjalizowanymi firmami na zbieranie i transport zwłok martwych i padłych zwierząt. W latach 2017–2019 (I kwartał) poniosły one z tego tytułu wydatki w łącznej wysokości 1175,4 tys. zł, z czego mieściły się one w przedziale od 4,8 tys. zł (tj. wydatki w Koszalinie związane ze zbieraniem i utylizacją padłych zwierząt wolno żyjących poza pasem drogowym) do 281,5 tys. zł (tj. wydatki poniesione w Gdańsku na zbieranie, transport i utylizację wszystkich padłych i martwych zwierząt).

⁵⁰ W okresie od 1 stycznia 2017 r. do 31 grudnia 2018 r. na terenie Szczecina dokonano odłowu lub redukcji odpowiednio 1100 sztuk dzików i 101 sztuk innych zwierząt łownych. W 2019 r. (do 30 kwietnia) dokonano redukcji 80 dzików.

⁵¹ W okresie objętym kontrolą na terenie Gdańska odłowiono 40 dzików, odstrzelono (do 24 maja 2019 r.) 216.

⁵² W latach 2017–2019 (do 30 kwietnia) na terenie Zielonej Góry odłowiono i wywieziono poza granice administracyjne miasta 298 dzików i osiem lisów.

⁵³ Toruń, Gdańsk, Katowice, Koszalin, Radom, Rzeszów, Szczecin.

W pozostałych pięciu gminach⁵⁴ objętych kontrolą zadanie związane ze zbieraniem i transportem zwłok padłych zwierząt zostało powierzone jednostkom organizacyjnym gminy m.in. w ramach bieżącego utrzymania czystości terenów stanowiących własność gminy.

Pozostałe wydatki gmin związane ze zwierzętami wolno żyjącymi dotyczyły m.in. działań na rzecz ochrony zwierząt (w tym m.in. zakupu budek lęgowych, karmników, karmy oraz finansowania działań związanych z przenoszeniem płazów); zakupu wyposażenia do odłowów (klatek), środków o działaniu wypłaszającym i odstraszającym zwierzęta z miejsc niepożądanych; kosztów szkoleń pracowników i druku materiałów edukacyjno-informacyjnych.

5.2. Wykonywanie opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi (dzikimi)

Wszystkie objęte kontrolą gminy powierzyły wykonywanie usług weterynaryjnych wobec zwierząt wolno żyjących, odpowiednio przygotowanym podmiotom, chociaż zdaniem co czwartej ze skontrolowanych gmin, zapewnienie opieki tym zwierzętom nie było obowiązkiem samorządu wynikającym z przepisów prawa. Nie wszystkie skontrolowane gminy zawierały też pisemne umowy na opiekę nad dzikimi zwierzętami. Podmioty, którym gminy powierzały wykonywanie opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi posiadały odpowiednie uprawnienia i kwalifikacje do wykonywania tych zadań, a także odpowiednie środki techniczne oraz infrastrukturę. Niemniej z informacji przekazanych NIK przez RDOŚ wynikało, że funkcjonują zarówno ośrodki o powierzchni kilku hektarów położone na terenach leśnych, jak i o powierzchni 20 m² mieszczące się w prywatnym mieszkaniu.

Wszystkie skontrolowane gminy zapewniały zwierzętom dzikim opiekę weterynaryjną. Powierzały one wykonywanie opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi bezpośrednio podmiotom prowadzącym zakłady leczenia zwierząt (w dziewięciu przypadkach) lub ORZ (w czterech przypadkach), własnym jednostkom budżetowym (w dwóch przypadkach), przedsiębiorcom świadczącym usługi w zakresie chwytania i przesiedlania zwierząt (w 10 przypadkach), organizacjom pożytku publicznego (w trzech przypadkach), a także, w zakresie prowadzenia odstrzałów redukcyjnych i zapobiegania migracji zwierząt do miasta – myśliwym i kołom łowieckim (w pięciu przypadkach).

Zadania powierzano odpowiednim podmiotom wybranym w konkurencyjnych procedurach

Przykłady

W UM w Gdańsku powierzono opiekę nad zwierzętami wolno żyjącymi bezpośrednio zlz (dwóm lecznicom i jednemu gabinetowi weterynaryjnemu) oraz ORZ.

W Warszawie realizację zadań związanych z obecnością dzikich zwierząt na terenie Miasta powierzono jednostkom budżetowym UM tj. Lasom Miejskim – Warszawa i Miejskiemu Ogrodowi Zoologicznemu, prowadzącym ORZ.

⁵⁴ Słupsk, Przemyśl, Zielona Góra, Nowa Sól, Warszawa (Lasom Miejskim – Warszawa powierzono zadanie usuwania i utylizacji zwłok zwierzęcy grubiej ujawnionych na terenach leśnych lub na terenach zurbanizowanych miasta).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

W UM w Katowicach współpracowano z czterema kołami łowieckimi w celu utrzymania pasów zaporowych dla dzików (poprzez zakup m.in. środków odstraszających lub przyciągających dziki).

W UM w Szczecinie przeprowadzono przetarg nieograniczony w ramach zadania pn. „Ograniczanie problemów związanych z dzikimi zwierzętami z terenu Miasta Szczecina”, w wyniku którego zawarł umowy z czterema przedsiębiorcami m.in. na wyłapywanie rannych zwierząt leśnych i przekazywanie ich do ośrodka dla dzikich zwierząt; przewożenie zdrowych, zabłąkanych zwierząt na tereny leśne itp.

Wyboru ww. podmiotów dokonywano w postępowaniach prowadzonych na podstawie Pzp (w pięciu przypadkach), na zasadach określonych w regulacjach wewnętrznych UM tj. regulaminach udzielania zamówień publicznych (w 24 przypadkach), w konkursach prowadzonych na podstawie ustawy z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (w dwóch przypadkach). W postępowaniach tych jako kryteria oceny ofert stosowano m.in. wymagania odnoszące się do potencjału technicznego (sprzętu i infrastruktury) lub zawodowego wykonawcy (w tym wykształcenia, doświadczenia, zezwoleń, licencji i uprawnień), czas podjęcia interwencji, cenę usług. Kontrola wykazała nieliczne nieprawidłowości w tym obszarze.

Przykład

W UM w Zielonej Górze zlecając opiekę nad zwierzętami wolno żyjącymi nierzetelnie prowadzono oraz dokumentowano dwa postępowania, tj. m.in. wadliwie sformułowano zapytania ofertowe i wzory umów, a także nierzetelnie zweryfikowano spełnienie warunków przez składających oferty m.in. w odniesieniu do posiadanego doświadczenia i sprzętu. Opóźnione przygotowanie i przeprowadzenie postępowań skutkowało brakiem realizacji odławiania zwierząt w okresach nieobjętych umowami (dwa takie przypadki stwierdzono m.in. w grudniu 2017 r. oraz styczniu 2019 r.).

Umowy zawierano z wykonawcami, którzy przedstawili najkorzystniejszą ofertę, zgodnie z określonymi kryteriami wyboru. W umowach określano zakres obowiązków i zasady odpłatności za ich wykonywanie. Ustalone formy i zasady wynagradzania wykonawców pozwalały na rzetelne rozliczanie kosztów usługi. Także w tym zakresie NIK stwierdziła nieliczne nieprawidłowości:

Przykład

W UM w Nowej Soli nie dostosowano zapisów umowy zawartej z zlz w zakresie usług weterynaryjnych rzeczywiście świadczonych w ramach tej umowy, bowiem pośród zwierząt, którym pomoc miała być udzielana nie wymieniono zwierząt dzikich. W odniesieniu do tych zwierząt przewidziano jedynie świadczenie usługi eutanazji oraz całodobowej gotowości do wyjazdów, w których poszkodowane były dzikie zwierzęta. W rzeczywistości w latach 2017–2019 (stan na 30.04), w odniesieniu do zwierząt dziko żyjących, podjęto szereg interwencji nieprzewidzianych w umowie, które skutkowały poniesieniem dodatkowych wydatków w łącznej kwocie 7,3 tys. zł. Kontrola wykazała, że faktyczne koszty wynikające z usług zlz przekraczały kwoty ustalone w umowach. NIK oceniła, że wynikało to z niewłaściwego szacowania zamówienia.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Pomimo zapewnień pracowników UM, iż coroczne szacowanie wartości opiera się na dotychczas realizowanych umowach, Urząd zwracał umowy o wartości o kilka tysięcy złotych niższej niż faktyczne wykonanie za rok poprzedni.

Nie wszystkie skontrolowane gminy zawierały pisemne umowy na opiekę nad dzikimi zwierzętami.

Przykłady

W UM w Przemyślu nie zawierano umów, z uwagi na niewielkie wydatki oraz ograniczoną dostępność podmiotów świadczących usługi weterynaryjne całodobowo i spełniających warunki do udzielania pomocy dzikim zwierzętom⁵⁵. Niezbędne świadczenia zlecano weterynarzowi. W okresie objętym kontrolą miało miejsce 11 interwencji.

W Koszalinie w okresie od 1 czerwca 2017 r. do 23 października 2018 r. oraz od 10 marca 2019 r. do dnia zakończenia kontroli NIK⁵⁶ Miasto nie zawarło umów na świadczenie usług weterynaryjnych wobec rannych, zagubionych zwierząt wolno żyjących, ograniczało się w tym zakresie do świadczenia działań doraźnych (w ramach indywidualnych zleceń przekazywanych lekarzom weterynarii).

Objęte kontrolą podmioty, tj. zarówno zlz, ORZ jak i przedsiębiorcy, którym gminy powierzały wykonywanie opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi posiadały odpowiednie uprawnienia i kwalifikacje do wykonywania tych zadań.

Wykonawcy posiadali odpowiednie uprawnienia i kwalifikacje

Usługi weterynaryjne dla zwierząt były świadczone w zlz (tj. gabinetach, przychodniach czy lecznicach weterynaryjnych) wybranych wykonawców lub placówkach, z którymi ORZ i przedsiębiorcy zawierali umowy i porozumienia. Zabiegi w celu ratowania życia lub zdrowia zwierząt, przeprowadzały osoby uprawnione, tj. lekarze weterynarii. W ramach kontroli nie stwierdzono przypadków dokonywania zabiegów lub operacji chirurgicznych przez osoby nieposiadające wymaganych uprawnień.

W żadnej z kontrolowanych jednostek opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi nie sprawował jednak lekarz posiadający specjalizację z zakresu chorób zwierząt nieudomowionych⁵⁷. Według stanu na 31 sierpnia 2019 r. było 161⁵⁸ lekarzy weterynarii, którzy uzyskali tytuł specjalisty w dziedzinie „Choroby zwierząt nieudomowionych”.

W przypadku opieki nad zwierzętami wymagającymi specjalistycznej pomocy, nad gatunkami o szczególnych wymaganiach (np. w zakresie karmienia) czy też w przypadku podejmowania decyzji o eutanazji zwierzęcia (przedwczesnej lub spóźnionej) lub wykonywania interwencji wymagającej immobilizacji zwierzęcia, posiadanie specjalistycznej wiedzy i umiejętno-

⁵⁵ Według wyjaśnień Prezydenta Przemyśla tylko jeden gabinet spełniał te wymagania.

⁵⁶ Tj. 15 maja 2019 r.

⁵⁷ Dziedziny weterynarii, w których lekarz weterynarii może uzyskać tytuł specjalisty określa załącznik nr 1 do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 28 listopada 1994 r. w sprawie trybu i szczegółowych zasad uzyskiwania tytułu specjalisty przez lekarza weterynarii (Dz. U. Nr 131, poz. 667, ze zm). Załącznik ten wskazuje 17 dziedzin, w tym pozycja nr 10 „Choroby zwierząt nieudomowionych”.

⁵⁸ Por. <https://www.vetpol.org.pl/lista-lekarzy-weterynarii-specjalistow?id=584>.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Do wykonywania zadań wykorzystywano odpowiedni sprzęt i infrastrukturę

ści praktycznych jest pożądane i w ocenie NIK, powinno być premiowane przy ocenie ofert konkursowych. Tymczasem w żadnym z postępowań nie zawarto takich wymogów.

Wybrani przez gminy wykonawcy posiadali adekwatne środki techniczne i odpowiednią infrastrukturę zapewniającą właściwe realizowanie obowiązków. W rezultacie podejmowane działania pozwalały bezpiecznie chwytać i przewozić zwierzęta, efektywnie leczyć i rehabilitować, a w konsekwencji umożliwiały im powrót do zdrowia i środowiska naturalnego, bądź pozwalały skrócić cierpienie zwierząt.

Skontrolowane podmioty dysponowały sprzętem do odławiania, immobilizacji oraz bezpiecznego transportu zwierząt. Posiadały go na własność lub korzystały ze sprzętu lekarzy weterynarii, z którymi zawierano umowy lub korzystały ze sprzętu przekazywanego przez gminę.

Przykład

W Rzeszowie Miasto corocznie przekazywało złz do nieodpłatnego użyczenia sprzęt weterynaryjny, w tym m.in. składaną klatkę do transportu i przetrzymywania zwierząt, poskramiacze, aplikatory do zdalnych iniekcji, chwytaki, sieci weterynaryjne czy żywołapki.

Do odnajdywania i chwytania zwierząt wykorzystywano urządzenia termowizyjne, sieci, chwytaki, odłownie, nosze płachtowe oraz aplikatory do immobilizacji zwierząt. Samochody, którymi przewożono zwierzęta były odpowiednio dostosowane, tj. umożliwiały transport zwierząt bez narażania ich na zranienia i kolejne urazy. W ramach kontroli nie stwierdzono przypadków znęcania się nad zwierzętami poprzez ich transport w sposób powodujący zbędne cierpienie i stres.

W jednym przypadku właściciel złz, świadczący usługi na rzecz UM w Radomiu, wyjaśnił NIK, że prowadzona przez niego przychodnia nie jest przygotowana na interwencje z udziałem dużych zwierząt takich jak jelenie, łosie czy dziki. Dodał, że w przypadku tych zwierząt interwencje ograniczają się do eutanazji lub wypuszczenia zwierzęcia, ze względu na to, że ich transport jest niemożliwy (stres związany z ingerencją medyczną konieczną do ich obezwładnienia jest dla nich zabójczy).

Zdjęcia nr 12–15

Sprzęt wykorzystywany do immobilizacji, odławiania i transportu zwierząt

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Źródło: materiały z kontroli NIK.

Zakłady lecznicze, w których udzielano opieki weterynaryjnej odpowiadały wymogom uzl i rozporządzeniom wykonawczym⁵⁹, tj. posiadały odpowiednio zorganizowaną infrastrukturę i były wyposażone stosownie do zakresu świadczonych usług weterynaryjnych. Wszystkie skontrolowane zlz ujęte były w ewidencji zakładów leczniczych.

Do diagnozowania stanu zwierząt oraz ich leczenia wykorzystywano specjalistyczny sprzęt, jak choćby: RTG, USG, analizator hematologiczny i biochemiczny, inkubatory i odchowalniki weterynaryjne, aparaty do narkozy wziewnej.

Zdjęcia nr 16–19

Wyposażenie zlz.

Źródło: materiały z kontroli NIK.

⁵⁹ Tj.: rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 sierpnia 2004 r.: [1] w sprawie wymagań dla gabinetów weterynaryjnych (Dz. U. Nr 194, poz. 1990), [2] w sprawie wymagań dla przychodni weterynaryjnych (Dz. U. Nr 194, poz. 1991, ze zm.), [3] w sprawie wymagań dla lecznic weterynaryjnych (Dz. U. Nr 194, poz. 1992), [4] w sprawie wymagań dla klinik weterynaryjnych (Dz. U. Nr 194, poz. 1993), w sprawie wymagań dla weterynaryjnych laboratoriów diagnostycznych (Dz. U. Nr 194, poz. 1994).

Zwierzętom zapewniano odpowiednie warunki leczenia i rehabilitacji w ORZ

W okresie rekonwalescencji zwierzęta wymagające okresowej opieki człowieka, przebywały w ORZ, gdzie podejmowano leczenie i rehabilitację w celu przywrócenia ich do środowiska przyrodniczego.

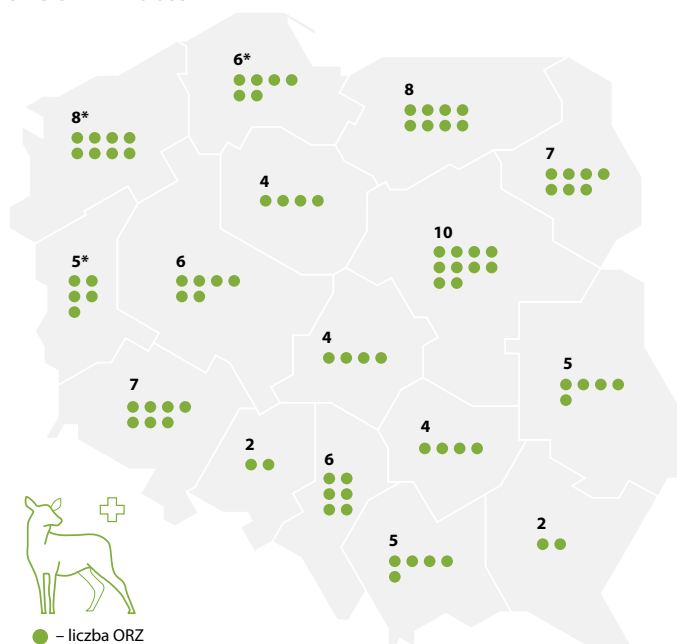
Prowadzenie ORZ wymaga uzyskania zezwolenia GDOŚ. W procesie uzyskiwania tej decyzji NIK zauważa różnice w stosunku do regulacji dotyczącej ogrodów zoologicznych. Nie ulega przy tym wątpliwości, że o ile warunki przebywania zwierząt w tych ośrodkach pozostają różne, chociażby ze względu na odmienne cele ich funkcjonowania, o tyle sama procedura uzyskiwania zezwolenia na przetrzymywanie w nich zwierząt nie powinna być tak dalece zróżnicowana i w każdym przypadku gwarantować, że warunki w nich panujące będą dla zwierząt odpowiednie.

W zezwoleniu na utworzenie i prowadzenie ogrodu zoologicznego GDOŚ określa m.in. warunki prowadzenia działalności ogrodu zoologicznego oraz termin, w którym mają one być spełnione. W przypadku ORZ sytuacja jest odmienna. Pośród obligatoryjnych elementów decyzji brakuje warunków prowadzenia ORZ oraz terminu na ich spełnienie.

Zdaniem NIK, zagwarantowanie zwierzętom trafiającym do ORZ odpowiednich warunków bytowych, także poprzez uregulowanie sposobu funkcjonowania ośrodka, ma szczególne znaczenie w świetle celu jego funkcjonowania jakim jest przywracanie zwierząt na łono natury. W tym kontekście pamiętać także należy, że nie istnieją wymogi odnoszące się do wykształcenia czy doświadczenia osób, które ubiegają się o zezwolenie na utworzenie i prowadzenie ORZ.

Według stanu na 31 sierpnia 2019 r. w wykazie upublicznianym przez GDOŚ znajdowało się 89 ośrodków.

Infografika nr 8
Rozmieszczenie ORZ w Polsce

* w każdym z tych województw jeden ORZ pozostawał wciąż nieutworzony

Źródło: opracowanie własne NIK.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Z informacji uzyskanych przez NIK wynika, że ze względu na odmienne możliwości poszczególnych ORZ (pod względem warunków infrastrukturalnych, a także ograniczeń wynikających z decyzji GDOŚ⁶⁰) występowały przypadki przewożenia zwierząt nawet na odległości przekraczające 500 km. NIK zauważa, że takie sytuacje mogą negatywnie wpływać na możliwości uratowania zwierząt.

NIK ustaliła, że w wykazie prowadzonym przez GDOŚ (na stronie internetowej www.gdos.gov.pl) znajdował się ORZ (w województwie śląskim), który faktycznie był dopiero w trakcie budowy, a informacji takiej przy nim nie zawarto (w innych przypadkach GDOŚ informował o tym fakcie). W ocenie NIK upublicznianie informacji o ośrodkach, które jeszcze nie rozpoczęły faktycznej działalności, może doprowadzić do sytuacji, w której poszukiwanie pomocy dla rannego zwierzęcia, w sytuacji presji czasu, może negatywnie wpłynąć na proces leczenia. Tym samym zmniejsza to szanse na powrót zwierzęcia do jego naturalnego środowiska.

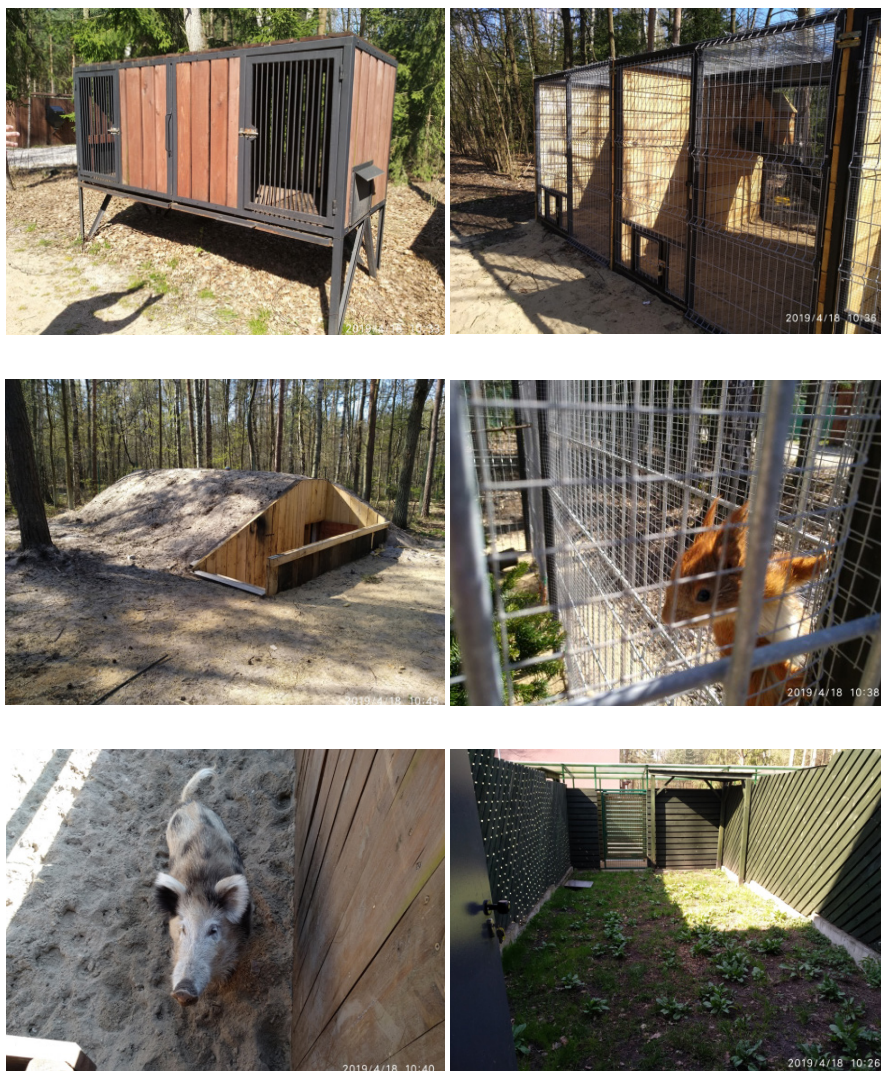
Przeprowadzone w kontroli oględziny siedmiu ośrodków (tj. w Warszawie, Przemyślu, Olimpinie, Mikołowie, Załomiu, Pomieczynie i Starym Kisielinie) wykazały, że zwierzętom zapewniono bezpieczne warunki bytowania (teren ośrodków był ogrodzony, zwierzęta pozostawały odseparowane od drapieżników), miały zapewniony bezkonfliktowy dostęp do wody i pożywienia, a wybiegi, pomieszczenia, nory, klatki i woliery umożliwiały im swobodne poruszanie się. Miejsca te były utrzymywane w należyтым porządku. Ośrodki były zabezpieczone przed dostępem osób postronnych, a leczone i rehabilitowane zwierzęta nie były publicznie ekspozowane. W ramach kontroli nie stwierdzono przypadków znęcania się nad zwierzętami poprzez utrzymywanie ich w niewłaściwych warunkach bytowania, w tym utrzymywanie ich w stanie rażącego zaniedbania, bądź w pomieszczeniach albo klatkach uniemożliwiających im zachowanie naturalnej pozycji. Wszystkie zwierzęta miały zapewnioną opiekę weterynaryjną (ORZ prowadzone były przez lekarzy weterynarii bądź stale współpracowały z nimi).

⁶⁰ W decyzji tej GDOŚ określa wykaz gatunków, które mogą być leczone i rehabilitowane w ośrodku (np. wyłącznie ptaki).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Zdjęcia nr 20–25

Pomieszczenia dla zwierząt w ORZ Lasy Miejskie – Warszawa

Źródło: materiały z kontroli NIK.

Warunki w jakich przebywały zwierzęta w okresie rekonwalescencji były zróżnicowane.

Przykłady

Z informacji uzyskanych przez NIK od RDOŚ prowadzących kontrole ośrodków wynikało na przykład:

W ORZ w Mikołowie dla saren przewidziano dwa wybiegi o powierzchni przekraczającej 300 m² i pomieszczenie gospodarcze o powierzchni 50 m², dla łosia wybieg o powierzchni 1200 m², woliery dla bocianów miały powierzchnię 1430 m², dla krzyżówek 125 m², dla gołębi 80 m², bielika czy kormorana po 125 m². Woliera dla wydry miała powierzchnię 25 m². Sam ORZ zajmował powierzchnię 2 ha. Położony był na terenach leśnych.

Na działalność ORZ w Szczecinie zajmującego się rehabilitacją ptaków przeznaczono jeden pokój o powierzchni 14 m² i balkon o powierzchni 6 m² w prywatnym mieszkaniu. W pomieszczeniu znajdowały się klatki, półki, drabinki oraz elementy naturalne (konary, gałązki drzew liściastych i iglastych).

Należy oczywiście pamiętać, że potrzeby poszczególnych gatunków zwierząt, zwłaszcza w okresie rekonwalescencji, pozostają różne, a równie istotnym elementem w kontekście ich rehabilitacji jest odpowiednie doświadczenie i przygotowanie opiekunów.

Podstawowym zadaniem ORZ jest przywracanie zwierząt do środowiska przyrodniczego. Powinno to determinować także warunki bytowe w jakich zwierzęta przebywają. Uoz zawiera definicję właściwych warunków bytowych⁶¹ dla zwierząt. Oznaczają one zapewnienie możliwości egzystencji zgodnie z potrzebami danego gatunku, rasy, płci i wieku. Brak regulacji w odniesieniu do warunków utrzymywania zwierząt w ORZ może prowadzić do nie zapewniania im odpowiedniej opieki i to w okresie wymagającym szczególnej troski ze względu na stan zdrowia. Takie warunki uregulowane są w odniesieniu m.in. do zwierząt gospodarskich⁶², wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych (laboratoryjnych)⁶³, do celów specjalnych⁶⁴ czy zwierząt hodowanych i utrzymywanych w ogrodach zoologicznych⁶⁵. Uregulowanie kwestii minimalnych powierzchni i kubatur pomieszczeń dla zwierząt i wyposażenia ich w urządzenia techniczne, w ocenie NIK przyczyni się do zapewnienia odpowiednich warunków prowadzenia rehabilitacji, a przez to do prawidłowej realizacji celu funkcjonowania ORZ.

Na konieczność interwencji ustawodawczej w tym obszarze wskazywały podmioty prowadzące ORZ, od których NIK pozyskała informacje. Poddały one w wątpliwość praktykę stosowania przez niektóre RDOŚ podczas kontroli przepisów rozporządzenia dotyczącego ogrodów zoologicznych dla oceny warunków przebywania zwierząt w ORZ.

Przykłady

Prowadząca ORZ w Szczecinie wskazała, że wprowadzenie minimalnych powierzchni/kubatur pomieszczeń/wolier/kojców dla przetrzymywanych zwierząt niezbędne jest dla zapewnienia realnej rehabilitacji (np. w przypadku ptaków, by, z racji przepełnienia w klatkach, nie powstawały przykurcze i zrosty uniemożliwiające latanie).

Pracownik ORZ w Warszawie wskazał, że rehabilitacja zwierząt to proces wieloetapowy, a dla każdego z nich wymagane są inne okoliczności i standardy. Bez ich zachowania trudno w ogóle mówić o rehabilitacji.

⁶¹ Por. art. 4 pkt 15 uoz.

⁶² Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. z 2017 r. poz. 127, ze zm.).

⁶³ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie minimalnych wymagań, jakie powinien spełniać ośrodek, oraz minimalnych wymagań w zakresie opieki nad zwierzętami utrzymywanymi w ośrodku (Dz. U. z 2016 r. poz. 2139).

⁶⁴ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania poszczególnych gatunków zwierząt wykorzystywanych do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych (Dz. U. Nr 16, poz. 166).

⁶⁵ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2004 r. w sprawie warunków hodowli i utrzymywania poszczególnych grup gatunków zwierząt w ogrodzie zoologicznym (Dz. U. z 2005 r., Nr 5, poz. 32).

Wśród uzyskanych przez NIK informacji zdarzały się także opinie, że wyznaczenie minimalnych powierzchni do bytowania dla poszczególnych gatunków zwierząt ograniczy możliwości ORZ (zmniejszy się liczba przyjmowanych do ośrodka zwierząt), a także dotyczące ciężaru sfinansowania zmian (dostosowania ośrodków do wyznaczonych standardów).

Z informacji uzyskanych przez NIK od podmiotów prowadzących ORZ wynikało, że przypadki, w których mimo podjętego leczenia i rehabilitacji zwierzę nie kwalifikowało się do powrotu na łono natury były liczne⁶⁶. ORZ stawały wówczas przed dylematami przeprowadzania eutanazji, czy – w celu jej uniknięcia – pozostawienia zwierzęcia w ORZ, mimo że obowiązująca regulacja w odniesieniu do ORZ w zasadzie wyklucza możliwość przebywania tych zwierząt w ośrodku dożywotnio. Zgodnie z ustawową definicją opieka nad zwierzętami w ORZ ma być okresowa i kończyć się ich wypuszczeniem na wolność.

Jednym ze źródeł finansowania ORZ były środki przekazywane przez RDOŚ, przy czym organ ten nie miał obowiązku dofinansowania ośrodka. Z informacji uzyskanych przez NIK od RDOŚ wynikało, że nie wszystkie RDOŚ korzystały z tego uprawnienia. RDOŚ w Bydgoszczy czy Opolu w okresie od 2009 r. nie dofinansowały żadnego ORZ. Tymczasem RDOŚ w Katowicach regularnie finansował jeden z ORZ kwotami od 30 do 35 tys. zł rocznie (w ciągu 10 lat 325 tys. zł). Ten sam ośrodek otrzymywał także środki od RDOŚ w Krakowie (w sumie blisko 87 tys. zł). Także RDOŚ w Rzeszowie corocznie przekazywał środki jednemu z ORZ w kwotach od 12,8 do 36 tys. zł, co w sumie w ciągu 10 lat dało kwotę 112,4 tys. zł. RDOŚ w Gdańsku przekazał jednemu z ORZ dofinansowanie w kwocie 334,6 tys. zł w latach 2014–2019 (do 30 maja). RDOŚ we Wrocławiu w okresie 2009–2019 (do 30 maja) dofinansował działalność siedmiu ORZ kwotą łączną ponad 243 tys. zł.

Miasta nie prowadziły i nie zlecały kontroli warunków, w jakich przebywają zwierzęta

Skontrolowane Miasta nie podejmowały, ani nie zlecały kontroli warunków w jakich przebywają przekazane zwierzęta wolno żyjące podjęte w czasie interwencji na ich terenie. Ograniczały się do analizy otrzymywanych sprawozdań z wykonania zadań bądź faktur i dokumentów im towarzyszących (kart interwencji, protokołów), wskazując zarazem, że kontrole prowadzą wyspecjalizowane instytucje (RDOŚ, PLW, okręgowe rady lekarsko-weterynaryjne, wojewódzcy Inspektorzy Farmaceutyczni). Wyjątek dotyczył zls w Radomiu, gdzie kontrolę realizacji przez przychodnię umowy zawartej z Miastem przeprowadzili w 2018 r. pracownicy UM w Radomiu. Kontrola ta nie ujawniła nieprawidłowości.

Nadzór nad działalnością zls sprawowały właściwe ze względu na miejsce ich siedziby okręgowe rady lekarsko-weterynaryjne. W ORZ kontrolę prowadziły RDOŚ.

⁶⁶ Wynikały z niezdolności zwierzęcia do samodzielnej egzystencji w warunkach naturalnych wynikającej np. ze względu na niedające się usunąć upośledzenia, oswojenie z człowiekiem, zanik instynktów naturalnych. Część zwierząt trafiających do ośrodków, ze względu na odniesione urazy już z założenia, nie nadawała się do wypuszczenia (np. ptaki drapieżne ze złamanymi skrzydłami) bądź utraciły tę możliwość w wyniku zastosowanego leczenia (np. sarna z usuniętą cewką).

Podmioty, którym powierzono opiekę nad zwierzętami wolno żyjącymi prowadziły ewidencje dotyczące podejmowanych interwencji (zazwyczaj w formie elektronicznej) oraz indywidualną dokumentację leczenia dzikich zwierząt.

Przypadki udzielenie pomocy zwierzętom były ewidencjonowane

Ewidencje interwencji zawierały informacje o ich czasie i miejscu, identyfikacji zwierzęcia i podjętych wobec niego czynnościach. Ewidencje te były podstawą do rozliczeń finansowych z gminą, a zarazem umożliwiały weryfikację przedstawianych faktur.

Dokumentacja leczenia była prowadzona przez lekarzy weterynarii udzielających świadczeń i obejmowała m.in. informacje o stanie zwierzęcia w czasie przyjęcia do zlz lub ORZ, wykonanych zabiegach i podanych lekach oraz ostatecznym losie zwierzęcia.

Przykłady

ORZ w Pomieczyźnie prowadził Księgę przyjęć dzikich zwierząt, która zawierała m.in.: numer ewidencyjny, nazwę polską i łacińską zwierzęcia, datę przyjęcia oraz miejsce znalezienia zwierzęcia, przyczynę przyjęcia oraz datę powrotu do środowiska, padnięcia lub eutanazji zwierzęcia. Niezależnie od tego, każdemu zwierzęciu w Ośrodku zakładano osobną kartę (dokumentację leczenia) zawierającą m.in. znacznik wyróżniający, gatunek, wiek, wagę, diagnozę i zalecenia lekarza weterynarii.

Podmiot świadczący usługi na rzecz Miasta Torunia w książce leczenia zwierząt wolno żyjących ujmował informacje o czasie i miejscu interwencji na terenie miasta lub przyjęcia zwierząt dowiezionych przez SM do gabinetu weterynaryjnego, gatunku, rasie, płci i wieku zwierzęcia, jego stanie i ewentualnych obrażeniach, przebiegu leczenia i rehabilitacji, aplikowanych lekach oraz ostatecznym losie zwierzęcia.

Podmioty, którym powierzono opiekę nad zwierzętami, wykonywały je w uzgodnionych ramach czasowych (przeważnie całodobowo), pomimo, że w wielu przypadkach nie była to ich jedyna działalność – placówki te prowadziły także działalność komercyjną (prywatną). Przeprowadzona kontrola nie ujawniła przypadków odmowy bądź opóźnienia w podejmowaniu interwencji na rzecz zwierząt wolno żyjących. Poza godzinami pracy placówki te prowadziły dyżury.

Na podstawie ewidencji prowadzonej przez objęte kontrolą zlz i ORZ, stwierdzono, że podmioty te podjęły 12 564 interwencji, z czego w okresie do końca marca 2019 r. najwięcej Lasy Miejskie – Warszawa – 3806 a najmniej Lecznica dla Zwierząt ADA – 11.

ORZ zobowiązane były do składania informacji o wykorzystaniu zezwolenia na utworzenie i prowadzenie ośrodka, w tym przedstawiania corocznie informacji zawierających wykaz zwierząt, którym została udzielona pomoc w danym okresie wraz z określeniem przyczyn pobytu w ośrodku, daty przyjęcia, wypuszczenia lub ewentualnego zgonu czy eutanazji, rozpoznanej płci, wieku i numerze identyfikacyjnym zwierzęcia.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

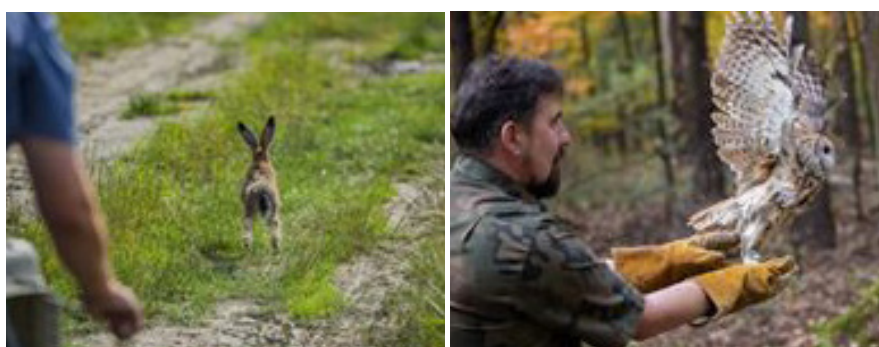
Przykłady

W ORZ prowadzonym przez Lasy Miejskie – Warszawa przebywało 1739 zwierząt, z czego 845 wyleczono i wypuszczono do środowiska naturalnego, 455 padło podczas leczenia, a 301 poddano eutanazji. W ORZ według stanu na 31 marca 2019 r. przebywało wciąż 138 zwierząt.

Do ORZ w Mikołowie przyjęto 329 zwierząt. Leczenie i rehabilitacja prowadzona w Ośrodku pozwoliła zwrócić do środowisk naturalnego w 2017 r. – 794 zwierząt 80 gatunków, w 2018 r. 1044 zwierząt 89 gatunków. W okresie tym padło odpowiednio 313 zwierząt 59 gatunków w 2017 r. i 322 zwierząt 55 gatunków w 2018 r.

Zdjęcie nr 26–27

Uwalnianie zwierząt z ORZ w Mikołowie do środowiska naturalnego

Źródło: materiały ze stron internetowych⁶⁷.

Odpowiednio
postępowano
z odpadami

Analogicznego obowiązku sprawozdawczego nie miały zlz czy przedsiębiorcy świadczący usługi na rzecz dzikich zwierząt bądź gminy zlecające opiekę. Zdaniem NIK obowiązek przekazywania informacji o zwierzętach nałożony wyłącznie na ORZ może nie oddawać pełnego i prawdziwego obrazu strat w inwentarzu zwierząt wolno żyjących. Pamiętać przy tym należy, że inwentaryzacja zwierzyny na podstawie Prawa łowieckiego⁶⁸ dotyczy wyłącznie zwierząt łownych. Wobec braku wymogu przekazywania informacji o losie zwierząt dzikich przez pozostałe podmioty świadczące usługi na ich rzecz, wiedza GDOŚ o ich dobrostanie pozostaje niekompletna.

Skontrolowane podmioty, w sposób odpowiedni gromadziły i przechowywały odpady weterynaryjne oraz odpady pochodzenia zwierzęcego, w tym martwe zwierzęta. Martwe zwierzęta były przechowywane w osobnych lodówkach, zamrażarkach, chłodniach. W toku kontroli nie stwierdzono przypadków przechowywania odpadów pochodzenia zwierzęcego w warunkach, które narażałyby zdrowie ludzi i zwierząt. W celu utylizacji zawierano umowy z podmiotami zewnętrznymi⁶⁹, którym przekazywano (na podstawie kart przekazania odpadów)

⁶⁷ <https://pl-pl.facebook.com/lesnepogotowie>, dostęp z 31 października 2019 r.

⁶⁸ Por. art. 8a ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawa łowieckiego (Dz. U. z 2018 r. poz. 2033, ze zm.).

⁶⁹ Posiadającymi uprawnienia umożliwiające wykonywanie tych usług.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

zgromadzone odpady. W jednym przypadku kontrola NIK wykazała, że zwłoki zwierząt były przewożone do utylizacji w terminach niezgodnych z decyzją PLW⁷⁰.

⁷⁰ Tj. w przypadku przedsiębiorcy wykonującego zadania na rzecz Miasta Szczecina. Zgodnie z decyzją PLW produkty pochodzenia zwierzęcego (kategorii I i II) miały być przewożone do uprawnionego podmiotu natychmiast po zebraniu, natomiast badanie 124 przypadków wykazało, że w 97 były przekazywane od drugiego do 22 dnia.

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe

Cel główny kontroli	Czy miasta prawidłowo i skutecznie realizują obowiązki związane z obecnością zwierząt wolno żyjących (dzikich) na ich terenie?
Cele szczegółowe	1. Czy miasto podejmowało na swoim terenie prawidłowe i skuteczne działania związane z obecnością zwierząt wolno żyjących (dzikich), w aspekcie ich ochrony i opieki, a także porządku publicznego i bezpieczeństwa mieszkańców?
Zakres podmiotowy	2. Czy powierzanie opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi (dzikimi) było prawidłowe, w szczególności czy powierzano tę opiekę podmiotom uprawnionym i odpowiednio przygotowanym, a także czy sprawowano rzetelny i skuteczny nadzór nad realizacją zadań w tym zakresie?
Kryteria kontroli	Kontrola została przeprowadzona w 29 jednostkach, tj. w 12 gminach (urzędach miast), w ośmiu jednostkach organizacyjnych gmin oraz w dziewięciu podmiotach, którym gminy powierzyły zadania z zakresu opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi. Czynności kontrolne przeprowadzono w gminach i ich jednostkach organizacyjnych na podstawie art. 2 ust. 2 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów legalności, gospodarności i rzetelności, stosownie do art. 5 ust. 2 ustawy o NIK, a w podmiotach, którym gminy powierzyły zadania z zakresu opieki nad zwierzętami – na podstawie art. 2 ust. 3 w związku z art. 5 ust. 3 ustawy o NIK z uwzględnieniem kryteriów legalności i gospodarności.
Działania na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK	W ramach realizacji kontroli, w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f) ustawy o NIK, uzyskano z 16 Regionalnych Dyrekcji Ochrony Środowiska m.in. informacje o dofinansowaniu ze środków budżetowych leczenia i rehabilitacji zwierząt w ośrodkach rehabilitacji zwierząt oraz o kontrolach przeprowadzanych w tych ośrodkach, a także Komendy Głównej Policji w zakresie zdarzeń drogowych powodowanych przez zwierzęta. Badaniem kwestionariuszowym objęto 81 urzędów miast i 73 ośrodki rehabilitacji zwierząt.
Okres objęty kontrolą	Kontrolą objęto okres od 1 stycznia 2017 r. do dnia zakończenia czynności kontrolnych, z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem.
Pozostałe informacje	Wyniki kontroli przedstawiono w 29 wystąpieniach pokontrolnych. W sześciu wystąpieniach pokontrolnych sformułowano 13 wniosków pokontrolnych, z których zrealizowano siedem, zaś sześć było w trakcie realizacji. Zastrzeżenia złożył jeden kierownik jednostki kontrolowanej. Zostały one uwzględnione w całości.
Stan realizacji wniosków pokontrolnych	Kontrola została przeprowadzona jako kontrola planowa koordynowana, z inicjatywy NIK, w okresie od 11 marca 2019 r. do 17 czerwca 2019 r. W kontroli uczestniczyło siedem Delegatur NIK.

Wykaz jednostek kontrolowanych

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
1.	Delegatura NIK w Bydgoszczy	Urząd Miasta Torunia	Michał Zaleski
2.		Straż Miejska w Toruniu	Mirosław Bartulewicz
3.		Gabinet weterynaryjny – Ośrodek Rehabilitacji Zwierząt Dzikich	
4.	Delegatura NIK w Gdańsku	Urząd Miejski w Gdańsku	Aleksandra Dulkiewicz
5.		Ośrodek Rehabilitacji Dzikich Zwierząt	
6.		Urząd Miejski w Słupsku	Krystyna Danilecka-Wojewódzka
7.		Towarzystwo Opieki nad Zwierzętami w Polsce Oddział w Słupsku	Barbara Aziukiewicz
8.	Delegatura NIK w Katowicach	Urząd Miasta Katowice	Marcin Krupa
9.		Ośrodek Rehabilitacji Zwierząt	
10.	Delegatura NIK w Rzeszowie	Urząd Miasta Rzeszowa	Tadeusz Ferenc
11.		Straż Miejska w Rzeszowie	Józef Wisz
12.		Gabinet weterynaryjny	
13.		Urząd Miasta Przemyśla	Wojciech Bakun
14.		Straż Miejska w Przemyślu	Jan Geneja
15.		Lecznica dla Zwierząt	
16.	Delegatura NIK w Szczecinie	Urząd Miasta Szczecin	Piotr Krzystek
17.		Straż Miejska Szczecin	Leon Gajewski
18.		Ośrodek Rehabilitacji Zwierząt w Szczecinie	
19.		Urząd Miejski w Koszalinie	Piotr Jedliński
20.		Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. w Koszalinie	Tomasz Uciński

ZAŁĄCZNIKI

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
21.	Delegatura NIK w Warszawie	Urząd Miasta Stołecznego Warszawy	Rafał Trzaskowski
22.		Lasy Miejskie – Warszawa	Karol Podgórski
23.		Straż Miejska m.st. Warszawy	Zbigniew Leszczyński
24.		Urząd Miejski w Radomiu	Radosław Witkowski
25.		Straż Miejska w Radomiu	Edmund Nowocień
26.		Przychodnia Weterynaryjna	
27.	Delegatura NIK w Zielonej Górze	Urząd Miasta Zielona Góra	Janusz Kubicki
28.		Urząd Miejski w Nowej Soli	Wadim Tyszkiewicz
29.		Ośrodek Rehabilitacji dla Zwierząt Dziko Żyjących	

6.2. Wykaz ocen kontrolowanych jednostek

We wszystkich 29 skontrolowanych jednostkach sformułowano oceny opisowe.

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
		Prawidłowe	Nieprawidłowe
1.	Urząd Miasta Torunia	Ustalono zasady postępowania w przypadku zdarzeń z udziałem zwierząt wolno żyjących. Prawidłowo przeprowadzono postępowania na świadczenie całodobowych usług weterynaryjnych wobec tych zwierząt. Współpracowano z jednostkami realizującymi zadania z zakresu opieki i ochrony zwierząt wolno żyjących oraz edukacji przyrodniczej.	Stwierdzone nieprawidłowości polegały na: niesporządzeniu raportu z wykonania Programu Ochrony Środowiska; nierzetelnym nadzorowaniu wykonawcy usług weterynaryjnych w zakresie czasu podejmowania interwencji; nierzetelnej ewidencji liczby zgłoszeń o podjęcie interwencji z udziałem zwierząt wolno żyjących.
2.	Straż Miejska w Toruniu	Jednostka była przygotowana organizacyjnie do realizacji zadań związanych z obecnością zwierząt wolno żyjących na terenie miasta. Strażnicy posiadali stosowne kwalifikacje, brali udział w szkoleniach w zakresie postępowania ze zwierzętami wolno żyjącymi oraz dysponowali sprzętem niezbędnym do realizacji zadań.	
3.	Gabinet weterynaryjny – Ośrodek Rehabilitacji Zwierząt	Gabinet właściwie realizował obowiązki w zakresie opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi. Świadczenie weterynaryjnych usług leczenia i rehabilitacji odbywało się zgodnie z warunkami określonymi w umowach. Prowadzono ewidencję świadczonych usług weterynaryjnych w sposób, który umożliwiał określenie liczby i rodzajów działań. Gabinet posiadał odpowiednią infrastrukturę i środki techniczne, a świadczenia weterynaryjne były udzielane przez lekarza weterynarii posiadającego odpowiednie kwalifikacje. Zwierzętom zapewniono odpowiednie warunki, dostosowane do ich potrzeb i stanu zdrowia.	
4.	Urząd Miejski w Gdańsku	Urząd był przygotowany organizacyjnie do radzenia sobie z problemem występowania dzikich zwierząt. Wprowadzono zasady postępowania ze zwierzętami wolno żyjącymi, rekomendacje dla mieszkańców, zarządców terenów. Określono sposób realizacji zadań oraz przypisano zakresy odpowiedzialności poszczególnym podmiotom. Zabezpieczono opiekę weterynaryjną nad dzikimi, rannymi zwierzętami, a także rehabilitację oraz opiekę nad dzikimi ptakami i drobnymi ssakami.	Nie zapewniono opieki i rehabilitacji wolno żyjących dużych zwierząt dzikich.
5.	Ośrodek Rehabilitacji Dzikich Zwierząt	ORZ spełniał wymagania formalne, lokalowo-bytowe oraz sprzętowe niezbędne do wykonywania zadań. Zapewniał zwierzętom wolno żyjącym specjalistyczną usługę weterynaryjną w drodze zawartych umów z placówkami weterynaryjnymi (przychodnia, lecznica, klinika). Prawidłowo postępowano z odpadami weterynaryjnymi oraz odpadami pochodzenia zwierzęcego, w tym z martwymi zwierzętami.	

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
		Prawidłowe	Nieprawidłowe
6.	Urząd Miejski w Słupsku	Pracownicy Urzędu (w tym Straży Miejskiej), prowadzący postępowania związane ze zwierzętami wolno żyjącymi, posiadali kwalifikacje umożliwiające prawidłowe wykonywanie tych zadań. Urząd współpracował z organizacjami pozarządowymi, prowadzono akcje edukacyjne dotyczące postępowania ze zwierzętami wolno żyjącymi.	Urząd, pomimo podjętych działań, nie zorganizował opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi z terenu miasta, z wyłączeniem doraźnej pomocy zwierzętom rannym i poszkodowanym w wypadkach komunikacyjnych. Pomoc tym zwierzętom (tj. weterynaryjna po wypadkach komunikacyjnych) była udzielana przez podmioty zarządzające Schroniskiem dla Zwierząt w Słupsku, którego głównym zadaniem było zapewnienie opieki wyłącznie zwierzętom domowym.
7.	Towarzystwo Opieki nad Zwierzętami w Polsce Oddział w Słupsku	Podejmowano działania mające na celu udzielanie pomocy rannym wolno żyjącym zwierzętom.	Prowadzony Rejestr Interwencji nie zawierał informacji czy zwierzę należy do gatunku objętego ochroną oraz nie zawsze zamieszczano w nim informację o dalszym losie zwierzęcia dzikiego, którego dotyczyła interwencja.
8.	Urząd Miasta Katowice	Urząd był przygotowany organizacyjnie i posiadał opracowane procedury postępowania w przypadkach pojawiania się zwierząt wolno żyjących na terenach miasta. Realizowano działania mające na celu propagowanie odpowiednich postaw i zachowań wobec zwierząt wolno żyjących oraz prowadzono akcje edukacyjno-informacyjne dla mieszkańców dotyczące postępowania ze zwierzętami dzikimi. Współpracowano z organizacjami pozarządowymi, finansując działania zapobiegające migracji zwierząt wolno żyjących na tereny zamieszkałe. Zadania związane z ograniczeniem penetracji zamieszkałych terenów miasta przez zwierzęta dzikie były powierzane uprawnionym i odpowiednio przygotowanym podmiotom zewnętrznym.	
9.	Ośrodek Rehabilitacji Zwierząt	Podmiot posiadał uprawnienia oraz był właściwie przygotowany (pod względem technicznym i infrastrukturalnym) do wykonywania opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi. Zapewnił zwierzętom znajdującym się pod jego opieką właściwe warunki bytowe w okresie leczenia i rehabilitacji oraz w sposób zgodny z prawem postępował z odpadami weterynaryjnymi lub produktami ubocznymi pochodzenia weterynaryjnego.	
10.	Urząd Miasta Rzeszowa	Opracowano Schemat działania w przypadku konieczności podjęcia interwencji w związku z wystąpieniem zwierząt wolno żyjących na terenie miasta. Prawidłowo prowadzono postępowania na świadczenie usług weterynaryjnych. Organizowano akcje edukacyjno-informacyjne dla mieszkańców, których przedmiotem było postępowanie w przypadkach zaistnienia zdarzeń z udziałem takich zwierząt.	

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
		Prawidłowe	Nieprawidłowe
11.	Straż Miejska w Rzeszowie	Jednostka i jej pracownicy byli przygotowani do podejmowania działań z udziałem zwierząt wolno żyjących w zakresie adekwatnym do realizowanych zadań i podejmowanych interwencji. Rzetelnie edukowano i informowano mieszkańców miasta o działaniach jakie należy podjąć w sytuacji zaistnienia zdarzeń z udziałem dzikich zwierząt.	
12.	Gabinet weterynaryjny	Lekarze weterynarii podejmujący interwencje posiadali odpowiednie uprawnienia i niezbędne wyposażenie do wykonywania opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi. Gabinet zapewniał zwierzętom odpowiednie warunki bytowe w okresie leczenia i rehabilitacji. Należycie prowadzono dokumentację medyczną zwierząt, którym udzielano pomocy oraz właściwie postępowano z odpadami weterynaryjnymi i odpadami pochodzenia zwierzęcego, mając zawarte stosowne umowy na transport i utylizację.	
13.	Urząd Miasta Przemysła	Opracowano Procedurę postępowania w przypadku sytuacji konfliktowych powodowanych przez zwierzęta dzikie.	Prezydent nie sporządził Raportu z wykonania Programu Ochrony Środowiska.
14.	Straż Miejska w Przemyśle	Jednostka była przygotowana do działań związanych ze zwierzętami wolno żyjącymi, tj. posiadała stosowne wyposażenie. Pracownicy prowadzili akcje edukacyjno-informacyjne.	Strażnicy nie odbyli szkoleń w temacie postępowania ze zwierzętami wolno żyjącymi.
15.	Lecznica dla Zwierząt	Personel Lecznicy, pomimo, iż Gmina Miejska Przemysł nie powierzyło jej zadań w tym zakresie, reagował niezwłocznie na sygnały od służb porządkowych i udzielał pomocy zwierzętom. Personel Lecznicy posiadał doświadczenie w wykonywaniu opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi, a Lecznica dysponowała niezbędnym wyposażeniem i środkami technicznymi. Prowadzono dokumentację medyczną zwierząt oraz właściwie postępowano z odpadami weterynaryjnymi oraz odpadami pochodzenia zwierzęcego, w tym z martwymi zwierzętami.	
16.	Urząd Miasta Szczecin	Realizację świadczeń wobec zwierząt wolno żyjących powierzono wykonawcom zewnętrznym, zgodnie z regulacjami wewnętrznymi oraz przepisami ustawy Prawo zamówień publicznych.	Nie egzekwowano od wykonawców umów na prowadzenie całodobowego pogotowia interwencyjnego ds. zwierząt łownych składania rzetelnych miesięcznych sprawozdań z wykonywanych usług. Zezwalano na zmiany warunków realizacji umów, mimo braku sporządzania wymaganych aneksów.
17.	Straż Miejska Szczecin	Straż była organizacyjnie przygotowana do realizacji działań, prowadzono także działania edukacyjno-informacyjne w zakresie postępowania ze zwierzętami wolno żyjącymi.	

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
		Prawidłowe	Nieprawidłowe
18.	Ośrodek Rehabilitacji Zwierząt	Podmiot zapewnił realizację zawartych umów przy pomocy wykwalifikowanej kadry posiadającej konieczną wiedzę, doświadczenie i uprawnienia zawodowe do wykonywania zadań pogotowia interwencyjnego ds. zwierząt chronionych oraz urządzeń i narzędzi niezbędnych do wykonywania opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi. Podmiot posiadał wymagane zezwolenia. W okresie leczenia i rehabilitacji w ośrodku rehabilitacji zwierząt zapewnione zostały zwierzętom wolno żyjącym odpowiednie warunki bytowe.	W sprawozdaniach nie zostały wskazane godziny podjęcia interwencji. Było to niezgodne ze wzorem załącznika do zawartych umów na prowadzenie całodobowego pogotowia interwencyjnego. Stwierdzono nieodpowiednie postępowanie z odpadami pochodzenia zwierzęcego, w tym z martwymi zwierzętami, które wbrew decyzji Powiatowego Lekarza Weterynarii w Szczecinie były przechowywane od dwóch do 22 dni.
19.	Urząd Miejski w Koszalinie	Zgodnie z regulacjami wewnętrznymi przeprowadzono postępowania w zakresie całodobowego odławiania, transportu i leczenia zwierząt wolno żyjących, zbierania padłych zwierząt oraz odłowu lub odstrzału dzików. Rzetelnie dokonywano odbioru realizowanych usług wynikających z zawartych umów lub zleconych działań interwencyjnych. Przeprowadzono akcje edukacyjno-informacyjne dla mieszkańców odnośnie postępowania ze zwierzętami wolno żyjącymi i współpracowano z instytucjami, których celem była ochrona zwierząt.	W okresie od 1.06.2017 r. do 23.10.2018 r. oraz od 10.03.2019 r. do dnia zakończenia kontroli NIK Miasto nie posiadało umów na świadczenie usług weterynaryjnych wobec rannych, zagubionych zwierząt wolno żyjących, ograniczało się w tym zakresie do świadczenia działań doraźnych (np. w ramach indywidualnych zleceń przekazywanych lekarzom weterynarii). Urząd podpisał umowę na 14 miesięcy z Fundacją prowadzącą ORZ bez zapewnienia dostatecznych środków finansowych na realizację zadania, ponieważ zabezpieczone środki wystarczyły jedynie na czteromiesięczny okres jej realizacji.
20.	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej sp. z o.o. w Koszalinie	Jednostka była właściwie przygotowana do realizacji zadań wynikających z podpisanych umów na zbieranie padłych zwierząt w wyniku zdarzeń losowych (w tym dowóz do unieszkodliwienia i unieszkodliwienie) poza pasem drogowym. Prowadzono Rejestr przyjętych zgłoszonych o konieczności podjęcia interwencji oraz rzetelnie i terminowo przeprowadzano interwencje. W odpowiedni sposób postępowano z odpadami pochodzenia zwierzęcego, w tym z martwymi zwierzętami.	
21.	Urząd Miasta Stołecznego Warszawy	Realizację zadania związanego z postępowaniem ze zwierzętami wolno żyjącymi powierzono jednostkom budżetowym. Ustalono zasady postępowania w przypadku zdarzeń z udziałem takich zwierząt. Umożliwiono dokonywanie zgłoszeń incydentów z udziałem dzikich zwierząt, do jednostek organizacyjnych miasta oraz innych podmiotów i instytucji biorących udział w ewentualnych interwencjach. Współpracowano z jednostkami realizującymi zadania z zakresu opieki i ochrony zwierząt wolno żyjących oraz prowadzono właściwy nadzór.	

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
		Prawidłowe	Nieprawidłowe
22.	Lasy Miejskie – Warszawa	Jednostka posiadała odpowiednie przygotowanie organizacyjne, techniczne i infrastrukturalne do podejmowania działań interwencyjnych oraz sprawowania opieki i rehabilitacji zwierząt wolno żyjących. Pracownicy wykonujący ww. czynności posiadali odpowiednie kwalifikacje i doświadczenie. Prowadzono działania informacyjne i edukacyjne dla mieszkańców dotyczące zwierząt wolno żyjących oraz współpracowano z podmiotami publicznymi i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz zwierząt wolno żyjących. Opieka weterynaryjna została powierzona podmiotowi posiadającemu właściwe pozwolenia, kwalifikacje i zaplecze kadrowe, który został wybrany z zastosowaniem właściwych trybów i postanowień ustawy Prawo zamówień publicznych oraz regulaminu udzielania zamówień publicznych.	
23.	Straż Miejska m.st. Warszawy	Strażnicy uczestniczyli w szkoleniach dotyczących postępowania ze zwierzętami wolno żyjącymi oraz dysponowali wyposażeniem niezbędnym do realizacji przypisanych im zadań. Prawidłowo podejmowano interwencje. Prowadzono dla mieszkańców akcje edukacyjno - informacyjne dotyczące zwierząt wolno żyjących oraz współpracowano w tym zakresie z instytucjami publicznymi oraz organizacjami pozarządowymi.	
24.	Urząd Miejski w Radomiu	Wykonywanie opieki nad zwierzętami wolno żyjącymi, poszkodowanymi w wypadkach drogowych i innych zdarzeniach losowych powierzono uprawnionemu i odpowiednio przygotowanemu podmiotowi.	
25.	Straż Miejska w Radomiu	Strażnicy odbyli stosowne szkolenia w zakresie postępowania ze zwierzętami wolno żyjącymi. Dysponowano sprzętem niezbędnym do realizacji zadań. Prawidłowo podejmowano interwencje w przypadku zgłoszenia zdarzeń z udziałem zwierząt wolno żyjących, współpracując w tym zakresie z innymi instytucjami i organizacjami zajmującymi się ww. zwierzętami.	
26.	Przychodnia Weterynaryjna	Podmiot posiadał odpowiednią infrastrukturę oraz środki techniczne do realizacji umów na całodobowe świadczenie usług weterynaryjnych wobec zwierząt wolno żyjących, w tym chorych i rannych, oraz dysponował możliwościami zapewnienia tym zwierzętom odpowiedniej opieki. Świadczenia weterynaryjne udzielane były przez lekarzy weterynarii. Będącym pod opieką zwierzętom zapewniono, w okresie leczenia, odpowiednie warunki bytowania dostosowane do ich potrzeb i stanu zdrowotnego. Rzetelnie prowadzono dokumentację świadczonych usług weterynaryjnych, stanowiącą podstawę rozliczeń finansowych.	

ZAŁĄCZNIKI

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
		Prawidłowe	Nieprawidłowe
27.	Urząd Miasta Zielona Góra		Nie przypisano zadań związanych ze zwierzętami wolno żyjącymi żadnej komórce organizacyjnej, a wykonujący je faktycznie, głównie strażnicy miejscy, nie dysponowali w pełni adekwatnym do potrzeb wyposażeniem i sprzętem. Prowadzone działania nie były skoordynowane. Jednakże Urząd część stwierdzonych nieprawidłowości usunął w trakcie kontroli NIK, a także zadeklarował dalsze działania w celu usprawnienia realizacji ww. zadań.
28.	Urząd Miejski w Nowej Soli	Wypracowano i stosowano zasady postępowania ze zwierzętami wolno żyjącymi, w tym objętymi ochroną gatunkową. Zwierzętom chorym/rannym zapewniono opiekę weterynaryjną, a w razie konieczności – dalszą opiekę rehabilitacyjną. Podmiot realizujący usługi weterynaryjne legitymował się niezbędnymi uprawnieniami. Prowadzono na rzecz mieszkańców akcje informacyjno-edukacyjne, wskazujące właściwy sposób postępowania z dzikimi zwierzętami.	Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły braku sporządzenia, wymaganego prawem, cyklicznego raportu z realizacji gminnego Programu Ochrony Środowiska, niedostosowywania (nieurealniania) wartości i zakresu zlecanych umownie usług weterynaryjnych do występujących potrzeb oraz zlecania usługi świadczenia leczenia stacjonarnego podmiotowi nieuprawnionemu do jego realizacji.
29.	Ośrodek Rehabilitacji dla Zwierząt	Prawidłowo wykonywano opiekę nad powierzonymi zwierzętami wolno żyjącymi. Prowadząca Ośrodek posiadała wiedzę merytoryczną niezbędną do realizacji zadań oraz zapewniła odpowiednie warunki bytowania w nim zwierząt. W sposób prawidłowy postępowano z odpadami weterynaryjnymi i produktami ubocznymi pochodzenia zwierzęcego.	

6.3. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno- -ekonomicznych

Ochrona prawna dzikich zwierząt zaczyna się już od przepisów konstytucyjnych. Według art. 5 Konstytucji Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego i zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. Nie ulega wątpliwości, że do dziedzictwa narodowego należy otoczenie przyrodnicze wraz z fauną i florą.

Zgodnie z art. 4 ust. 2 uop organy administracji publicznej są zobowiązane do zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony przyrody. Do ich obowiązków należy prowadzenie działalności edukacyjnej, informacyjnej i promocyjnej w dziedzinie ochrony przyrody (art. 4 ust. 3 uop). Organami w zakresie ochrony przyrody, zgodnie z art. 91 uop, są: minister właściwy do spraw środowiska, Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska, wojewoda, regionalny dyrektor ochrony środowiska, marszałek województwa, dyrektor parku narodowego, starosta, wójt, burmistrz albo prezydent miasta.

Ustawodawca nie przesądził wprost o obowiązkach gminy w zakresie opieki weterynaryjnej nad zwierzętami wolno żyjącymi przebywającymi na jej terenie. W uoz, poza sformułowaniem definicji, wskazał w art. 1 ust. 3, że organy administracji publicznej podejmują działania na rzecz ochrony zwierząt, współdziałając w tym zakresie z odpowiednimi instytucjami oraz organizacjami krajowymi i międzynarodowymi, a także w art. 21, że zwierzęta wolno żyjące stanowią dobro ogólnonarodowe i powinny mieć zapewnione warunki rozwoju i swobodnego bytu. W uoz, ani żadnej innej ustawie, nie ma przepisu wskazującego wprost na obowiązek zapewnienia tym zwierzętom opieki weterynaryjnej. Za przypisaniem gminie zadań w tym zakresie przemawia pośrednio wykładnia art. 7 ust. 1 pkt 1 usg, który do jej zadań własnych zalicza m.in. ochronę przyrody. Dyspozycja tej normy wskazuje jedynie na obowiązek, nie określając dokładnie zakresu tej ochrony. Niemniej w myśl art. 2 ust. 1 pkt 1 uop ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworców i składników przyrody, w tym m.in. dziko występujących zwierząt. Działania te nie zostały przez ustawodawcę sprecyzowane, stąd ich interpretacja powinna być dokonywana na gruncie języka potocznego. Wynika z tego, że w kontekście „zachowania i odnawiania” populacji dzikich zwierząt jako składnika przyrody, pozostaje podejmowanie działań, które zapobiegają jej zmniejszaniu się, a także aktywności w zakresie udzielania pomocy, leczenia (w tym wyłączenia lub ograniczenia bólu i cierpienia) oraz rehabilitacji zwierząt osłabionych, chorych i rannych. Wskazuje na to także art. 2 ust. 2 uop, zgodnie z którym celem ochrony przyrody jest m.in. zachowanie różnorodności biologicznej, zapewnienie ciągłości istnienia gatunków zwierząt przez ich przywracanie do właściwego stanu ochrony.

Należy przy tym pamiętać, że przypadki, w których udzielenie pomocy zwierzęciu dzikiemu będzie konieczne (akcja ratunkowa, transport do ORZ), często mają charakter lokalny. Taką interpretację prezentuje Mini-

Ochrona zwierząt
wolno żyjących

sterstwo Środowiska⁷¹ oraz Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska⁷². Podziela je doktryna⁷³. Przyjąć należy zatem, że w zakresie kompetencji gminy pozostaje m.in. udzielanie pomocy zwierzętom dzikim przebywającym na jej terenie, w szczególności poprzez podejmowanie interwencji ratunkowych (w tym transportu do ośrodków leczenia i rehabilitacji) oraz zapewnienie opieki weterynaryjnej. Potwierdza to dyspozycja art. 4 uop wskazując obowiązki organów administracji publicznej w zakresie ochrony przyrody.

Regulacje ogólne uoz Uoz zawiera przepisy ogólne odnoszące się do wszystkich zwierząt kręgowych (rozdział 1) oraz szczególne dotyczące zwierząt wolno żyjących – rozdział 6.

Przepisy ogólne wskazują na obowiązek humanitarnego traktowania zwierząt (art. 5), zakaz zabijania zwierząt wraz z listą wyjątków (art. 6 ust. 1⁷⁴) oraz zakaz znęcania się nad zwierzętami (art. 6 ust. 1a i 2). Art. 21 uoz stanowi, że zwierzęta wolno żyjące stanowią dobro ogólnonarodowe i powinny mieć zapewnione warunki rozwoju i swobodnego bytu, z wyjątkiem tych, o których mowa w art. 33a ust. 1 uoz⁷⁵.

Nadzór nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt, zgodnie z art. 34a ust. 1 uoz, sprawuje Inspekcja Weterynaryjna. Organizacje społeczne, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, mogą współdziałać z Inspekcją Weterynaryjną w sprawowaniu tego nadzoru (art. 34a ust. 3 uoz).

Pomoc rannej zwierzynie Humanitarne traktowanie, w świetle definicji tego pojęcia zawartej w art. 4 pkt 2 uoz, oznacza traktowanie uwzględniające potrzeby zwierzęcia i zapewnienie mu opieki i ochrony. Z nakazu zawartego w art. 5 uoz, wynika konieczność udzielania pomocy zwierzynie rannej.

Udzielenie pomocy zwierzętom rannym w wyniku potrącenia, bądź zawiadomienie o tym fakcie jednej ze służb, o których mowa w art. 33 ust. 3 uoz, jest ustawowym obowiązkiem prowadzącego pojazd mechaniczny (art. 25 uoz). Zaniechanie w tym zakresie jest karalne na podstawie art. 37 ust. 1 uoz.

Chwyatanie zwierząt rannych lub osłabionych objętych ochroną gatunkową w celu udzielenia im pomocy weterynaryjnej i przemieszczanie ich

⁷¹ Pismo z dnia 26 marca 2013 r. nr DP-024-10/6037/12/WB dostępne w LEX pod adresem: http://lex.nik.gov.pl/lex/index.rpc?&fromHistory=false#content.rpc--ASK-ro=184723328&wersja=0&=&fullTextQuery.query=sposoby+post%25C4%2599powania+ze+zwierz%25C4%2599tami+%25C5%2582ownymi&reqId=1546937942493_1310145476&class=CONTENT&loc=4&full=1&hId=5.

⁷² Pismo z dnia 25 listopada 2015 r. nr DZP-WG.600.02.223.2015.dł dostępne pod adresem: <https://otop.org.pl/wp-content/uploads/2018/08/GDO%C5%9A-pismo-ok.pdf>.

⁷³ Por. chociażby G. Rejman, *Ochrona prawna zwierząt*, *Studia Iuridica XLVI/2006*, s. 253 i n.; A., Barczak, *Zadania samorządu terytorialnego w zakresie ochrony środowiska*, Kraków 2006; M. Stahl [red.], *Problemy pogranicza prawa administracyjnego i prawa ochrony środowiska*, Warszawa 2017.

⁷⁴ Zakaz nie dotyczy konieczności bezzwłocznego uśmiercania (moralny obowiązek skrócenia cierpień) czy zabijania zwierząt gatunków obcych zagrażających gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym w rozumieniu uop.

⁷⁵ Zgodnie z art. 33a ust. 1 uoz, w przypadku, gdy zwierzęta stanowią nadzwyczajne zagrożenie dla życia, zdrowia lub gospodarki człowieka, w tym gospodarki łowieckiej, dopuszcza się podjęcie działań mających na celu ograniczenie populacji tych zwierząt.

do ośrodków rehabilitacji zwierząt, zgodnie z § 9 pkt 3 lit. b rozporządzenia w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt⁷⁶, nie jest objęte zakazami, o których mowa w § 6 ust. 1 pkt 2 (umyślnego chwytania), pkt 4 (transportu), pkt 6 (zbierania, przetrzymywania lub posiadania okazów gatunków) i pkt 12 (umyślnego przemieszczania z miejsc regularnego przebywania na inne miejsca).

Zgodnie z art. 27 ust. 1 uoz zabiegi lekarsko-weterynaryjne na zwierzętach są dopuszczalne dla ratowania ich życia lub zdrowia oraz dla koniecznego ograniczenia populacji i mogą być przeprowadzane wyłącznie przez osoby uprawnione.

Ochrona zdrowia zwierząt polegająca m.in. na badaniu ich stanu zdrowia, rozpoznawaniu, zapobieganiu i zwalczaniu chorób, leczeniu oraz wykonywaniu zabiegów chirurgicznych wykonywana może być wyłącznie przez lekarzy weterynarii. Lekarzowi weterynarii przysługuje prawo uzyskania tytułu specjalisty, w tym m. in. z zakresu „choroby zwierząt nieudomowionych”.

Zgodnie z art. 2 ust. 2 uzl usługi weterynaryjne⁷⁷ mogą być świadczone przez lekarza weterynarii posiadającego prawo wykonywania zawodu, w ramach działalności zakładu leczniczego dla zwierząt. W myśl art. 4 ust. 1 tej ustawy zakładem leczniczym dla zwierząt jest m.in. gabinet weterynaryjny, przychodnia weterynaryjna, lecznica weterynaryjna, klinika weterynaryjna, weterynaryjne laboratorium diagnostyczne. Warunki tworzenia i funkcjonowania tych ośrodków reguluje rozdział 2 ustawy, wymagania w zakresie urządzeń, aparatury i sprzętu regulują rozporządzenia wykonawcze⁷⁸.

Zgodnie z art. 16 ust. 2 uzl zakład leczniczy dla zwierząt świadczy usługi weterynaryjne po uzyskaniu wpisu do ewidencji zakładów leczniczych dla zwierząt. Ewidencję prowadzi właściwa ze względu na siedzibę zakładu leczniczego dla zwierząt okręgowa rada lekarsko-weterynaryjna (art. 16 ust. 3 uzl). Zgodnie z art. 23 uzl nadzór nad działalnością zakładów leczniczych dla zwierząt sprawuje właściwa ze względu na miejsce ich siedziby okręgowa rada lekarsko-weterynaryjna.

Leczenie i rehabilitacja zwierząt dziko występujących, wymagających okresowej opieki człowieka w celu przywrócenia ich do środowiska przy-

⁷⁶ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r., Dz. U. poz. 2183.

⁷⁷ Zgodnie z art. 2 ust. 1 uzl do usług weterynaryjnych zalicza się czynności mające na celu zachowanie, ratowanie lub poprawę zdrowia zwierząt i ich produktywności. Przepis zawiera otwarty katalog usług.

⁷⁸ Tj.: rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 sierpnia 2004 r.: [1] w sprawie wymagań dla gabinetów weterynaryjnych (Dz. U. Nr 194, poz. 1990), [2] w sprawie wymagań dla przychodni weterynaryjnych (Dz. U. Nr 194, poz. 1991, ze zm.), [3] w sprawie wymagań dla lecznic weterynaryjnych (Dz. U. Nr 194, poz. 1992), [4] w sprawie wymagań dla klinik weterynaryjnych (Dz. U. Nr 194, poz. 1993), w sprawie wymagań dla weterynaryjnych laboratoriów diagnostycznych (Dz. U. Nr 194, poz. 1994).

rodniczego prowadzone powinno być w ORZ (por. art. 5 pkt 13 uop)⁷⁹. Zgodnie z art. 75 ust. 1 uop utworzenie i prowadzenie ośrodka wymaga uzyskania zezwolenia GDOŚ. Ustawodawca nie ograniczył kręgu podmiotów mogących ubiegać się o zezwolenie. Zezwolenie to wydaje się na wniosek, który zawiera m.in. opinię właściwej miejscowo rady gminy. Opinia ta nie ma jednak charakteru wiążącego dla GDOŚ. W zezwoleniu określa się położenie ośrodka, wykaz gatunków lub grup gatunków zwierząt, które mogą być leczone i rehabilitowane w ośrodku, zakres i termin złożenia informacji o wykorzystaniu zezwolenia. GDOŚ odmawia wydania zezwolenia, jeżeli wnioskodawca nie spełnia warunków leczenia i rehabilitacji zwierząt odpowiadających potrzebom biologicznym danego gatunku. GDOŚ może cofnąć zezwolenie w przypadku niespełnienia warunków leczenia i rehabilitacji zwierząt odpowiadających potrzebom biologicznym danego gatunku albo nieusunięcia, w wyznaczonym przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska terminie, nieprawidłowości stwierdzonych w wyniku kontroli przeprowadzonej przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska. W takim przypadku ORZ podlega likwidacji. Ustawodawca nie określił w tym zakresie żadnego terminu. Wskazał natomiast, że w razie likwidacji ośrodka osoba odpowiedzialna za jego prowadzenie jest obowiązana zapewnić leczonemu i rehabilitowanemu tam zwierzętom warunki odpowiadające ich potrzebom biologicznym.

W zezwoleniu na utworzenia i prowadzenie ogrodu zoologicznego GDOŚ określa m.in. warunki prowadzenia działalności ogrodu zoologicznego oraz termin, w którym mają one być spełnione. W przypadku ORZ sytuacja jest odmienna. Pośród obligatoryjnych elementów decyzji brakuje warunków prowadzenia ORZ oraz terminu na ich spełnienie.

Zgodnie z art. 21 ust. 2 pkt 24 lit. e ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko⁸⁰, w publicznie dostępnych wykazach zamieszcza się dane o zezwoleniach na prowadzenie m.in. ośrodka rehabilitacji zwierząt. Wykaz ORZ prowadzi GDOŚ. W ocenie NIK pożądanym jest uzupełnienie rejestru o podmiotach, które uzyskały zezwolenie o informacje wskazujące czy ośrodki te faktycznie rozpoczęły działalność. Jej brak może wprowadzać w błąd podmioty zamawiające usługi w zakresie leczenia i rehabilitacji zwierząt wolno żyjących⁸¹.

Uoz zawiera definicję właściwych warunków bytowych⁸² dla zwierząt. Oznaczają one zapewnienie zwierzęciu możliwości egzystencji zgodnie

⁷⁹ Wyjątek w tej mierze określa art. 9 ust. 2 Prawa łowieckiego, zgodnie z którym starosta może wyrazić zgodę, na okres do 6 miesięcy, na przetrzymywanie zwierzyny, osobie, która weszła w jej posiadanie w wyniku osierocenia, wypadku lub innego uszkodzenia ciała zwierzyny, mając na uwadze potrzebę podjęcia koniecznej opieki i leczenia. Zwierzyna ta powinna następnie być przekazana uprawnionym podmiotom w celu dalszej hodowli.

⁸⁰ Dz. U. z 2018 r. poz. 2081, ze zm.

⁸¹ Pogląd ten podzielił GDOŚ w informacji udzielonej NIK, proponując, że w wydawanych zezwoleniach może nakładać obowiązek niezwłocznego poinformowania organu o fakcie uruchomienia działalności ośrodka, a następnie na tej podstawie aktualizować udostępniany wykaz ORZ.

⁸² Por. art. 4 pkt 15 uoz.

z potrzebami danego gatunku, rasy, płci i wieku. Treść tych obowiązków można dedukować a contrario z innych definicji – np. rażącego zaniedbania, przez które rozumie się utrzymywania zwierzęcia w stanie zagłodzenia, brudu, nieleczonej choroby, w niewłaściwym pomieszczeniu i nadmiernej ciasnocie. W przypadku zwierząt gospodarskich, zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych (laboratoryjnych), zwierząt wykorzystywanych do celów specjalnych czy zwierząt hodowanych i utrzymywanych w ogrodach zoologicznych, ustawodawca ww. rozporządzeniami uregulował warunki ich utrzymywania w placówkach.

Zgodnie z art. 131 pkt 2 i 3 uop, kto bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom utworzy lub prowadzi ORZ lub przeprowadzając jego likwidację nie zapewni przebywającym tam zwierzętom warunków odpowiadających ich potrzebom biologicznym popełnia wykroczenia i w związku z tym podlega karze aresztu albo grzywny.

Zgodnie z art. 76 ust. 1 uop zwierzęta objęte leczeniem i rehabilitacją w ośrodku nie mogą być sprzedawane. W myśl ust. 2 warunki ich przebywania w ośrodku powinny odpowiadać potrzebom biologicznym zwierząt w okresie ich leczenia i rehabilitacji. Zgodnie z ust. 3 RDOŚ może dofinansowywać z własnych środków budżetowych leczenie i rehabilitację zwierząt w ośrodkach.

RDOŚ właściwy ze względu na miejsce położenia ORZ, zgodnie z art. 77 ust. 1 uop, przeprowadza jego kontrolę. Kontroli tej dokonuje się nie rzadziej niż raz na 3 lata, z własnej inicjatywy lub na wniosek GDOŚ. W obecnej regulacji RDOŚ jest zobligowany do prowadzenie kontroli ośrodka, z urzędu lub na wniosek GDOŚ, nie rzadziej niż raz na trzy lata. Zezwolenie na prowadzenie ORZ GDOŚ wydaje opierając się na deklaracji zainteresowanego oraz opinii właściwej miejscowo rady gminy (opinia rady gminy nie ma charakteru wiążącego).

Zgodnie z art. 6 ust. 2 uzlż podmiot prowadzący zakład leczniczy dla zwierząt jest obowiązany do dbałości o ochronę środowiska oraz do ewidencjonowania i magazynowania odpadów na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

W ramach świadczenia usług weterynaryjnych powstają m.in. odpady weterynaryjne (zakaźne lub niezakaźne) oraz produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego. Zgodnie z art. 3 pkt 1 rozporządzenia (WE) nr 1069/2009⁸³ „produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego” oznaczają całe zwierzęta martwe lub ich części, produkty pochodzenia zwierzęcego lub inne produkty otrzymane ze zwierząt nieprzeznaczone do spożycia przez ludzi, w tym komórki jajowe, zarodki i nasienie. Rozporządzenie to kategoryzuje produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego.

⁸³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069/2009 z dnia 21 października 2009 r. określające przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego i produktów pochodnych, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1774/2002 (rozporządzenie o produktach ubocznych pochodzenia zwierzęcego) Dz. Urz. UE L 300 z 14.11.2009, s. 1.

Uśmiercanie rannej zwierzyny

Humanitarne traktowanie, w świetle definicji tego pojęcia zawartej w art. 4 pkt 2 uoz, może być rozumiane jako obowiązek zapewnienia ochrony przed zbędnym cierpieniem. W przypadku konieczności uśmiercenia rannej zwierzyny zastosowanie znajdzie art. 33 uoz. Zgodnie z ust. 1a uśmiercanie zwierząt może odbywać się wyłącznie w sposób humanitarny polegający na zadawaniu przy tym minimum cierpienia fizycznego i psychicznego. Zgodnie z ust. 3 w przypadku konieczności bezzwłocznego uśmiercenia, w celu zakończenia cierpienia zwierzęcia, potrzebę jego uśmiercenia stwierdza lekarz weterynarii, członek Polskiego Związku Łowieckiego, inspektor organizacji społecznej, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, funkcjonariusz Policji, straży ochrony kolei, straży gminnej, Straży Granicznej, pracownik Służby Leśnej lub Służby Parków Narodowych, strażnik Państwowej Straży Łowieckiej, strażnik łowiecki lub strażnik Państwowej Straży Rybackiej. Zgodnie z ust. 4 w razie konieczności bezzwłocznego uśmiercenia, czynność tę dokonuje się przez: podanie środka usypiającego – przez lekarza weterynarii, lub zastrzelenie zwierzęcia wolno żyjącego – przez osobę uprawnioną do użycia broni palnej (norma nie wymaga, by była to broń myśliwska).

Chwytnie i transport zwierzyny

Zgodnie z art. 52 ust. 1 pkt 2, 4, 6 i 15 uop w stosunku do dziko występujących zwierząt objętych ochroną gatunkową mogą być wprowadzone zakazy ich chwytania, transportu, przetrzymywania czy umyślnego przemieszczania z miejsc regularnego przebywania na inne miejsca. Zgodnie z § 9 pkt 3 lit. a i b rozporządzenia w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt zakazy chwytania, transportu, przetrzymywania oraz umyślnego przemieszczania z miejsc regularnego przebywania na inne miejsca, o których mowa w § 6 ust. 1 pkt 2, 4, 6 i 12, nie dotyczą odpowiednio: chwytania na terenach zabudowanych przez podmioty upoważnione przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska zabłąkanych zwierząt i przemieszczania ich do miejsc regularnego przebywania, a także chwytania zwierząt rannych lub osłabionych w celu udzielenia im pomocy weterynaryjnej i przemieszczania do ośrodków rehabilitacji zwierząt.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 6 uoz transport zwierząt lub przenoszenie zwierząt w sposób powodujący ich zbędne cierpienie i stres kwalifikowane jest jako znęcanie się nad nimi. W sytuacji transportu zwierząt niemającego związku z działalnością gospodarczą oraz transportu zwierząt bezpośrednio do lub z gabinetów lub klinik weterynaryjnych, odbywającego się z polecenia lekarza weterynarii, nie znajduje zastosowania rozporządzenie⁸⁴, do którego odsyła art. 24 uoz. Niemniej z uwagi na potrzebę zapewnienia humanitarnego traktowania zwierząt, transport zwierząt rannych w celu udzielenia im pomocy weterynaryjnej oraz relokacja zwierząt odłowionych powinna odbywać się w sposób niepowodujący ich okaleczenia lub nieprzynajmniej się do zadawania im cierpienia. W tym celu należy podejmować wcześniej wszystkie niezbędne czynności celem skrócenia do minimum długości trwania przewozu oraz zapewnienia potrzeb zwierząt podczas

⁸⁴ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań oraz zmieniającym dyrektywę 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenie (WE) nr 1255/97 (Dz. Urz. UE L 3 z 5.01.2005, s. 1).

przewozu, a środki transportu powinny być skonstruowane i utrzymywane w sposób pozwalający zapobiec zranieniu i cierpieniu oraz w sposób zapewniający bezpieczeństwo zwierząt.

Zgodnie z art. 54 ust. 1 uop chwyatanie dziko występujących zwierząt objętych ochroną ścisłą lub częściową, nie może być wykonywane przy użyciu urządzeń, sposobów lub metod działających na dużą skalę lub niewybiórczo, mogących powodować lokalny zanik lub poważne zaburzenia populacji tych zwierząt. Przepis ten zawiera także otwarty katalog zabronionych technik chwytania zwierząt.

Sprawy z zakresu porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 14 usg, należą do zadań własnych gminy. W takiej sytuacji do kompetencji gminy należy przede wszystkim podejmowanie działań w celu przywrócenia porządku i zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom m.in. poprzez chwyatanie dzikich zwierząt i ich relokację bądź zabicie. W tym zakresie gminy ponoszą koszty odłowu, odstrzału i transportu dzikich zwierząt występujących na ich terenie.

Zgodnie z art. 1 ust. 1 uosg do ochrony porządku publicznego na terenie gminy może być utworzona samorządowa umundurowana formacja – straż gminna. Do zadań straży, zgodnie z art. 11 ust. 1 uosg, należy m.in. ochrona spokoju i porządku w miejscach publicznych, współdziałanie z właściwymi podmiotami w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli, pomocy w usuwaniu awarii technicznych i skutków klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń. Zgodnie z art. 9a ust. 1 pkt 2 i 3 uosg SM prowadzi ewidencję wyposażenia, w tym środków przymusu bezpośredniego, broni palnej, a także wyników działań straży. W ewidencji wyników działań straży uwzględnia się m.in. przyjęte od mieszkańców zgłoszenia dotyczące ochrony środowiska czy zwierząt.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 5 uoz dopuszcza się usuwanie osobników bezpośrednio zagrażających ludziom lub innym zwierzętom, jeżeli nie jest możliwy inny sposób usunięcia zagrożenia. Uśmiercenie zwierzęcia, zgodnie z art. 33 ust. 1a uoz, może odbywać się wyłącznie w sposób humanitarny polegający na zadawaniu przy tym minimum cierpienia fizycznego i psychicznego.

Zgodnie z art. 33 a ust. 1 uoz w przypadku, gdy zwierzęta stanowią nadzwyczajne zagrożenie dla życia, zdrowia lub gospodarki człowieka, w tym gospodarki łowieckiej, dopuszcza się podjęcie działań mających na celu ograniczenie populacji tych zwierząt. Miejsce, warunki, czas i sposoby ograniczenia populacji zwierząt określa w drodze uchwały sejmik województwa, po zasięgnięciu opinii regionalnej rady ochrony przyrody, organizacji społecznej, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, oraz Polskiego Związku Łowieckiego.

W myśl art. 45 ust. 3 Prawa łowieckiego, w przypadku szczególnego zagrożenia w prawidłowym funkcjonowaniu obiektów produkcyjnych i użyteczności publicznej przez zwierzynę, starosta, w porozumieniu z Polskim Związkiem Łowieckim, może wydać decyzję o odłowu, odłowu wraz

Przeciwdziałanie
zagrożeniom
powodowanym
przez zwierzęta wolno
żyjące

Organizacja
i funkcjonowanie
Straży Miejskich

Zabijanie zwierząt
agresywnych, odstrzał
redukcyjny

Utrzymanie czystości i porządku na terenie gminy

z uśmierceniem lub odstrzale redukcyjnym zwierzyny. Zgodnie z ust. 4 odstrzały redukcyjne i zastępcze zwierzyny mogą przeprowadzać wyłącznie osoby uprawnione do wykonywania polowania.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 uocz utrzymanie czystości i porządku w gminach należy do obowiązkowych zadań własnych gminy. Z kolei art. 3 ust. 2 pkt 2 lit. c uocz wśród zadań gminy w zakresie zapewnienia czystości i porządku na swoim terenie i tworzenia warunków niezbędnych do ich utrzymania wymienia m.in. zapewnienie budowy, utrzymanie i eksploatację własnych lub wspólnych z innymi gminami instalacji i urządzeń do zbierania, transportu i unieszkodliwiania zwłok zwierzęcych⁸⁵ lub ich części, zapewnienie zbierania, transportu i unieszkodliwiania zwłok bezdomnych zwierząt lub ich części oraz współdziałanie z przedsiębiorcami podejmującymi działalność w tym zakresie (art. 3 pkt 15 uocz). Na prowadzenie przez przedsiębiorców działalności w zakresie grzebowisk i spalarni zwłok zwierzęcych i ich części wymagane jest uzyskanie zezwolenia. Gminne jednostki organizacyjne prowadzące na obszarze własnej gminy działalność, o której mowa powyżej, na zasadach określonych w ustawie nie mają obowiązku uzyskania zezwoleń, ale muszą spełniać warunki wymagane przy udzielaniu takich zezwoleń.

Katalog podejmowanych przez gminę aktywności w zakresie utrzymania czystości i porządku ma charakter przykładowy i otwarty. Oznacza to, że gmina zobowiązana jest do podejmowania także innych, niewymienionych wprost działań, o ile będą one konieczne dla utrzymania czystości i porządku.

Zgodnie z art. 5 ust. 4 uocz obowiązki utrzymania czystości i porządku na drogach publicznych należą do zarządu drogi. Usunięcie zwłok zwierząt z drogi lub z pasa drogowego można uznać za czynność porządkową zmierzającą do zwiększenia bezpieczeństwa ruchu.

Zgodnie z art. 22 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi⁸⁶, właściciel, posiadacz lub zarządzający nieruchomością są obowiązani utrzymywać ją w należyтым stanie higieniczno-sanitarnym w celu zapobiegania zakażeniom i chorobom zakaźnym, w szczególności usuwać padłe zwierzęta z nieruchomości. Obowiązek usuwania zwłok dzikich zwierząt przez gminy nie wynika wprost z uocz, lecz z jej wykładni. Obowiązek gminy w tym zakresie ogranicza się do nieruchomości gminnych, w tym dróg gminnych. Z kolei obowiązek usuwania i utylizacji zwłok zwierzyny z dróg publicznych innych niż gminne ciąży na ich zarządcach.

Zgodnie z art. 9u ust. 1 uocz kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów uocz sprawuje wójt, burmistrz lub prezydent miasta.

Do zadań własnych gminy, zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 1 usg, należy ochrona przyrody. W myśl art. 2 ust. 1 pkt 1 uop ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów

⁸⁵ Zgodnie z art. 2 pkt 26 uozz zwłoki zwierzęce to zwierzęta padłe lub zabite w celu innym niż spożycie przez ludzi.

⁸⁶ Dz. U. z 2019 r. poz. 1239.

i składników przyrody, w tym m.in. dziko występujących zwierząt. Działania te nie zostały przez ustawodawcę sprecyzowane (brakuje zwłaszcza ich legalnych definicji), stąd ich interpretacja powinna być dokonywana na gruncie języka potocznego. W kontekście „zachowania i odnawiania” populacji dzikich zwierząt jako składnika przyrody, pozostaje podejmowanie działań, które zapobiegą jej zmniejszeniu się, a także aktywności w zakresie udzielania pomocy, leczenia (w tym wyłączenia lub ograniczenia bólu i cierpienia) oraz rehabilitacji zwierząt osłabionych, chorych i rannych.

6.4. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2019 r. poz. 122, ze zm.).
2. Ustawa z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r. poz. 1614, ze zm.).
3. Ustawa z 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2018 r. poz. 1967).
4. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2019 r. poz. 1396, ze zm.).
5. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1843, ze zm.).
6. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506, ze zm.).
7. Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2018 r. poz. 1454, ze zm.).
8. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1795).
9. Ustawa z dnia 18 grudnia 2003 r. o zakładach leczniczych dla zwierząt (Dz. U. z 2019 r. poz. 24).
10. Ustawa z dnia 21 grudnia 1990 r. o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1140).
11. Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1834, ze zm.).
12. Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2018 r. poz. 2081, ze zm.).
13. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 869, ze zm.).
14. Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1282).
15. Ustawa z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz. U. z 2018 r. poz. 2033, ze zm.).
16. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2019 r. poz. 688, ze zm.).
17. Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz. U. z 2019 r. poz. 1239).
18. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 28 listopada 1994 r. w sprawie trybu i szczegółowych zasad uzyskiwania tytułu specjalisty przez lekarza weterynarii. (Dz. U. Nr 131, poz. 667, ze zm.).
19. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. poz. 2183).

20. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 sierpnia 2004 r. w sprawie wymagań dla gabinetów weterynaryjnych (Dz. U. Nr 194, poz. 1990).
21. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 sierpnia 2004 r. w sprawie wymagań dla przychodni weterynaryjnych (Dz. U. Nr 194, poz. 1991, ze zm.).
22. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 sierpnia 2004 r. w sprawie wymagań dla lecznic weterynaryjnych (Dz. U. Nr 194, poz. 1992).
23. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 sierpnia 2004 r. w sprawie wymagań dla klinik weterynaryjnych (Dz. U. Nr 194, poz. 1993).
24. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 sierpnia 2004 r. w sprawie wymagań dla weterynaryjnych laboratoriów diagnostycznych (Dz. U. Nr 194, poz. 1994).
25. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 grudnia 2009 r. w sprawie form współpracy straży gminnej (miejskiej) z Policją oraz sposobu informowania wojewody o tej współpracy (Dz. U. Nr 220, poz. 1732).
26. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków (Dz. U. Nr 5, poz. 46).
27. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 września 2004 r. w sprawie szczegółowych wymagań weterynaryjnych dla chowu lub hodowli zwierząt dzikich utrzymywanych przez człowieka jak zwierzęta gospodarskie (Dz. U. Nr 215, poz. 2188).
28. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1966).
29. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi [3] z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344, ze zm.).
30. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania poszczególnych gatunków zwierząt wykorzystywanych do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych (Dz. U. Nr 16, poz. 166).
31. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), Dz. U. UE L 119 z 4.5.2016, s. 1.

6.5. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Minister właściwy do spraw wewnętrznych i administracji
8. Minister właściwy do spraw środowiska
9. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska
10. Komisja do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
11. Komisja Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
12. Komisja Środowiska Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
13. Dyrektor Krajowej Szkoły Administracji Publicznej

6.6. Stanowisko Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji do informacji o wynikach kontroli

Minister
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

DKiN-KKN-0740-2-7/2020

Warszawa, dnia 5. 02. 2020 r.

Pan
Tadeusz Dziuba
Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli

Stanowmy Państwu Prezencie!

W nawiązaniu do pisma Najwyższej Izby Kontroli z dnia 23 stycznia 2020 r.¹, przekazującego Informację o wynikach kontroli P/19/066 pt. *Postępowanie ze zwierzętami wolno żyjącymi (dzikimi) na terenie miast*, na podstawie art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli², uprzejmie przedstawiam stanowisko do ww. dokumentu.

We wniosku NIK, sformułowanym do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, ujętym w *Informacji* na stronie 13, Izba wskazała na potrzebę podjęcia działań legislacyjnych zmierzających do bezpośredniego przypisania gminom opieki weterynaryjnej nad zwierzętami wolno żyjącymi występującymi na ich terenie, poprzez dodanie do art. 21 ustawy o ochronie zwierząt – ust. 2 o następującej treści: „Zapewnienie opieki weterynaryjnej zwierzętom wolno żyjącym należy do zadań własnych gmin”.

Należy wskazać, że postulowana w *Informacji* ww. zmiana art. 21 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt³ pozostaje poza zakresem właściwości Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. W tym miejscu wyjaśnienia wymaga, że przywołana powyżej ustawa o ochronie zwierząt pozostaje w gestii ministra właściwego do spraw rolnictwa.

Jedynie na marginesie pragnę zauważyć, w kontekście zaproponowanej przez NIK zmiany, iż w myśl art. 166 ust. 1 Konstytucji RP zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej są wykonywane przez jednostkę samorządu terytorialnego jako zadania własne. Natomiast art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym⁴ stanowi, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. Wspomniana ustawa definiuje zadania własne jako zadania dotyczące zbiorowych potrzeb wspólnoty, które gmina wykonuje w imieniu i w interesie korporacji samorządowej. Zadania te mają charakter lokalny. Realizując je jednostka samorządu działa we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność. Zadania własne gminy dzielą się na obowiązkowe oraz dobrowolne. Zadania własne finansowane są w zasadzie z dochodów własnych gminy lub subwencji.

¹ LBY.430.004.2019.

² Dz. U. z 2019 r. poz. 489 ze zm.

³ Dz. U. z 2019 r. poz. 122.

⁴ Dz. U. z 2019 r. poz. 506.

ZAŁĄCZNIKI

Przekazanie podstawowej jednostce samorządu terytorialnego jaką jest gmina dodatkowych zadań (w drodze ustawy) wymaga oceny, czy nowe zadanie, którego ustawowe wykreowanie proponuje NIK pozostaje w zgodzie z Konstytucją RP oraz ustawami ustrojowymi. Nie można również pominąć, że tego rodzaju rozwiązanie wiąże się również z koniecznością zapewnienia środków niezbędnych na ich realizację w postaci zwiększenia dochodów własnych gminy lub subwencji.

Powyższe nie zmienia faktu, że ministrem właściwym do spraw ochrony zwierząt i weterynarii jest Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi (jako odpowiedzialny konstytucyjnie za ten obszar polityki wewnętrznej) i to on w ocenie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji powinien być wskazany jako odpowiedzialny za realizację wniosku NIK.

Z wyrazami szacunku

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH
I ADMINISTRACJI

Pawel Szefrynaker
z up. Paweł Szefrynaker
Sekretarz Stanu

6.7. Opinia Prezesa NIK do stanowiska Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
MARIAN BANAŚ

LBY.430.004.2019

Warszawa, 19 lutego 2020 r.

Opinia
Prezesa Najwyższej Izby Kontroli
do stanowiska Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 5 lutego 2020 r. do informacji o wynikach kontroli P/19/066 pn. *Postępowanie ze zwierzętami wolno żyjącymi (dzikimi) na terenie miast.*

Stosownie do art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹, przedstawiam opinię do ww. stanowiska.

Sformułowany w informacji o wynikach kontroli wniosek w zakresie bezpośredniego przypisania gminom opieki weterynaryjnej nad zwierzętami wolno żyjącymi występującymi na ich terenie, dotyczy nowelizacji ustawy o ochronie zwierząt², sprawy mieszczącej się w dziale administracji rządowej – rolnictwo, niemniej w ocenie Najwyższej Izby Kontroli ma on charakter interdyscyplinarny, systemowy, odnoszący się do szerszego kontekstu funkcjonowania administracji publicznej, w tym współpracy organów administracji rządowej i samorządowej.

Zaproponowana przez Najwyższą Izbę Kontroli nowelizacja ustawy ma przyczynić się do rozpoczęcia dyskusji o optymalnym modelu realizacji i finansowania opieki weterynaryjnej nad zwierzętami wolno żyjącymi. Odpowiednim forum dla jej podjęcia, w ocenie Najwyższej Izby Kontroli, mogłaby być Komisja Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego, której współprzewodniczy Pan Minister. Współpraca z samorządem lokalnym jest w tej mierze nieodzowna. Najwyższa Izba Kontroli zdając sobie sprawę z kwestii dotyczących zapewnienia środków budżetowych na realizację tego zadania, szanując autonomię zainteresowanych podmiotów, poprzestała jedynie na jego sygnalizacji, proponując niezbędny zakres nowelizacji ustawy o ochronie zwierząt. Kontrola oraz informacje pozyskane od samorządów największych miast wykazały potrzebę interwencji ustawodawczej, którą Najwyższa Izba Kontroli, po przeanalizowaniu obowiązującego stanu prawnego, podzieliła.

Minister właściwy do spraw administracji oraz spraw wewnętrznych kieruje działami, które obejmują m.in. sprawy administracji, procedur administracyjnych oraz reform i organizacji struktur administracji publicznej, a także ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Zwierzęta wolno żyjące stanowią własność Skarbu Państwa, a kwestie zapewnienia im opieki weterynaryjnej mają charakter wieloaspektowy, czasami problemy z tym związane przekraczają wymiar lokalny. Nie ulega jednak wątpliwości, że regulacja z zakresu odpowiedzialności za ich leczenie i podstaw wydatkowania na ten cel publicznych pieniędzy, leży w interesie zarówno samorządów jak i rządu, wymaga ponadto współpracy organów z obu segmentów administracji publicznej.

PREZES
Najwyższej Izby Kontroli

Marian Banaś

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, ze zm.

² Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2019 r. poz. 122, ze zm.)

6.8. Stanowisko Ministra Klimatu do informacji o wynikach kontroli

Warszawa, dnia 19-02-2020 r.

MINISTER KLIMATU

DOP-WOŚ.055.28.2020.AJ

1134412.3332499.2614662

Pan
Marian Banaś
Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Szanowny Panie Prezesie,

w odpowiedzi na pismo z dnia 23 stycznia 2020 r. przekazujące raport Najwyższej Izby Kontroli o wynikach kontroli nr P/19/066 *Postępowanie ze zwierzętami wolno żyjącymi (dzikimi) na terenie miast*, otrzymany na podstawie art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2019 r. poz. 489, ze zm.), przedstawiam następujące uwagi.

W raporcie z kontroli sformułowano 3 wnioski o podjęcie działań legislacyjnych (2 z nich skierowane do ministra właściwego ds. środowiska) i 1 wniosek nielegislacyjny (skierowany do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, zwanego dalej: „GDOŚ”).

Ad. Wniosek 2. Minister Klimatu dostrzega potrzebę rozszerzenia katalogu obligatoryjnych elementów jakie musi zawierać zezwolenie na utworzenie i prowadzenie ośrodka rehabilitacji zwierząt. Tym samym, w projekcie ustawy o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (obecnie procedowany) w art. 75 ust. 3, proponuje się dodanie punktu o treści „warunki prowadzenia działalności ośrodka”.

Ad. Wniosek 3. Wniosek dotyczył określenia warunków utrzymywania poszczególnych gatunków lub grup gatunków zwierząt w ośrodkach w okresie ich rehabilitacji. Minimalne standardy przetrzymywania poszczególnych gatunków zwierząt, którym udzielana jest pomoc w ośrodkach nie są precyzyjnie określone w żadnym akcie prawnym. Powyższe jest związane ze specyfiką działalności ośrodków, do których trafiają zwierzęta o bardzo zróżnicowanych potrzebach wynikających zarówno z wieku osobników, ale także ich ogólnego stanu zdrowia czy posiadanych obrażeń. Wydaje się zatem niemożliwe opracowanie aktu prawnego, który określałby szczegółowo warunki przetrzymywania zwierząt, uwzględniającego odmienne warunki dla zwierząt różnych gatunków i ich aktualnego stanu zdrowia. Często bowiem zwierzę ranne, dla jego bezpieczeństwa, musi być przetrzymywane w klatce o niewielkich rozmiarach, aby zapobiec pogłębianiu się urazów w wyniku uderzeń ścian klatki. W innym przypadku zwierzę tego samego gatunku musi być przetrzymywane na większym wybiegu, gdyż wynika to z odmiennego stanu zdrowia. Szczegółowe warunki przetrzymywania poszczególnych osobników powinny być każdorazowo indywidualnie dostosowywane, zgodnie z oceną lekarza weterynarii sprawującego opiekę nad zwierzętami w ośrodku. GDOŚ wymaga, aby do każdego wniosku o utworzenie i prowadzenie ośrodka było dołączane oświadczenie lekarza weterynarii, w którym zobowiązuje się on do objęcia opieką lekarsko-weterynaryjną zwierząt w ośrodku. Odmienne potraktowanie zwierząt dziko występujących i hodowlanych wbrew stanowisku NIK jest uzasadnione. Czym innym jest bowiem długoterminowe, często dożywotnie przetrzymywanie zdrowych zwierząt, a czym innym czasowe przetrzymywanie zwierząt wymagających intensywnej pomocy weterynaryjnej.

Odnosząc się do pozostałych wyników kontroli:

- 1) Str. 40 akapit 2: „(...) Poddawały one w wątpliwość praktykę stosowania przez niektóre RDOŚ podczas kontroli przepisów rozporządzenia dotyczącego ogrodów zoologicznych dla oceny warunków przebywania zwierząt w ORZ”.

W przeszłości zdarzały się pojedyncze przypadki, gdy RDOŚ w czasie kontroli ośrodka odnosił się do warunków określonych w przepisach dla ogrodów zoologicznych. GDOŚ uznał to jednak za praktykę niedopuszczalną, o czym poinformował wszystkie RDOŚ pismem z dnia 4 stycznia 2018 r., znak: DZPWG.650.01.1.2018.mk. W związku z powyższym zarzut ten nie jest obecnie aktualny.

- 2) Str. 40 akapit 7: „(...) ORZ stawiały wówczas przed dylematami przeprowadzania eutanazji, czy — w celu jej uniknięcia — pozostawienia zwierzęcia w ORZ, mimo, że obowiązująca regulacja w odniesieniu do ORZ w zasadzie wyklucza możliwość przebywania tych zwierząt w ośrodku dożywotnio. Zgodnie z ustawową definicją opieka nad zwierzętami w ORZ ma być okresowa i kończyć się ich wypuszczeniem na wolność”.

Faktem jest, iż przetrzymywanie na stałe w ośrodku osobników trwale niezdolnych do przywrócenia do środowiska wychodzi poza zakres działalności ośrodka rehabilitacji zwierząt. Decyzja na utworzenie i prowadzenie ośrodka obejmuje zezwolenie na wykonywanie czynności, które wiążą się bezpośrednio z funkcjonowaniem placówki, a zatem z przetrzymywaniem zwierząt dziko występujących wymagających udzielenia im pomocy w celu przywrócenia ich do środowiska przyrodniczego. W przypadku sytuacji, gdy w wyniku odniesionych obrażeń zaistnieje trwała niezdolność osobnika do wypuszczenia do środowiska konieczne jest uzyskanie dodatkowego zezwolenia właściwego organu na przetrzymywanie osobnika lub przekazanie zwierzęcia podmiotowi uprawnionemu do jego przetrzymywania. Zgodnie z art. 56 ust. 2 pkt 2 ustawy o ochronie przyrody, regionalny dyrektor ochrony środowiska na obszarze swojego działania może zezwolić w stosunku do gatunków objętych ochroną na ich posiadanie i przetrzymywanie. W związku z powyższym nie sposób zgodzić się z tezą, że w ww. sytuacji prowadzący ośrodek postawiony jest przed wyborem eutanazji zwierzęcia albo jego nielegalnego przetrzymywania w ośrodku.

- 3) Str. 42 akapit 7: „(...) Zdaniem NIK obowiązek przekazywania informacji zwierzętach nałożony wyłącznie na ORZ może nie oddawać pełnego i prawdziwego obrazu strat w inwentarzu zwierząt wolno żyjących”.

Zgodnie z § 6 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. poz. 2183, ze zm.) oraz art. 52 ust. 1 pkt 1 ustawy o ochronie przyrody w stosunku do dziko występujących okazów gatunków zwierząt objętych ochroną zabrania się m.in. ich zabijania. Zgodnie z art. 56 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie przyrody, regionalny dyrektor ochrony środowiska na obszarze swojego działania może zezwolić w stosunku do gatunków objętych ochroną częściową, a GDOŚ w stosunku do gatunków objętych ochroną ścisłą na umyślne zabicie zwierząt. W związku z powyższym każde zabicie osobnika gatunku chronionego powinno odbywać się za zgodą organu ochrony przyrody, a z wykonania czynności powinno zostać złożone sprawozdanie. Jednocześnie zgodnie z art. 58 ustawy o ochronie przyrody informacje o przypadkowym schwytaniu lub zabiciu zwierząt gatunków objętych ochroną ścisłą oraz wydry przekazywane są corocznie GDOŚ. Należy zatem stwierdzić, że ustawa o ochronie przyrody kompleksowo reguluje kwestie przekazywania informacji o upadkach zwierząt gatunków chronionych.

- 4) Str. 56 akapit 4: „Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 uoz dopuszcza się usuwanie osobników bezpośrednio zagrażających ludziom lub innym zwierzętom, jeżeli nie jest możliwy inny sposób usunięcia zagrożenia”.

W tym miejscu warto dodać, że w przypadku gatunków objętych ochroną zastosowanie ma art. 6 ust. 1 pkt 8 ustawy o ochronie zwierząt, zgodnie z którym czynności podlegające zakazom w stosunku do gatunków chronionych, określone w ustawie o ochronie przyrody (w tym zakazu zabijania) wykonywane muszą być na podstawie właściwych zezwoleń. Gatunków chronionych nie dotyczą ogólne odstępstwa od zakazów wymienione w art. 6 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt.

Z poważaniem,

Z up. Ministra
Małgorzata Golińska
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Klimatu
/ – podpisany cyfrowo/

6.9. Opinia Prezesa NIK do stanowiska Ministra Klimatu

PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
MARIAN BANAŚ

LBY.430.004.2019

Warszawa, 09 marca 2020 r.

Opinia
Prezesa Najwyższej Izby Kontroli
do stanowiska Ministra Klimatu z 19 lutego 2020 r. do informacji o wynikach kontroli
P/19/066 pn. *Postępowanie ze zwierzętami wolno żyjącymi (dzikimi) na terenie miast.*

Stosownie do art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹, przedstawiam opinię do ww. stanowiska.

W odniesieniu do nowelizacji ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, warto podkreślić, że wprowadzenie, jako obligatoryjnego elementu zezwolenia na utworzenie ośrodka rehabilitacji zwierząt, wyłącznie warunków jego prowadzenia bez wyznaczenia terminu na ich spełnienie, może okazać się zabiegiem nieefektywnym z punktu widzenia celu tej modyfikacji. Należy mieć bowiem na względzie fakt, że kontrole funkcjonowania tych ośrodków regionalni dyrektorzy ochrony środowiska zobowiązani są dokonywać nie rzadziej niż raz na 3 lata². Może to powodować ryzyko, że do czasu tej kontroli warunki te, choć wymagane w zezwoleniu, nie zostaną spełnione, a przez to los zwierząt nie ulegnie poprawie.

Wniosek Najwyższej Izby Kontroli o określenie warunków utrzymywania poszczególnych gatunków lub grup gatunków zwierząt w ośrodkach rehabilitacji zwierząt dotyczy okresu ich rehabilitacji. Nie ulega wątpliwości oraz nie podlega dyskusji, że potrzeby zwierząt trafiających do ośrodków są zróżnicowane, tak jak odmienne powinny być warunki, w jakich przebywają w trakcie ich leczenia i następnie rehabilitacji. Podzielałam pogląd, że w pierwszym etapie wymagania te ograniczają się do zapewnienia im przede wszystkim higieny i bezpieczeństwa. Niemniej dla prowadzenia efektywnej rehabilitacji umożliwiającej przywracanie zwierząt do środowiska przyrodniczego, w ocenie Najwyższej Izby Kontroli, konieczne jest ustandaryzowanie m.in. warunków przestrzennych czy wyposażenia miejsc przebywania zwierząt poszczególnych gatunków lub grup gatunków. Na potrzebę określenia minimalnych wymagań w tym zakresie wskazywały także podmioty prowadzące ośrodki rehabilitacji zwierząt. Wcześniej taką interwencję ustawodawczą podjął Minister Środowiska chociażby w stosunku do zwierząt przebywających w ogrodzie zoologicznym³. Brak takich regulacji prowadzi do odmiennego, bynajmniej nieuzasadnionego, traktowania zwierząt wolno żyjących w stosunku do innych grup zwierząt (np. laboratoryjnych, gospodarskich, przebywających w ogrodach zoologicznych), wyłącznie ze względu na ich stan zdrowia oraz domniemany, krótszy czas przebywania w ośrodku, który nierzadko sięga kilkunastu miesięcy. Intencją Najwyższej Izby Kontroli nie było zrównywanie warunków bytowych wszystkich zwierząt przebywających w kontakcie z opiekunem, te zależą oczywiście od indywidualnych cech i potrzeb, a jedynie zagwarantowanie osobnikom wolno żyjącym rokującym na powrót do środowiska naturalnego, odpowiednich warunków do osiągnięcia pełnej sprawności. Jednocześnie zmiana ta pozwoliła w sposób rzetelny wypełniać ustawową funkcję ośrodków rehabilitacji zwierząt – jaką jest ich przywracanie na łono natury⁴.

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, ze zm.

² Por. art. 77 ust. 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r. poz. 55).

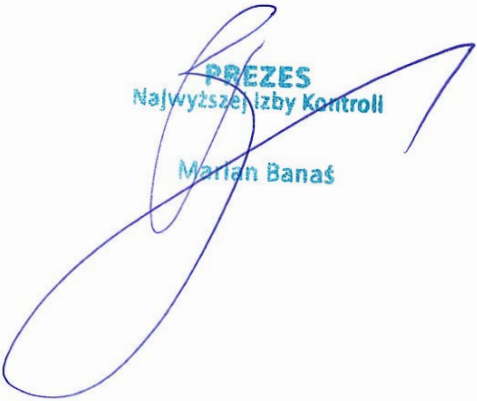
³ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2004 r. w sprawie warunków hodowli i utrzymywania poszczególnych grup gatunków zwierząt w ogrodzie zoologicznym (Dz. U. z 2005 r. nr 5, poz. 32), dalej: *rozporządzenie dotyczące ogrodów zoologicznych*.

⁴ Zgodnie z art. 5 pkt 13 ustawy o ochronie przyrody ośrodek rehabilitacji zwierząt to miejsce, w którym jest prowadzone leczenie i rehabilitacja zwierząt dziko występujących, wymagających okresowej opieki człowieka w celu przywrócenia ich do środowiska przyrodniczego.

ZAŁĄCZNIKI

W kontekście kontroli ośrodków rehabilitacji zwierząt przez regionalnych dyrektorów ochrony przyrody, z wykorzystaniem przepisów rozporządzenia dotyczącego ogrodów zoologicznych, pragnę podkreślić, że Najwyższa Izba Kontroli nie formułowała w tym przedmiocie żadnego zarzutu, a jedynie wskazywała na opinie podmiotów poddawanych tym kontrolom.

Wobec pozostałych też przedstawionego przez Pana Ministra stanowiska, nadmieniam jedynie, że przywołane regulacje tylko częściowo odnoszą się do sygnalizowanych problemów, dotyczą bowiem wyłącznie gatunków objętych ochroną, pozostawiając poza nawiasem zwierzęta, którym statusu tego nie nadano.

PREZES
Najwyższej Izby Kontroli
Marian Banaś